VANTAAN KAUPUNKI ARVIOINTIKERTOMUS 2016

WWW.VANTAA.FI/ARVIOINTIKERTOMUS
TARKASTUSLAUTAKUNTA 27.4.2017

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ ... 3
SAMMANDRAG ... 6
1 TOIMINNAN JA TALOUDEN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI ... 9
1.1 Valtuustokauden strategisten päämäärien toteutuminen painopistealueittain ... 9
1.2 Tavoitteiden toteutuminen strategisten päämäärien mukaan vuonna 2016 ... 11
1.3 Vuoden 2016 sitovien tavoitteiden toteutuminen ... 12
1.4 Tarkastuslautakunnan arvioita vuoden 2016 tavoitteiden toteutumisesta ... 14
1.5 Kaupunginvaltuuston konserniyhteisöille asettamien tavoitteiden toteutuminen ... 18
2 EMOKAUPUNGIN JA KOKO KONSERNIN TALOUS ... 19
2.1 Emokaupungin talous ja tilinpäätös ... 19
2.2 Koko kaupunkikonsernin talous ... 24
2.3 Suurten kaupunkien vertailua ... 26
2.4 Investointien vertailua ... 27
3 ENNAKOIVA VAIKUTUSTEN ARVIOINTI TOIMIALOILLA ... 29
4 KAUPUNGINJOHTAJAN TOIMIALA ... 30
4.1 Toimialan tehtävä ... 30
4.2 Tuottavuuden ja tavoitteiden mittarointi ... 30
4.3 Projektimalli ja projektisalkun hallintamalli ... 31
5 KONSERNI- JA ASUKASPALVELUT ... 32
5.1 Konserniyhtiöiden valvonta ... 32
5.2 Rahoitus ja riskien hallinta ... 32
6 MAANKÄYTTÖ, RAKENTAMINEN JA YMPÄRISTÖ ... 35
6.1 Yrityspalvelut ... 35
6.2 Tilakeskus ... 36
6.3 Asunto- ja maankäyttöpolitiikka ja sen merkitys hyvinvoinnin edistämiselle ... 41
6.4 Tilapäisten käyttöjen hyödyntäminen strategisessa maankäytön suunnittelussa - tapaustutkimus Vantaan Aviapoliksen tilapäiskäyttöpotentiaalista ... 51
7 SIVISTYSTOIMI ... 53
7.1 Sivistystoimen toimiala ... 53
7.2 Tikkurilan lukio ... 55
8 SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMI ... 57
8.1 Lastensuojelun tilanne ... 57
8.2 Sovittelutoiminta ... 59
8.3 Perusterveydenhuolto ... 61
8.4 Tikkurilan terveysasema ... 64
9 LIIKELAITOKSET ... 65
9.1 Keski-Uudenmaan pelastuslaitos ... 65
10 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TEHTÄVÄ, KOKOONPANO JA TOIMINTA ... 67
11 ARVIOINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN SEURANTA ... 71
12 TARKASTUSLAUTAKUNNAN KANNANOTTO TILINTARKASTAJAN HAVAINTOIHIN ... 73
13 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE ... 74
14 ALLEKIRJOITUKSET ... 74
LYHENTEET ... 75

TIIVISTELMÄ

1. Palvelujen uudistamiseen, taloustilanteen parantamiseen ja kaupunkirakenteen eheyttämiseen liittyvät strategisten päämäärien mittarit olivat suurimmilta osin kehittyneet positiivisesti vuoden 2016 loppuun mennessä. Suuri haaste on työllisyystilanteen parantamisessa, sillä siihen liittyvissä mittareissa oli kaikissa negatiivinen kehityssuunta.

2. Vuodelle 2016 valtuusto asetti 29 sitovaa tavoitetta, joista toteutui tarkastuslautakunnan arvioinnin perusteella 14, osittain toteutui 11 ja neljä ei toteutunut lainkaan. Kaupunginhallituksen raportoinnin mukaan tavoitteista toteutui 17, osittain toteutui 11 ja yksi tavoite ei toteutunut lainkaan. Tarkastuslautakunta arvioi tavoitteiden saavuttamista ja oli eri mieltä tai esitti tavoitteiden tai raportoinnin parantamista koskevia arvioita.

   Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota tavoitteen asettamisen ja raportoinnin johdonmukaisuuteen ja selkeyteen.

3. Kaupunginvaltuusto asetti tavoitteet 24 tytäryhteisölle. Yhtiöt raportoivat kaupunginvaltuuston asettamista 51 tavoitteesta yleisjaostolle. Tavoitteet toteutuivat 70 prosenttisesti, osittain toteutuneita oli 18 prosenttia ja toteutumatta jäi 12 prosenttia. Yhtiöiden tulee tavoitteen raportoinnissa kiinnittää huomiota siihen, mitä on tavoiteltu. Tavoiteltu tila tulee ilmaista ymmärrettävästi. Kuntalain mukaan toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta kunnassa ja kuntakonsernissa. Tilinpäätöksessä raportoidaan 26 tavoitteen toteutumisesta keskeisten ja taloudellisesti merkittävien tytäryhteisöjen osalta.

   Konsernivalvontaa tulee parantaa. Valtuutettujen edustajan tulisi vaihtua yhtiöiden hallituksissa. Kaupungin tytäryhteisöjen hallituksen kokoonpanossa on otettava huomioon yhteisön toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus. Kaupparekisteritietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta tulee huolehtia.

4. Vuosi 2016 oli Vantaalle talouden näkökulmasta hyvä. Tilinpäätöksen tulos oli selvästi arvioitua parempi. Tulopuolella maanmyyntivoitot ylittivät selvästi talousarvion ja myös verotuloja ja valtionosuuksia kertyi arvioitua enemmän. Menopuolella toimialojen kustannukset pysyivät hyvin hallinnassa ja esimerkiksi henkilöstökulut alittuivat selvästi arvioidusta. Tilinpäätös oli yli 64 miljoonaa ylijäämäinen. Investoinnit pystyttiin kattamaan omalla tulorahoituksella ja lainakannan kasvu saatiin pysäytettyä. Kaupungilla on kuitenkin edelleen paljon velkaa (yli 5 000 euroa/asukas) ja isoon velkamäärään sisältyy riskejä, jotka toteutuessaan voivat nostaa huomattavasti rahoituskuluja.

5. Vuonna 2016 valmistui kaupungin suositus ennakoivasta vaikutusten arvioinnista. Suositukseen on koottu ja yhdistetty arviointeja huomioiden Vantaan toimintaympäristö. Tarkastuslautakunnan kyselyyn vastanneista viranhaltijoista 64 prosentilla oli kokemusta ennakkoarvioinnista. Arviointia tehdään tarvittaessa ja sen laajuus harkitaan tapauskohtaisesti. Arvioinnin vahvuutena nähdään se, että saadaan monipuolisempi ja tarkempi kuva päätöksen tarkoituksenmukaisuudesta. Ennakoiva vaikutusten arviointi on syytä tehdä erityisesti laajuudeltaan merkittävien päätösten yhteydessä.

6. Tuottavuuden ja tavoitteiden mittarointiin on kiinnitetty huomiota kasvavassa määrin. Vaikuttavuustavoitteita tulisi saada enemmän mittareiksi. Tuottavuuden seurannassa tulee edelleen seurata sitä, etteivät parannukset tapahdu vaikuttavuuden ja laadun kustannuksella. Mittaroinnilla ja tavoitteilla on suora yhteys tiedolla johtamiseen, joten tunnuslukujen kehittäminen on tärkeää. Kaupungin tulisi avata tietokantojaan avoimen datan suuntaan mahdollisimman paljon.

   Vantaalla johdetaan ja toteutetaan projekteja laadittua projektimallia hyväksi käyttäen. Projektisalkun hallintamallin avulla johdetaan organisaation selvitys-, suunnittelu- ja jälkiseurantavaiheissa olevia projekteja. Projektimallissa ja projektisalkun hallintamallissa on edistytty edellisen vuonna 2014 suoritetun arvioinnin jälkeen hyvin. Projektitietojen ajantasaisuuteen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota.

7. Rahoituksen tulosalue pyrkii varautumaan mahdollisimman hyvin erilaisiin rahoitukseen liittyviin riskeihin. Sote- ja maakuntauudistus kaventaa kuntien taloudellista liikkumavaraa, joka entisestään korostaa rahoitusriskien ennakoinnin ja hallinnan merkitystä. Vantaan kaupungin riskienhallintaan on luotu koko kaupunkiorganisaatiota koskeva yhteinen prosessi ja prosessia tukeva ohjeistus.

8. Yrityspalvelujen tulosalue kehittää ja toteuttaa kaupungin maa- ja asuntopolitiikkaa. Se vastaa tonttien myynnistä ja kaupungin omistamien maiden kehittämisestä. Vantaalla valmistui vuonna 2016 lähes 3 000 asuntoa, mikä ylittää uuden MAL-sopimuksen korotetun asuntotuotantotavoitteen. Yrityksiä palvelevien tietojen kerääminen yhdelle internetsivustolle (www.businessvantaa.fi) on hyvä parannus.

9. Tilakeskus pyrkii yhdessä toimialojen kanssa toteuttamaan toimitilainvestoinnit mahdollisimman kustannustehokkaasti ja huolehtimaan kiinteistöomaisuuden kunnosta. Samalla tilojen energiansäästöön kiinnitetään erityistä huomiota ja haetaan uusia energiansäästötapoja. Asukaskohtaisessa toimitilamäärässä ja kiinteistöjen korjausvelassa on tapahtunut Vantaalla varsin maltillisia muutoksia viime vuosina. Kuitenkin väestön kasvu luo koko ajan paineita toimitilojen riittävyydelle ja toisaalla investointibudjetti asettaa tiukat taloudelliset raamit toimitilainvestoinneille. Tilakeskuksen tavoitteena on tarkemmalla vastuunjaolla ja henkilöstön roolien selkeyttämisellä kehittää toimintaansa ja samalla vahvistaa henkilöstön osaamista. Merkittävä osa tilakeskuksen toiminnan kehittämistä on vuoden 2017 aikana kokonaan käyttöön otettava uusi kiinteistönhallintajärjestelmä. Järjestelmä helpottaa erilaisen tilatiedon ylläpitoa, mahdollistaa tilojen ajantasaisemman kuntoseurannan ja myös tilankäyttäjille ja kuntalaisille voidaan sen kautta tarjota näkymiä kiinteistöön liittyvistä tiedoista.

10. Pääkaupunkiseudun tarkastuslautakuntien yhteisarvioinnin perusteella Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen ovat toteuttaneet yhteisten suunnitelmien sekä omien strategioidensa mukaista hyvinvointia edistävää asunto- ja maankäyttöpolitiikkaa. Määrällisiä asuntotuotannolle ja kaavoitukselle asetettuja tavoitteita ei ole kaupungeissa kokonaan saavutettu, mutta niiden toteuttamisessa on selvästi edistytty. Tilastovertailujen perusteella kaupungit ovat onnistuneet monipuolistamaan alueidensa asuntojen hallintarakennetta. Myös kohtuuhintaisten asuntojen saatavuutta on lisätty uusille alueille 2000-luvulla. Asunto- ja maankäyttöpoliittisten hyvinvointitavoitteiden toteuttaminen onnistuneesti auttaa ehkäisemään asuinalueiden segregaatiota.

11. Kaupungin omistamat kiinteistöt ja maa-alat tulisi saattaa avoimiksi tilapäisille käytöille. Aviapoliksen osalta suositellaan erityisesti, että tilapäisyyttä hyödynnetään kaavamuutosalueilla. Vantaalla kaupungin omistamia kiinteistöjä ja maa-aloja on suhteellisen vähän, joten kaupungin tulisi luoda kannusteita kiinteistöjen ja maa-alojen omistajille, jotta he tukisivat tilapäisiä käyttöjä. Kaupunkia suositellaan perustamaan tyhjien tai vajaakäytettyjen tilojen “pankki”, johon tulisi kerätä alueen tyhjät ja vajaakäytetyt kiinteistöt, joita voitaisiin hyödyntää kohtuullisin hinnoin.

12. Vantaan sivistystoimen palvelut ovat kuuden suurimman kaupungin kustannusvertailuissa osoittautuneet varsin kustannustehokkaiksi. Vantaa on järjestänyt peruskoulun kesken jättäneille tai peruskoulun jälkeen ilman opiskelupaikkaa jääville nuorille useita eri tukivaihtoehtoja, joilla näitä nuoria autetaan pääsemään jatko-opintoihin tai työelämään. Erityisen tärkeää on jatkossakin hakea yhä uusia keinoja tukea nuoria, joilla peruskoulu jää kesken tai jotka peruskoulun jälkeen eivät jatka opintojaan.

13. Tikkurilan lukio on ollut vetovoimainen oppilaitos ja kaikki aloituspaikat ovat vuosittain täyttyneet. Valtakunnallisissa oppimistulosten vertailuissa lukio on sijoittunut yli valtakunnallisen keskitason. Lukio on erityisesti kiinnittänyt huomiota opiskelijanohjaukseen ja opiskelijoiden tukemiseen. Yli 90 prosenttia oppilaista suorittaakin lukion kolmessa vuodessa. Tikkurilan lukio hyötynee tulossa olevasta toisen asteen koulutuksen rahoitusuudistuksesta, sillä osa uuden rahoitusmallin rahoituksesta pohjautuu suoritettujen tutkintojen määrään ja vaikuttavuuteen ja näitä mittaavat tunnusluvut ovat lukiossa hyvällä tasolla.

14. Lastensuojelu on ollut tiiviisti julkisuudessa kuluneiden kahden vuoden aikana. Vuoden 2016 aikana esiin nousseet ongelmat ovat kohdentuneet erityisesti Tikkurilan alueen avopalveluiden suunnitelmalliseen lastensuojelutyöhön. Aluehallintoviraston antaman muistutuksen jälkeen on kehitetty toimia, joilla tilanne saataisiin hallintaan. Palvelutarpeen arvioinnin vireille saattamisen ja valmistumisen osalta laissa edellytetyt määräajat toteutuvat hyvin. Nyt on panostettava siihen, että lastensuojelulaki toteutuu myös asiakkaiden tapaamisten ja asiakassuunnitelmien laatimisen osalta. Asiakassuunnitelmat tulee saada lain mukaiselle tasolle.

15. Riita- ja rikosasioiden sovittelu säästää tuomioistuinten, syyttäjälaitoksen ja poliisitutkintaan liittyviä kuluja ja osaltaan myös hillitsee tuomioistuinten ruuhkautumista. Sovittelutoimiston kulut tulevat katetuksi valtion myöntämällä korvauksella. Sovittelualoitteiden lukumäärä nousi 67 prosenttia edellisestä vuodesta. Vantaan toimiston sovitteluun tuli 1 141 sovittelualoitetta vuonna 2016. Sovittelutoiminnalla on merkitystä etenkin nuorten ja alaikäisten uusintarikollisuuden ehkäisyssä.

16. Perusterveydenhuollossa on pysytty hoitotakuussa ja asiakastyytyväisyys on edelleen korkealla tasolla, vaikka terveysasemilla arvosanat olivat hieman edellistä tutkimusta huonommat. Hoitoonpääsyä yritetään nopeuttaa ja lisätä sähköisiä palveluita, itsepalveluita sekä palvelusetelin käyttöä. Palveluihin pääsyn tulisi olla alueellisesti tasa-arvoista. Tarkastuslautakunta pitää sähköisten palvelu- ja itsepalvelumuotojen kehittämistä tärkeänä niin terveysaseman kuin koko toimialankin tasolla.

17. Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitoksen vuosittaisissa tehtävämäärissä ei useampaa vuotta vertailtaessa ole selvää kasvutrendiä, vaikka alueen väestömäärä ja erilaiset onnettomuusriskejä lisäävät tekijät ovat alueella viime vuosina selvästi kasvaneet. Pelastuslaitos on lisännyt asiakaslähtöistä valvontatyötä paloturvallisuusasioissa, jolloin asiakas oppii itse entistä paremmin kiinnittämään huomiota paloturvallisuusasioihin. Maakuntauudistuksen myötä pelastustoimi on siirtymässä maakunnan järjestettäväksi vuoden 2019 alusta.

SAMMANDRAG

1. Mätarna för de strategiska mål som förknippas med tjänsternas omvandling, förbättrandet av det ekonomiska läget och harmoniseringen av stadsstrukturen hade till största delen utvecklats i en positiv riktning fram till slutet av år 2016. En stor utmaning utgörs av sysselsättningslägets förbättring, eftersom de mätare som hör samman med detta mål alla utvecklats i en negativ riktning.

2. För år 2016 uppställde fullmäktige 29 bindande mål, i enlighet med revisionsnämndens utvärdering genomfördes 14 av dessa, medan 11 stycken genomfördes delvis och 4 inte alls. Enligt stadsstyrelsens rapportering genomfördes 17 av målen helt, 11 delvis och ett mål inte alls. Revisionsnämnden bedömde hur målen nåddes och var av annan åsikt eller framlade bedömningar som rörde förbättring av målen eller rapporteringsprocessen.

   Revisionsnämnden fäster uppmärksamhet vid att målen uppställs och rapporteras på ett konsekvent och tydligt vis.

3. Stadsfullmäktige uppställde mål för 24 dottersamfund. Bolagen rapporterade om de 51 mål som stadsfullmäktige uppställt till allmänna sektionen. Målen fullföljdes till 70 procent, medan 18 procent fullföljdes delvis och 12 procent förblev ogenomförda. I rapporteringen av mål ska bolagen fästa uppmärksamhet vid det eftersträvade syftet. Det eftersträvade läget ska belysas på ett begripligt vis. Enligt kommunallagen ska det i verksamhetsberättelsen presenteras en redogörelse för hur de bindande mål för verksamheten och ekonomin som uppställts av fullmäktige har nåtts i kommunen och kommunkoncernen. I bokslutet rapporteras om utfallet av 26 mål för de viktigaste dottersamfunden med ekonomisk betydelse.

   Koncernövervakningen bör förbättras. Fullmäktigeledamöternas representant bör växla i bolagsstyrelserna. Vid sammansättningen av styrelser för stadens dottersamfund ska beaktas tillräcklig sakkunskap i ekonomi och affärsverksamhet av det slag som förutsätts i den bransch respektive samfund företräder. Man bör se till att de uppgifter som finns i handelsregistret är korrekta och uppdaterade.

4. Ur ekonomisk synvinkel kom 2016 att bli ett bra år för Vanda. Resultatet i bokslutet var avsevärt bättre än prognosen. På inkomstsidan överskred markförsäljningsvinsterna helt klart det som budgeterats och i skatteinkomster och statsandelar flöt det också in mer än beräknat. På utgiftssidan hölls verksamhetsområdenas kostnader väl under kontroll och exempelvis personalkostnaderna underskred prognosen klart. Bokslutet uppvisade ett överskott på mer än 64 miljoner. Investeringarna kunde täckas via egen inkomstfinansiering och man lyckades stoppa ökningen i lånestocken. Fortsättningsvis har staden dock en stor skuld (över 5 000 euro per invånare) och risker är förknippade med den höga skuldsättningen, ifall dessa realiseras så kan de bidra till att finansieringskostnaderna ökar avsevärt.

5. Under år 2016 färdigställdes stadens rekommendationer för förhandsbedömning av verkningar. I rekommendationerna har sådana bedömningar som beaktar Vandas omvärld samlats och kombinerats. Av de tjänsteinnehavare som besvarat revisionsnämndens enkät hade 64 procent erfarenhet av förhandsbedömningar. Bedömningen utförs vid behov och omfattningen avvägs från fall till fall. Som en styrka i denna slags bedömning ses, att man får en mer mångsidig och detaljerad bild av ett besluts ändamålsenlighet. Det är skäl att utföra en förhandsbedömning av verkningarna, framförallt i samband med beslut som är betydande till sin omfattning.

6. I allt större omfattning har uppmärksamhet fästs vid produktivitets- och målmätarna. Effektivitetsmål bör i allt större omfattning fås som mätare. I uppföljningen av produktivitet bör man fortsättningsvis kontrollera att förbättringarna inte sker på bekostnad av effektivitet och kvalitet. Mätarna och målen är direkt förbundna med kunskapsledningen, varför det är viktigt att utveckla nyckeltalen. Staden borde i så stor omfattning som möjligt öppna upp sina databaser i riktning mot öppna data.

   I Vanda styrs och förverkligas projekt genom att projektmodeller utnyttjas. Genom modellen för hantering av projektportföljen styrs olika projekt inom organisationen som är inne i ett utrednings-, planerings- eller uppföljningsskede. I projektmodellen och modellen för hantering av projektportföljen har man framskridit väl efter den föregående utvärderingen som företogs 2014. Mer uppmärksamhet än tidigare bör fästas vid att projektinformationen hålls uppdaterad.

7. Finansieringens resultatområde strävar till att på bästa möjliga vis vara beredd på olika risker förknippade med finansiering. Social- och hälsovårdsreformen samt landskapsreformen gör kommunernas ekonomiska

svängrum snävare, vilket ytterligare framhäver betydelsen av att kunna förutse finansieringsrisker och hålla dem under kontroll. För Vanda stads riskhantering har en för hela stadens organisation gemensam process skapats, liksom anvisningar som stödjer processen.

8. Företagsservicens resultatområde utvecklar och förverkligar stadens mark- och bostadspolitik. Resultatområdet svarar för tomtförsäljningen och exploateringen av den mark som staden äger. Under 2016 färdigställdes i Vanda närmare 3 000 bostäder, vilket överskrider det nya MBF-avtalets förhöjda bostadsproduktionsmål. Att den information som betjänar företagen samlades till egna, gemensamma webbsidor (www.businessvantaa.fi) var en utmärkt förbättring.

9. Fastighetscentralen strävar till att tillsammans med verksamhetsområdena förverkliga lokalitetsinvesteringarna på ett så kostnadseffektivt vis som möjligt och se till att fastighetsinnehavet hålls i skick. Samtidigt fäster man särskild uppmärksamhet vid lokalernas energiinbesparingar och arbetar man på att få fram nya sätt att spara energi på. I mängden lokaliteter per invånare och fastigheternas reparationsunderskott har mycket måttliga ändringar skett i Vanda under de senaste åren. Befolkningsökningen medför dock ett konstant tryck som utgör en utmaning för lokaliteternas omfattning, likaså medför investeringsbudgeten strama ekonomiska ramar för lokalitetsinvesteringarna. Fastighetscentralens mål är att genom en mer ingående ansvarsfördelning och klarare roller för personalens del utveckla sin verksamhet och samtidigt stärka personalens yrkeskunskap. En väsentlig del av verksamhetsutvecklingen inom fastighetscentralen utgörs av det nya fastighetshanteringssystem som i sin helhet tas i bruk under 2017. Systemet underlättar upprätthållandet av olika slag av lokalitetsinformation, möjliggör att lokalernas skick uppföljs mer s.a.s. i realtid och genom systemet kan även lokaliteternas användare och kommuninvånare få inblick i den information som rör en viss fastighet.

10. På basis av den gemensamma utvärdering som utförts av revisionsnämnderna i huvudstadsregionen har Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla förverkligat en bostads- och markanvändningspolitik som främjar välfärd i enlighet med de gemensamma planerna och städernas egna strategier. De kvantitativa målen som uppställts för bostadsproduktion och planläggning har inte fullt ut nåtts i städerna, men tydliga framsteg i förverkligandet av dessa har nåtts. Utgående från statistiska jämförelser har städerna lyckats diversifiera bostädernas besittningsstruktur inom respektive område. Likaså har tillgången på bostäder till rimliga kostnader ökats i de nya områdena under 2000-talet. Ett lyckat genomförande av de bostads- och markanvändningspolitiska välfärdsmålen är till stöd i arbetet för att förebygga segregation mellan bostadsområdena.

11. De fastigheter och markområden som ägs av staden bör göras tillgängliga för tillfälligt bruk. Vad gäller Aviapolis rekommenderas alldeles särskilt, att den temporära karaktären utnyttjas inom planändringsområdena. Sådana fastigheter och markområden som ägs av staden förekommer i relativt liten omfattning i Vanda, varför staden borde skapa incentiv för fastighets- och markägare så att dessa skulle stödja tillfälligt bruk. Staden rekommenderas grunda en ”bank” för utrymmen som står tomma eller används i mindre omfattning, i denna bank skulle de fastigheter i området som står tomma eller endast delvis är i användning sammanföras för att göra det möjligt att utnyttja dessa till rimliga kostnader.

12. De tjänster som ordnas av bildningsväsendet i Vanda har i en jämförelse mellan de sex största städerna visat sig vara ytterst kostnadseffektiva. För de ungdomar som avbrutit grundskolan eller blivit utan studieplats efter grundskolan har Vanda ordnat flera olika stödalternativ för att hjälpa ungdomarna att få plats i fortsatt utbildning eller en fot in i arbetslivet. Särskilt viktigt är det att även i fortsättningen arbeta på att få fram nya åtgärder för att stödja unga som avbryter grundskolan eller inte fortsätter sina studier efter grundskolan.

13. Tikkurilan lukio har utgjort en attraktiv läroinrättning och alla nybörjarplatser har belagts år efter år. I riksomfattande jämförelser av studieresultaten har gymnasiet placerat sig över genomsnittet för hela landet. Särskild vikt har gymnasiet fäst vid elevhandledningen och stödet till de studerande. Över 90 procent av eleverna avlägger gymnasiet på tre år. Tikkurilan lukio kommer troligen att dra nytta av den kommande reformen av hur utbildningen på andra stadiet finansieras, eftersom finansieringen enligt den nya finansieringsmodellen utgår från antalet avlagda examina och effektiviteten. I detta gymnasium ligger dessa nyckeltal på en utmärkt nivå.

14. Barnskyddet har ofta förekommit i offentligheten under de senaste två åren. De problem som framkommit under 2016 har särskilt gällt det de öppna tjänsterna inom det planmässiga barnskyddsarbetet i Dickursbyområdet. Efter en anmärkning från regionförvaltningsverket har åtgärder framtagits för att få läget

under kontroll. De tidsfrister som enligt lagen förutsätts för hur bedömningen av servicebehovet kommer igång och färdigställs har hållits väl. Nu måste satsningar göras för att barnskyddslagen också ska kunna verkställas vad gäller klientmöten och klientplaner. Klientplanerna måste fås att uppnå den nivå som förutsätts i lagen.

15. Förlikningen i skilje- och brottsmål sparar på kostnader för domstolarnas, åklagarämbetets och polisutredningens del och bidrar för sin del också till att minska på överbelastningen i domstolarna. Förlikningsbyråns kostnader täcks av den ersättning som staten beviljar. Antalet initiativ till förlikning ökade med 67 procent från föregående år. Till förlikning vid byrån i Vanda kom 1 141 förlikningsinitiativ under 2016. Förliknings-verksamheten är av betydelse särskilt i arbetet med att förebygga ungdomars och minderårigas återfall i kriminalitet.

16. I primärhälsovården har man lyckats hålla tidsramarna för vårdgarantin och kundtillfredsställelsen är fortsättningsvis på en hög nivå, även om vitsorden för hälsostationernas del var något sämre än i samband med föregående undersökning. Arbete utförs för att göra tillgången till vård smidigare och för att öka de elektroniska tjänsterna, självbetjäningen och användningen av servicesedlar. Tillgången till service måste vara jämbördig inom alla områden. Revisionsnämnden anser att det är viktigt att utveckla elektroniska service- och självbetjäningsformer för såväl hälsostationerna, som för hela verksamhetsområdet.

17. I de årliga mängderna uppdrag som Mellersta Nylands räddningsväsendes affärsverk redovisar har vid en inbördes jämförelse från en period på flera år inte uppdagats någon klar tillväxttrend, även om befolkningsmängden i området och faktorer som bidrar till ökade olycksrisker helt tydligt ökat under de senaste åren. Räddningsverket har utökat det kundorienterade övervakningsarbetet i brandsäkerhetsfrågor, varvid kunden själv bättre än tidigare lär sig att fästa uppmärksamhet vid brandsäkerhetsfrågor. I och med landskapsreformen är räddningsväsendet på väg att föras över i landskapets regi från början av år 2019.

1 TOIMINNAN JA TALOUDEN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI

Vuosittaisten toiminnan ja talouden tavoitteiden avulla toteutetaan kaupunginvaltuuston hyväksymää valtuustokauden strategiaa. Strategia on eriytetty painopistealueisiin ja strategisiin päämääriin. Vuosien 2013–2016 strategian kaupunginvaltuusto hyväksyi 17.6.2013. Uusi kuntalaki tuli voimaan 1.5.2015. Sen mukaisesti uusi valtuusto aloittaa työnsä 1.6.2017. Tästä syystä valtuusto on 15.6.2015 jatkanut strategian voimassaoloa vuoden 2017 loppuun saakka.

Strategian sisällön muodostavat painopistealueittain luokitellut strategiset päämäärät niille asetettuine mittareineen. Edelleen valtuusto asettaa koko kaupunkia koskevat sitovat tavoitteet ja toimialat ja tulosalueet laativat tuloskortit, joiden avulla edetään sitovien tavoitteiden toteuttamiseksi. Kaupungin johtamisjärjestelmä muodostaa kokonaisuuden. Johtamisessa strategia on tärkein työväline organisaation kaikilla tasoilla.

Kaupungin talouden tasapainoon saattaminen on nähty valtuustokauden strategian keskeisenä lähtökohtana. Strategian viisi painopistealuetta ovat:

1. kaupungin talous tasapainossa
2. kaupunkirakenne eheytyy
3. kaupungin elinvoima vahvistuu
4. palvelut uudistuvat ja
5. muutosta toteutetaan johtamisen kautta.

Tilinpäätöksen yhteydessä seurataan vuosittain strategian toteutumista. Valtuustokauden strategia sisällytetään vuosittain talousarviokirjaan.

1.1 Valtuustokauden strategisten päämäärien toteutuminen painopistealueittain

Valtuustokauden 2013–2017 strategia sisältää 21 strategista päämäärää ja päämäärillä on yhteensä 54 mittaria. Kaupunginvaltuustolle esiteltiin 27.3.2017 raportti strategisiin päämääriin sisältyvien mittarien kehityksestä 31.12.2016 tilanteessa. Seuraavassa on esitetty painopistealueet, niiden sisältämät strategiset päämäärät ja päämäärien mittarien lukumäärät.

Painopistealue	*Painopistealueeseen kuuluvat strategiset päämäärät*	*Päämäärien mittarien lukumäärä*
Kaupungin talous tasapainossa	Strategiset päämäärät 1–4	8 mittaria
Kaupunkirakenne eheytyy	Strategiset päämäärät 5–8	11 mittaria
Kaupungin elinvoima vahvistuu	Strategiset päämäärät 9–14	20 mittaria
Palvelut uudistuvat	Strategiset päämäärät 15–19	9 mittaria
Muutosta toteutetaan johtamisen kautta	Strategiset päämäärät 20–21	6 mittaria

Oheiseen taulukkoon on koottu strategisten päämäärien mittarien raportoidun toteutuman tilanne painopistealueittain 31.12.2016 tilanteen perusteella. Esimerkiksi: Kaupungin talous tasapainossa painopistealueen strategiset päämäärät sisältävät kahdeksan mittaria, joista kuuden kehityssuunta on positiivinen ja kahden kehityssuunta negatiivinen 31.12.2016 tilanteessa.

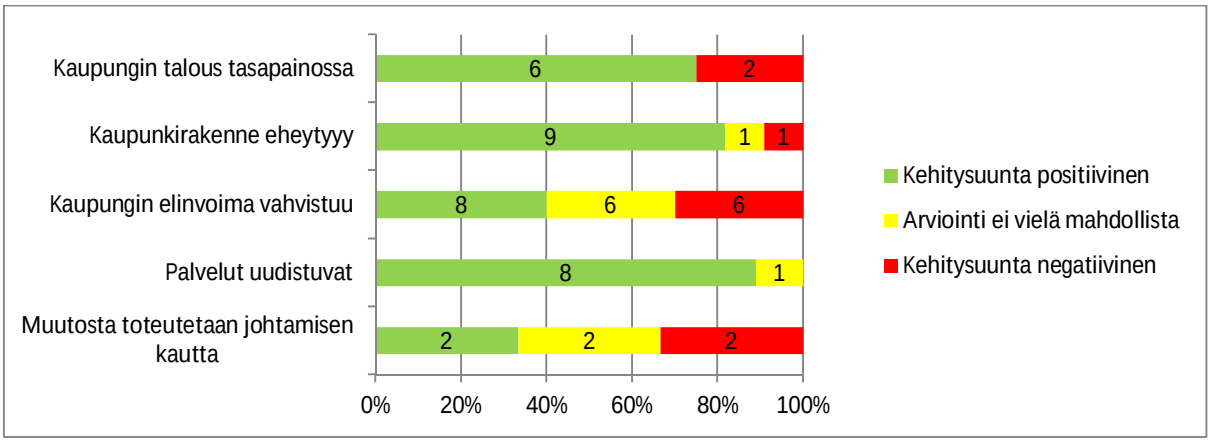

Haasteita painopistealueittain

Painopistealue: Kaupungin talous tasapainossa
Alueen päämäärien kahdeksasta mittarista tulopohjan vahvistamiseen liittyvät yhteisöveron jako-osuus ja asukaskohtaisen kunnallisverotulojen määrä eivät ole kehittyneet tavoitellusti.

Painopistealue: Kaupunkirakenne eheytyy
Yhdeksästä mittarista keskusta-alueelle valmistuvien kaavojen kerrosalatavoite on jäänyt tavoitetasosta.

Painopistealue: Kaupungin elinvoima vahvistuu
Kahdestakymmenestä mittarista kaikki kaupungin työllisyystilanteen parantamiseen liittyvät mittarit (kuusi kappaletta) ovat kehittyneet tavoitetasoja heikommin.

Painopistealue: Palvelut uudistuvat
Yhdeksästä mittarista ei yhdessäkään ollut negatiivista kehityssuuntaa vuoden 2016 lopussa.

Painopistealue: Muutosta toteutetaan johtamisen kautta
Kuudesta mittarista sairauspoissaoloprosentti ei ole tavoitellulla tasolla ja lisäksi vaikutusmahdollisuutensa muutoksiin huonoiksi kokevien työntekijöiden määrä on ollut hieman kasvussa, kun tavoite on päinvastainen.

Johtopäätökset:

Vantaan strategisten päämäärien mittareissa noin 61 prosentissa kehityssuunta oli positiivinen ja noin 20 prosentissa negatiivinen vuoden 2016 lopun raportoinnin mukaan. Lisäksi noin 19 prosenttia mittareista ei ollut vielä arvioitavissa. Selvästi haasteellisimpia ovat kaupungin työllisyystilanteen parantamiseen liittyvät mittarit (6 kappaletta), jotka kaikki olivat vuoden 2016 lopussa kehittyneet tavoitetasoa heikommin. Palvelujen uudistamisen, talouden tasapainottamisen ja kaupunkirakenteen eheyttämiseen liittyvistä mittareista suurin osa oli kehittynyt positiivisesti.

1.2 Tavoitteiden toteutuminen strategisten päämäärien mukaan vuonna 2016

Strategisille päämäärille on edellä kuvatun mukaisesti määritelty mittarit. Kohdassa 1.2 tarkastellaan kohdassa 1.3 mainittujen vuoden 2016 sitovien tavoitteiden toteutumista strategisten päämäärien mukaan. Kaikille strategian päämäärille ei ole asetettu tavoitetta vuodelle 2016.

	Tilinpäätös 2016			Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi			Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Osittain	Ei lainkaan		Raportointi	Mittarointi	Ei voida arvioida	Muu syy
1. Talouden tasapainottamis- ja velkaohjelma toteutetaan.	2	1						
2. Velkaantumiskehitys saadaan hallintaan.	1			1			1	
3. Kaupungin tulopohjaa vahvistetaan.	2			1		1		
4. Kumppanuuksien hyödyntäminen.	2	1		1	1			
5. Kaupunkirakenne ja palvelurakenne tukeutuvat raideliikenteeseen ja joukkoliikenteen laatukäytäviin.	2	1		1	1			
6. Keskustat ovat eläviä, uudistuvia ja turvallisia.	1			1			1	
7. Investointiohjelma vahvistaa yhdyskuntarakenteen eheytymistä (ei tavoitetta 2016).								
8. Asuntorakentaminen on laadukasta ja kohtuuhintaista.	1	1		2	1			1
9. Uudistuva elinkeino- ja työllisyyspolitiikka laskee työttömyyttä ja lisää työpaikkojen määrää Vantaalla.	1	2		1				1
10. Kaupungin veto-voimaisuus asuinpaikkana paranee ja asukkaat tuntevat oman kylänsä ja sitä kautta Vantaan kotikaupungikseen (ei tavoitetta 2016).								
11. Asukkaiden turvallisuus vahvistuu (ei tavoitetta 2016).								
12. Vantaan tulevaisuutta rakennetaan yhdessä asukkaiden, yhteisöjen ja yritysten kanssa (ei tavoitetta 2016).								
13. Vantaalaisten koulutustaso ja osaaminen vahvistuvat.	1		1	1		1		
14. Vantaan kilpailukyky vahvistuu osana metropolialuetta (ei tavoitetta 2016).								

	Tilinpäätös 2016			Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi			Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Osittain	Ei lainkaan		Raportointi	Mittarointi	Ei voida arvioida	Muu syy
15. Uudistuvat palvelut vahvistavat asukkaiden hyvinvointia.	1	2		1		1		
16. Kuntalaisten osallisuus ja yhteissuunnittelu palvelujen kehittämisessä lisääntyy (ei tavoitetta 2016).								
17. Vaikuttavat ja kustannustehokkaat palvelut.	1			1	1			
18. Vaihtoehtoiset palvelujen tuottamistavat lisäävät asiakkaan valinnanvapautta.	1							
19. Lisätään sähköistä asiointia ja itsepalveluja	1	1						
20. Hyvällä strategisella johtamisella ja esimiestyöllä toteutetaan muutosta.		1						
21. Henkilöstön sitoutumisen ja osaavan työvoiman varmistaminen.		1		1	1			

1.3 Vuoden 2016 sitovien tavoitteiden toteutuminen

Strategiatyön mallin mukaisesti strategisille päämäärille laaditaan talousarviotavoitteet eli vuosittaiset sitovat tavoitteet kaupunkitasoisesti. Edelleen toimiala- ja tulosaluetasoisesti laaditaan tulostavoitteet. Seuraavassa taulukossa tarkastellaan kaupunkitasoisten sitovien tavoitteiden toteutumista vuonna 2016.

	Tilinpäätös 2016			Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi			Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Osittain	Ei lainkaan		Raportointi	Mittarointi	Ei voida arvioida	Muu syy
1.1 Toimintamenojen kasvu.	x							
1.2 Investointikaton noudattaminen ja investointiohjelman toteuttaminen kustannustehokkaasti.		x						

	Tilinpäätös 2016			Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi			Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Osittain	Ei lainkaan		Raportointi	Mittarointi	Ei voida arvioida	Muu syy
1.3 Joukkoliikenteen kuntaosuus on enintään 50 % (tulot/menot) ilman joukkoliikenteen infrakorvauksia.	x							
2.1 Onnistunut varainhankinta ja hallittu korkoriski.	x			x			x	
3.1 Kaupunki saa maanmyyntivoittoja vähintään 32 milj. euroa vuoden 2016 aikana.	x							
3.2 EU- ja muun ulkopuolisen projektirahoituksen tehokas hyödyntäminen.	x			x		x		
4.1 Sähköisten palveluiden kehittäminen toteutetaan yhdessä yhteistyökuntien kanssa.	x							
4.2 Cleantech-innovaatiokumppanuuksien hyödyntäminen.		x						
4.3 Uusiutuvan energian käytön lisääminen.	x			x	x			
5.1 Kaavoitetaan asuntorakentamisen kerrosalaa 250 000 k-m2/vuosi.		x		x	x			
5.2 Joukkoliikenteen käyttäjämäärän kasvu.	x							
5.3 Kasvihuonekaasupäästöt vähenevät.	x							
6.1 Priorisoidaan keskustoihin sijoittuvia kaavahankkeita.	x			x			x	
8.1 Kaupunki luo edellytykset vähintään 2 000 asunnon monipuoliselle asuntotuotannolle.	x			x				x
8.2 Pientaloalueiden tiivistäminen Maapoliittisten linjausten mukaisesti.		x		x	x			
9.1 Kaupungin työllisyystilanne kehittyy suhteellisesti parhaiten pääkaupunkiseudulla.		x		x				x
9.2 Elinvoimaohjelmaa toteutetaan kaupungin työllisyystilanteen ja elinvoiman nostamiseksi.		x						
9.3 Joustavilla päivähoitopalveluilla tuetaan työllistymistä.	x							

	Tilinpäätös 2016			Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi			Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Osittain	Ei lainkaan		Raportointi	Mittarointi	Ei voida arvioida	Muu syy
13.1 Toteutetaan koulutus- ja nuorisotakuuta.	x							
13.2 Ammatillisen koulutuksen opintojen keskeyttämiset vähenevät.			x	x		x		
15.1 Kehitetään kaupunkitasoinen keskitetty monikanavainen asiakaspalvelumalli (ns. 1. taso).		x						
15.2 Nykyistä suurempi osa ikääntyneistä pystyy asumaan kotona.	x			x		x		
15.3 Sosiaalihuoltolain mukainen lastensuojelun rakennemuutos lisää ennaltaehkäisevää työtä ja vähentää lastensuojelutarvetta.		x						
17.1 Keskeisten palvelujen kustannustehokkuus on kilpailukykyinen.	x			x	x			
18.1 Vaihtoehtoiset palvelujen tuottamistavat toimialojen palvelutuotannossa lisääntyvät lautakunnissa hyväksyttyjen periaatteiden mukaisesti.	x							
19.1 Sähköinen asiointi ja itsepalvelut lisääntyvät.	x							
19.2 Uusien sähköisten työviestinnän välineiden käyttö vakiintuu kaikilla tulosalueilla.		x						
20.1 Sairauspoissaoloja ennaltaehkäistään ja sosiaalinen pääoma työyhteisöissä kasvaa.		x						
21.1 Osaamisen kehittämisen toimintamalli vakiintuu kaikilla tulosalueilla.		x		x	x			

1.4 Tarkastuslautakunnan arvioita vuoden 2016 tavoitteiden toteutumisesta

Kaupunginvaltuusto asetti vuodelle 2016 yhteensä 29 sitovaa tavoitetta. Kaupunginhallitus raportoi täysin toteutuneeksi 17 tavoitetta, osittain toteutuneeksi 11 tavoitetta ja ei lainkaan toteutuneeksi yhden tavoitteen.

Tarkastuslautakunta on eri mieltä tavoitteen toteutumisesta kolmessa tapauksessa ja esitti tavoitteiden asetantaan ja raportointiin parannuksia yhteensä 12 tavoitteen osalta. Syyt vaihtelevat raportoinnin, mittaroinnin, muun syyn ja tavoitteen arvioitavuuden välillä. Tarkastuslautakunnan eri näkemykset ilmenevät sitovien tavoitteiden kohdalla.

Sitova tavoite 2.1: Onnistunut varainhankinta ja hallittu korkoriski.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Keskimääräinen lainamarginaali.	Tavoite toteutui täysin.	Mittari ja raportointi tulisi antaa siten, että tavoitteen toteutuminen voidaan todeta.

Tavoitteen kaikkien mittareiden tulee olla raportoitavissa.

Sitova tavoite 3.2: EU- ja muun ulkopuolisen projektirahoituksen tehokas hyödyntäminen.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
EU- ja muuta ulkopuolista rahoitusta saavien projektien määrä projektisalkkujärjestelmässä.	Tavoite toteutui täysin.	Mittarissa voisi kiinnittää huomiota myös euromääräiseen rahoitukseen.

Tavoitteen toimenpiteissä raportoidaan projektirahoituksen aktiivisesta hyödyntämisestä eri toimialoilla vaikuttavuutta ja hyödyllisyyttä arvioiden. Myös projektisalkun käytettävyys on parantunut, käyttäjämäärä on lisääntynyt ja tietoja löytyy entistä kattavammin järjestelmästä. Mittarissa voisi projektien lukumäärän lisäksi seurata jollain tarkkuudella myös ulkopuolisen projektirahoituksen euromääriä.

Sitova tavoite 4.3: Uusiutuvan energian käytön lisääminen.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Kaavoitus luo mahdollisuuden aurinkoenergian kustannustehokkaalle käytölle. Laaditaan ohje aurinkoenergian huomioonottamisesta ja sitä sovelletaan kaavoissa.	Tavoite toteutui täysin.	Tavoite toteutui osittain, sillä ohjetta ei laadittu vuoden 2016 aikana.

Raportoinnissa todetaan, että uusiutuvan energian käyttöä edistetään systemaattisesti kaavoissa. Ohjeen todetaan valmistuvan vuonna 2017. Tavoitteen mittarina oli ohjeen laatiminen ja sen soveltaminen kaavoissa. Koska toinen mittareista (ohjeen laatiminen) ei toteutunut, voidaan tavoite katsoa vain osittain toteutuneeksi.

Sitova tavoite 5.1: Kaavoitetaan asuntorakentamisen kerrosalaa 250 000 k-m^2/vuosi.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Valmistuneiden kaavojen määrä 250 000 k-m ^{2}/vuosi.	Tavoite toteutui osittain.	Koska tavoitteesta jäätiin selvästi, tavoite ei toteutunut lainkaan.

Raportoinnissa todetaan vuonna 2016 valmistuneen kaavoja 159 025 k-m^2. Koska tavoitteesta jäätiin näin selvästi, ei tavoite toteutunut lainkaan.

Sitova tavoite 6.1: Priorisoidaan keskustoihin sijoittuvia kaavahankkeita.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Keskusta-alueiden kaavat. Vuoden 2014 kaavoitusohjelman taso tai enemmän.	Tavoite toteutui täysin.	Koska tavoitetasoa ei kerrota, niin tavoitetta ei voi arvioida.

Tavoitteena oli vähintään vuoden 2014 kaavoitusohjelman taso. Missään ei kerrota mikä tämä taso on, tarkoitetaanko esimerkiksi kaavojen lukumäärää, valmistuneiden kaavaluonnosten määrää vai molempia vai vielä jotakin muuta. Paljon suunnittelua ja kaavoitusta on raportoinnin mukaan vuonna 2016 tehty mutta koska mistään ei ilmene mikä on mittarin tavoitetaso, niin tavoitteen toteutumista ei voi arvioida.

Epäselvää oli myös mitä tarkoitetaan vuoden 2014 kaavoitusohjelmalla. Maankäytön toimialan dokumenteista maapoliittisista linjauksista löytyi maininta, että ”kaavoitettavat alueet määritellään kaavoitusohjelmassa, joka valmistellaan yhteistyössä ja hyväksytään vuosittain kaupunkisuunnittelulautakunnassa”. Kaupunginsuunnittelulautakunnan pöytäkirjoista (käytiin läpi vuoden 2013 ja 2014 pöytäkirjat) ei löytynyt mainintaa kaavoitusohjelmasta. Kaupunkisuunnittelulautakunta oli kyllä hyväksynyt vuosittain kaupunkisuunnittelun työohjelman, jolla ohjataan kaupunkisuunnittelun toiminnan painopisteitä. Tiedusteltaessa asiaa maankäytön toimialalta, saatiin tieto että kaavoitusohjelmalla tarkoitetaan juuri vuosittaista työohjelmaa. Jos mittarissa viitataan johonkin dokumenttiin, täytyy dokumentin olla nimetty niin, että myös ulkopuolinen arvioija löytää dokumentin sille annetulla nimellä.

Sitova tavoite 8.1: Kaupunki luo edellytykset vähintään 2 000 asunnon monipuoliselle asuntotuotannolle.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Asuntojen määrä 2 000 asuntoa.	Tavoite toteutui täysin.	Tavoite toteutui täysin, mutta asuntotuotannon monipuolisuutta voisi tuoda paremmin esille.

Raportoinnissa todetaan valmistuneiden asuntojen määräksi 2 972 asuntoa. Valmistuneiden asuntojen määrät on myös lueteltu talotyypeittäin (kerros-, rivi- ja pientalot). Raportoinnissa voisi kuvata talotyyppien lisäksi myös valmistuneiden asuntojen hallintamuotojakaumat (jaottelu valmistuneisiin omistusasuntoihin, vuokra-asuntoihin ja ARA-asuntoihin). Näin monipuolisuus tulisi paremmin esille.

Sitova tavoite 8.2: Pientaloalueiden tiivistäminen maapoliittisten linjausten mukaisesti.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Tiivistämishankkeiden onnistuminen. Tehty 3 tiivistämishanketta onnistuneesti.	Tavoite toteutui osittain.	Tavoite ei toteutunut lainkaan koska tavoitetasoa (3 hanketta) ei saavutettu.

Raportoinnissa luetellaan: raportointi pientaloalueiden täydennysrakentamisesta ja jatkoehdotuksista valmis, Vapaalan täydennysrakentamisselvitys ja suunnitteluperiaatteet valmistuneet ja Linnaisten ja Itä-Hakkilan täydennysrakentamisen 3D-mallinnus odottaa yhteisiä linjauksia. Tavoite tehdyistä hankkeista ei ilmene raportoinnista, ainoastaan suunnittelu ilmenee.

Sitova tavoite 9.1: Kaupungin työllisyystilanne kehittyy suhteellisesti parhaiten pääkaupunkiseudulla.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Työttömyysasteen muutos-%. Työmarkkinatuen euromääräinen summa vuodessa.	Tavoite toteutui osittain.	Tavoite toteutui osittain.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota mittarien tilanteen raportointiin ja tavoitetason ilmaisemiseen. Raportoinnissa on kerrottu työttömyysasteen kehityksestä, joka Vantaalla oli hieman heikompaa kuin vertailukaupungeissa sekä työmarkkinatuen kuntaosuuden vuosikertymän kehityksestä. Näistä etenkin jälkimmäisen toivottu suunta ei ole itsestään selvä, mikäli työmarkkinatuen kuntaosuus ei ole tuttu asia.
Tavoitetaso on ilmaistu ”kehitys on suotuisampaa kuin Helsingissä ja Espoossa”. Aiempina vuosina on esimerkiksi käytetty sanamuotoa ”työttömyys vähenee tai se ei kasva enempää kuin Espoossa ja Helsingissä”. Vastaavasti voitaisiin ilmaista esimerkiksi ”työmarkkinatuen kuntaosuus vuodelta 2016 ei kasva enempää kuin Espoossa tai Helsingissä”.

Sitova tavoite 13.2: Ammatillisen koulutuksen opintojen keskeyttämiset vähenevät.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Tutkintotavoitteisen koulutuksen ja valmistavien koulutusten keskeyttämisprosentti, tavoitetaso 9 %.	Tavoite ei toteutunut lainkaan.	Tavoite ei toteutunut lainkaan. Mittarin tavoitetaso on epärealistinen.

Mittarin tavoitetasoksi asetettu 9 prosenttia on ollut vielä lähellä realismia vuonna 2013, kun toteutunut keskeyttämisprosentti oli 10,4 prosenttia. Sen jälkeen keskeyttäneiden määrä on ollut selvästi korkeampi: 13 prosenttia vuonna 2014, 14,5 prosenttia vuonna 2015 ja 13,6 prosenttia vuonna 2016. Mittarin tavoitetason tulisi olla realistinen.

Sitova tavoite 15.2: Nykyistä suurempi osa ikääntyneistä pystyy asumaan kotona.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Omassa kodissa asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus kasvaa, tavoitetaso 93,0 %.	Tavoite toteutui täysin.	Tavoitetaso oli asetettu liian korkeaksi, tavoitteen voidaan katsoa toteutuneen täysin.

Mittarin tavoitetasoksi asetettu 93,0 prosenttia on raportoinnin mukaan asetettu liian korkeaksi asiantuntijavirheen takia. Omassa kodissa asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on kasvanut vuosittain. Vuonna 2013 osuus oli 91,9 prosenttia ja vuonna 2016 se on 92,7 prosenttia. Mittarin tavoitetason tulee olla realistinen.

Sitova tavoite 17.1: Keskeisten palvelujen kustannustehokkuus on kilpailukykyinen.

Tavoitteen raportoinnissa on terveydenhuollon kustannusten kohdalla virhe, jolla ei kuitenkaan ole vaikutusta tavoitteen toteutumisen arviointiin. Raportoitiin seuraavasti: ”Terveydenhuollon kustannukset (sis. kotipalvelun ja ymp. vrk-hoidon kustannuksia): Vantaan ikävakioidut kokonaiskustannukset 1 997 €/asukas (suurten kaupunkien keskiarvo 2 320 €/asukas). Vantaan sijoitus 2/11 (Kuntaliiton suurten kaupunkien th-vertailu 2015)”.

Raportoinnissa käytetty luku on vakioimaton kustannus ja sijoitus. Kuntaliiton julkaisussa ”suurten kaupunkien terveydenhuollon kustannukset vuonna 2015” Vantaan ikävakioidut terveydenhuollon kustannukset olivat

2 244 euroa/asukas ja Vantaan sijoitus suurten kaupunkien vertailussa on 3/11. (Ilman ikävakiointia Vantaan edellä on suurista kaupungeista vain Espoo. Ikävakioinnin kanssa Lahti nousee kärkeen.)

Sitova tavoite 21.1: Osaamisen kehittämisen toimintamalli vakiintuu kaikilla tulosalueilla.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Oppimistyöpäivät: 33 000. Työsuojelurahastolta saadun korvauksen suuruus: 300 000 euroa.	Tavoite toteutui osittain.	Kumpikaan mittari ei toteutunut, joten tavoite ei toteutunut lainkaan.

Raportoinnissa todetaan mittarien toteumiksi vuonna 2016: Oppimistyöpäivät 27 032 päivää ja Työsuojelurahastolta saadun korvauksen suuruus 271 648 euroa. Koska kumpikaan vuodelle 2016 asetetuista mittareista ei toteutunut, tavoite ei toteutunut lainkaan.

Johtopäätökset:

Tavoite, sen mittari, lähtötaso ja tavoitetaso tulisi olla niin selkeitä, että ulkopuolinen lukija ymmärtää mitä tavoitteella tavoitellaan. Esimerkiksi lähtötaso 2014 ei kerro vielä mikä lähtötaso on. Jos tavoitetaso on epämääräinen ja raportoinniksi luetellaan joukko toimenpiteitä, tavoitteen saavuttamisen toteaminen on mahdotonta. Raportoinnissa voidaan kiinnittää huomiota myös erilaisiin tavoitteen saavuttamista koskeviin osoittimiin, esimerkiksi EU- ja muuta rahoitusta saavien projektien määrän lisäksi ulkopuolista rahoitusta saavien projektien rahoitukseen euromääräisesti. Samoin tavoitteessa, jossa kaupunki luo edellytykset vähintään 2 000 asunnon monipuoliselle asuntotuotannolle, voisi raportoida määrän lisäksi laajemmin myös monipuolisuudesta. Samoin tavoitteessa, jossa raportoidaan tehdyistä tiivistämishankkeista, raportoidaan huomattavalta osaltaan suunnitelluista hankkeista.

Tavoitteita ja mittarointia käsitellään arviointikertomuksen kohdassa 4.2.

Suositukset:

Tavoitteen asetannassa ja raportoinnissa olisi hyvä asettua ulkopuolisen lukijan asemaan. Mitä hän saa tiedoksi lukemalla tavoitteen ja raportoinnin. Johdonmukaisuus ja selkeys ovat avainasemassa.

1.5 Kaupunginvaltuuston konserniyhteisöille asettamien tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2016 talousarviossa valtuusto asetti toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita yhteensä 24 tytäryhteisölle. Valtuuston tavoitteenasettelu voi koskea tytäryhteisön asemaa, toiminnan laajuutta, toimintaedellytyksiä, palvelun laatua, hinnoitteluperiaatteita tai pääoman tuottovaatimuksia. Kaikki yhtiöt raportoivat tavoitteiden saavuttamisesta.

Tavoitteita asetettiin yhteensä 51 kappaletta. Yhtiöistä yhdeksälle asetettiin yhteiset tavoitteet ja 15 yhtiölle yhtiökohtaisia tavoitteita. Yhteiset tavoitteet koskivat tilikauden tulosta ja lämmön, sähkön ja veden kulutusta. Yhtiökohtaiset tavoitteet koskivat samoin yhtiön tulosta sekä liikevoittoa ja liikevaihtoa. Tavoitteita asetettiin myös investoinneille ja sijoitetun pääoman tuotolle. Eniten tavoitteita asetettiin toimintaa koskien ja toimintaa kuvaavien tunnuslukujen parantamiseksi. Erilaisia laatuun, johtamiseen ja asiakastyytyväisyyteen liittyviä tavoitteita oli niin ikään usealla yhtiöllä.

Tytäryhteisöjen 51 tavoitteen toteutumatiedot on käsitelty yleisjaostossa 13.3.2017. Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa esitetään tavoitteiden toteutuminen keskeisille ja taloudellisesti merkittäville tytäryhteisöille yhteensä 26 tavoitteen osalta. Käsitellyt yhtiöt ovat Vantaan Energia -konserni, VAV Asunnot Oy -konserni,

Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy, VTK Kiinteistöt Oy -konserni, Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy ja A-Tulkkaus Oy. Tiedot ovat yhtenevät yleisjaoston esittämien tietojen kanssa.

Toteutumatietojen (51 tavoitteen) mukaan tavoitteista toteutui 36 kappaletta (70 prosenttia). Osittain toteutuneita oli yhdeksän kappaletta (18 prosenttia) ja toteutumatta jäi kuusi kappaletta (12 prosenttia).

Tavoitteiden asettelussa ja raportoinnissa on kehitettävää. Mittareita ja tavoitetasoja asetettiin vaihtelevasti. Tavoitteen kokonaisuuden on edettävä loogisesti. Jos tavoitteena on esimerkiksi pienentää tulosta, tuloksen on siten oltava pienempi kuin lähtötasoksi ilmoitettu lukema, jotta voidaan todeta tavoite saavutetuksi. Tarkastuslautakunta on joutunut käyttämään erilaisia laskutoimituksia arvioinnin välineenä, jotta toteutuneeseen tulokseen on päädytty. Esimerkkinä mainittakoon tilikauden tuloksen tavoitteen ”positiivinen ongelma”. Mittarin lähtötaso oli 405 000 euroa. Tavoitteeksi asetettiin 100 000 euroa. Tulos muodostui kuitenkin 710 000 euroksi. Tavoite raportoitiin täysin toteutuneeksi, vaikka tavoitteen muotoilusta voidaan päätellä, että tulosta haluttiin pienentää asettamalla tavoitetaso neljännekseen edellisestä vuodesta.

Johtopäätökset:

Yhtiöt, joille tavoitteita oli asetettu, raportoivat tavoitteiden saavuttamisesta. Yhtiöt olivat pääsääntöisesti säilyttäneet kaupunginvaltuuston asettamat tavoitteet, mutta täydentäneet mittareita ja osin tavoitteitaan.

Tavoitteita asetettiin kaikkiaan 51, mutta toimintakertomuksessa raportoidaan merkittävien tytäryhtiöiden tavoitteet eli 26 tavoitetta.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta suosittaa yksittäisten tavoitteiden osalta johdonmukaisuutta ja johdonmukaista raportointia. Tavoitteen on edettävä loogisesti loppupäätelmään saakka.

Kuntalain mukaan tilinpäätökseen kuuluvassa toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta kunnassa ja kuntakonsernissa. Siinä ei tehdä eroa merkittävien yhtiöiden ja muiden yhtiöiden välillä.

2 EMOKAUPUNGIN JA KOKO KONSERNIN TALOUS

2.1 Emokaupungin talous ja tilinpäätös

Talousarvion toteutuminen

Vantaan tilikauden tulos oli vuonna 2016 noin 64,5 miljoonaa euroa. Tulos on noin 78 miljoonaa euroa muutettua talousarviota parempi. Tilikauden ylijäämä tilinpäätössiirtojen jälkeen oli 64,8 miljoonaa euroa.

Toimintatuotot ylittyivät noin 20,8 miljoonalla eurolla ja toimintakulut (ilman valmistusta omaan käyttöön) alittuivat noin 53,5 miljoonaa euroa muutettuun talousarvioon nähden. Toimintatuottojen ylityksiä selittää erityisen vilkas rakentaminen, jonka johdosta maanmyyntivoitot, sopimus- ja maanläjitystuotot olivat ennakoitua selvästi suurempia. Toimintakulujen alituksiin vaikuttivat muun muassa joukkoliikenteen arvioitua pienempänä toteutunut kuntaosuus, toimeentulotukimenojen ja erityissairaanhoidon menojen alitus. Myös henkilöstökulut alittuivat. Kaupungin koko verorahoitus (verotulot ja valtionosuudet) kasvoi noin 5,4 prosenttia verrattuna vuoteen 2015. Pelkkiä verotuloja kertyi 2,1 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015. Vuoden 2016 talousarvioon verrattuna verotuloja kertyi noin 3,1 miljoonaa euroa ennakoitua enemmän. Valtionosuuksia taas kertyi noin 5,5 miljoonaa euroa talousarviossa ennakoitua enemmän, ja verorahoitus kokonaisuudessaan (verot ja valtionosuudet) toteutui 101 prosenttisesti talousarvioon verrattuna. Verotulolajeista kunnan tuloveroa kertyi noin 2,2 miljoonaa euroa ennakoitua enemmän ja osuus yhteisöveron tuotosta oli noin 5 miljoonaa euroa en-

nakoitua suurempi, sen sijaan kiinteistöveroa kertyi 4,1 miljoonaa euroa ennakoitua vähemmän. Edelleen alhaisena pysyneestä korkotasosta johtuen Vantaan ennakoidut korkokulut alittuivat noin 6 miljoonalla eurolla ja korko- ja rahoitustuottoja kertyi noin 2 miljoonaa euroa arvioitua vähemmän.

Määrärahatavoitteiden toteutumisesta ja lainakannasta vuonna 2016:

- Toimintatuottojen toteumaprosentti muutettuun talousarvioon nähden oli noin 105 prosenttia.
- Toimintakulujen toteumaprosentti muutettuun talousarvioon nähden oli noin 97 prosenttia.
- Verotulojen toteumaprosentti oli 100,3 prosenttia.
- Valtionosuuksien toteumaprosentti oli noin 103 prosenttia.
- Yhteenlasketut rahoitustuotot ja -kulut olivat noin 25,7 miljoonaa euroa, mikä oli noin 4,4 miljoonaa euroa talousarviossa ennakoitua enemmän.
- Poistot toteutuivat noin 11,4 miljoonaa euroa arvioitua suurempina.
- Kaupunginvaltuuston muutokset vuoden 2016 talousarvioon: Käyttötulojen lisäykset yhteensä noin 27,1 miljoonaa euroa, käyttömenojen lisäykset yhteensä noin 4,5 miljoonaa euroa ja investointien lisäykset (brutto) noin 51 miljoonaa euroa.
- Kaupungin pitkäaikainen lainakanta vähentyi noin 18 miljoonaa euroa ja koko lainakanta väheni yhteensä noin 42,5 miljoonaa euroa.
- Investointimenot[1] (brutto) toteutuivat noin 7,4 miljoonaa euroa pienempinä muutettuun talousarvioon nähden ja nettoinvestoinnit toteutuivat noin 24,2 miljoonaa euroa pienempinä muutettuun talousarvioon nähden.

Kaupungin taloudellisen tilanteen kehittyminen

Ohessa on tarkasteltu kaupungin taloudellista tilannetta kumulatiivisen yli-/alijäämän muodostumista sekä varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirtaa vuosina 2010–2016. Tarkastelu perustuu kyseisten vuosien tilinpäätöksistä koottuihin laskelmiin. Erityisenä tarkastelukohteena on tulorahoituksen riittävyys.

Kumulatiivisen ylijäämän muodostuminen, luvut miljoonaa euroa

Vuosi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Toimintakate	-874,7	-910,9	-958,1	-976,6	-1 006,4	-1 015,6	-990,0
Vuosikate	77,5	79,0	64,7	108,4	79,9	98,4	178,8
Poistot	-62,2	-65,8	-68,4	-72,9	-77,8	-98,1	-116,1
Tuloslaskelman tulos + satunnaiset tulot	216,8	13,3	-3,7	35,6	2,1	1,4	64,5
Tilinpäätössiirrot	-7,7	-0,1	0,5	-0,4	-1,0	-0,7	0,3
Ali-/ylijäämä	209,2	13,2	-3,2	35,2	1,1	0,7	64,8
Kumulatiivinen edellisten tilikausien ja kuluvan tilikauden yli/ali jäämät[2]	340,0 (318,4)	331,6 (339,7)	336,5 (341,6)	376,8 (353,1)	354,2 (362,2)	362,9 (360,2)	425

[1] Sisältää kaupungin, rahastojen ja liikelaitosten investoinnit.

[2] Suluissa kumulatiivinen edellisen tilikauden ja ylijäämä, kun tilinpäätöksen jälkeen ylijäämään tehdyt oikaisut on otettu huomioon.

Toiminnan ja investointien rahavirta

Vuosi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Vuosikate	77,5	79,0	64,7	108,4	79,9	98,4	178,8
Satunnaiset tulot	201,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,8
Satunnaiset kulut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulorahoituksen korjauserät	-22,9	-30,8	-31,9	-37,9	-36,1	-37,3	-48,9
Investoinnit							
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-209,3	-175,6	-166,7	-172,8	-159,0	-152,8	-146,7
Rahoitusosuudet investointeihin	6,7	3,7	6,9	9,3	5,7	5,8	1,3
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	191,5	45,9	40,2	47,3	41,3	48,4	68,8
Toiminnan ja investointien rahavirta	245,2[3] (-10,9)	-77,8	-86,7	-45,7	-68,1	-36,6	55,2

Kumulatiivista ylijäämää oli noin 425 miljoonaa euroa vuoden 2016 lopussa. Toimintakate (toimintatuottojen ja toimintakulujen erotus) parani 25,6 miljoonaa euroa vuodesta 2015. Toiminnan ja investointien rahavirta oli vuonna 2016 positiivinen toisen kerran tarkasteluvuosina 2010–2016.

Seuraavassa tarkasteltuna kaupungin talous vuosina 2010–2016 investointien, vuosikatteen ja poistojen avulla. Investoinnit on esitetty omahankintamenona.

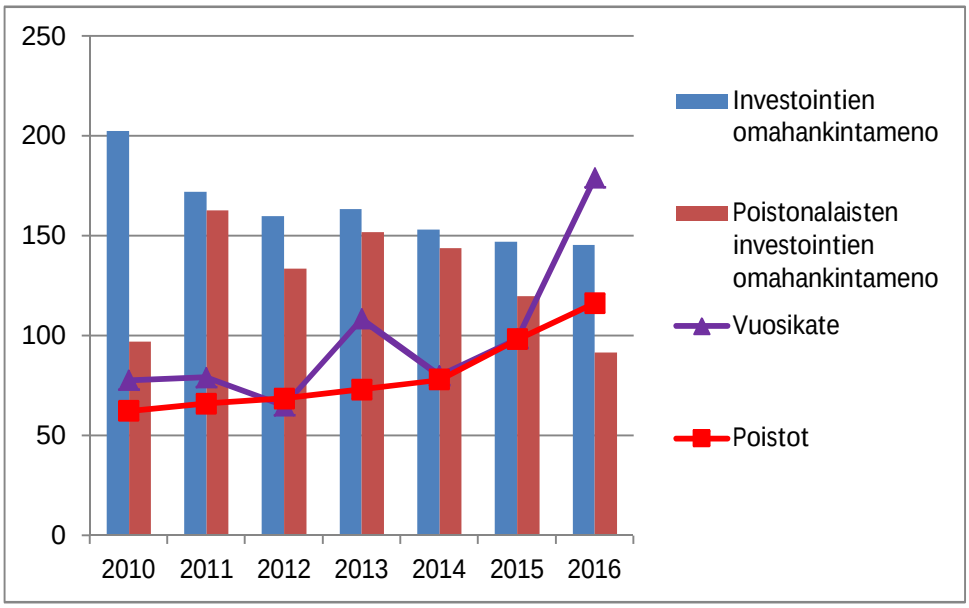

Vuosikate on ollut poistojen suuruinen 2010, 2011, ja 2013–2016. Vuonna 2016 tulorahoitus riitti myös kaikkien investointien kattamiseen.

[3] Varsinaisen toiminnan ja investointien rahavirta, olisi -10,9 miljoonaa vuonna 2010, mikäli Vantaan Veden myynnin ja HSY-kuntayhtymän perustamisen osuus ja vaikutus olisi poistettu luvusta.

Johtopäätökset:

Vantaan talousluvut toteutuivat vuonna 2016 selvästi talousarviossa arvioitua parempina. Toimintatuotot ylittyivät arvioidusta ja samalla toimintakulut alittuivat. Lisäksi korkokulut olivat edelleen huomattavasti ennakoitua alhaisemmat. Verorahoitus (verot ja valtionosuudet) toteutui kokonaisuudessaan hieman arvioitua suurempana. Vuosikate parani edellisvuodesta. Investoinnit pystyttiin myös pitkästä aikaa kattamaan omarahoituksella ja myös lainakannan kasvu katkesi vuonna 2016.

Liikelaitokset[4]

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos
Talouden toteuma 2016 (luvut 1 000 euroa)

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos	Talousarvio 2016	Tilinpäätös 2016
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	37 474	37 624
Liiketoiminnan kulut	-35 761	-35 002
Poistot ja arvonalenemiset	-1 713	-1 528
Liikeylijäämä (-alijäämä)	0	1 094
Rahoitustuotot ja kulut	0	1
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	0	1 095
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0	-1 835
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	2 177
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	1 437

Investoinnit brutto (luvut 1 000 euroa)

Talousarvio 2016	Tilinpäätös 2016
2 300	2 242

Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen talousarvion sitovat määrärahaerät ovat liikeylijäämä ja bruttoinvestoinnit. Vuodelle 2016 pelastuslaitoksen talousarviossa nämä erät olivat: liikeylijäämä 0 euroa ja noin 2,3 miljoonan euron investoinnit. Tilinpäätöksessä pelastuslaitoksen liikeylijäämä oli noin 1,1 miljoonaa euroa eli toteuma selvästi ennakoitua parempi. Bruttoinvestointimenot toteutuivat noin 58 000 euroa talousarviotasoa pienempinä.

Liikeylijäämän selvästi parempi toteuma johtui muun muassa henkilöstökulujen säästöistä (noin 600 000 euron säästö). Suurimmat syyt henkilöstökulujen säästöihin olivat virkojen täyttämättä jättäminen hallinnon, päällystön ja tukipalveluiden osalta.

[4] Liikelaitosten talouden vertailutaulukot on tiivistetty lyhyeen muotoon yhdistelemällä tuloslaskelman varsinaisen toiminnan tuotto- ja kuluerät yhdeksi eräksi. Samoin poistoeron ja vapaaehtoisten varausten lisäys ja vähennys sekä rahoitustuotot ja kulut esitetään yhtenä eränä.

Vantaan Työterveys liikelaitos
Talouden toteuma 2016 (luvut 1 000 euroa)

Vantaan Työterveys liikelaitos	Talousarvio 2016	Tilinpäätös 2016
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	6 749	6 976
Liiketoiminnan kulut	-6 526	-6 340
Poistot ja arvonalenemiset	-42	-36
Liikeylijäämä (-alijäämä)	181	600
Rahoitustuotot ja kulut	-13	-11
Poistoeron muutos lisäys (-) tai vähennys (+)	0	1
Vapaaehtoisten varausten muutos lisäys (-) tai vähennys (+)	42	35
Tuloverot	-10	-16
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	200	609

Investoinnit brutto (luvut 1 000 euroa)

Talousarvio 2016	Tilinpäätös 2016
60	35

Vantaan Työterveys liikelaitoksen sitova määräraha on vuosittain Vantaan kaupungille maksettava 7 prosentin korko kaupungin antamasta lainasta ja 7 prosentin korko peruspääomasta. Maksettavien erien euromäärä yhteensä vuonna 2016 oli 13 322 euroa. Työterveysliikelaitos maksoi kyseisen koron lainasta ja peruspääomasta vuonna 2016. Työterveyspalvelujen myynti ylittyi noin 3 prosenttia arvioidusta ja menot olivat noin 3 prosenttia arvioitua pienemmät. Liikelaitoksen ylijäämä oli noin 400 000 euroa arvioitua parempi.

Suun terveydenhuollon liikelaitos
Talouden toteuma 2016 (luvut 1 000 euroa)

Suun terveydenhuollon liikelaitos	Talousarvio 2016	Tilinpäätös 2016
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	22 818	23 473
Liiketoiminnan kulut	-22 346	-22 392
Poistot ja arvonalenemiset	-70	-71
Liikeylijäämä (-alijäämä)	402	1 011
Rahoitustuotot ja kulut	-227	-214
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	175	797
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	-125
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	175	672

Investoinnit brutto (luvut 1 000 euroa)

Talousarvio 2016	Tilinpäätös 2016
200	174

Vantaan suun terveydenhuollon liikelaitokselle oli talousarvion sitovina erinä vuosittain Vantaan kaupungille maksettava 7 prosentin korko kaupungin antamasta lainasta ja 7 prosentin korvaus peruspääomasta sekä liikeylijäämä ja bruttoinvestoinnit. Kaupungille maksettavien erien euromäärä oli vuonna 2016 yhteensä noin 227 000 euroa. Suun terveydenhuollon liikelaitos maksoi tavoitteen mukaisen koron ja peruspääomaosuuden kaupungille vuonna 2016. Muina sitovina erinä olleet bruttoinvestoinnit ja liikeylijäämä toteutuivat arvioitua paremmin (investoinnit pienempinä ja liikeylijäämä oli selvästi arvioitua suurempi). Hyvää tulosta selittävät sekä tarkastetut hinnankorotukset että aikuisväestön volyymikasvu.

Vuonna 2014 liikelaitoksen oma pääoma laski alijäämäisen tuloksen myötä alle peruspääoman. Alijäämä oli tuolloin noin 258 000 euroa. Tammikuussa 2015 liikelaitoksen johtokunta laati suunnitelman alijäämän kattamisesta. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä liikelaitoksella oli kumulatiivista oman pääoman alijäämää noin 217 000 euroa. Liikelaitoksen alijäämä tuli suunnitelman mukaisesti täysin katettua vuonna 2016.

Vaikutus kaupungin talouteen

Liikelaitosten taloudellinen vaikutus koko Vantaan talouteen oli vuonna 2016 positiivinen, noin 2,7 miljoonaa euroa.

Johtopäätökset:

Kaikkien liikelaitosten taloudellinen tulos oli ennakoitua parempi ja liikelaitosten sitovat erät ja taloudelliset tavoitteet toteutuivat. Suun terveydenhuollon liikelaitos pystyi vuonna 2016 kattamaan oman pääoman kumulatiivisen alijäämänsä suunnitelman mukaisesti.

2.2 Koko kaupunkikonsernin talous

Seuraavissa taulukoissa verrataan emokaupungin ja koko konsernin vuoden 2016 tilinpäätöstietoja ja keskeisiä tilinpäätöksen tunnuslukuja toisiinsa.

Kaupungin ja koko konsernin tuloksen muodostuminen:

M€	*Kaupunki*	*Konserni*
Toimintatuotot	298,7	1 049,8
Valmistus omaan käyttöön	80,6	-
Toimintakulut	-1 369,3	-1 877,1
Osuus osakkuusyhtiöiden voitosta ja tappioista	-	1,1
Toimintakate	-990,0	-826,2
Verorahoitus (sisältää valtionosuudet)	1 143,2	1 149,5
Rahoitustuotot ja -kulut	25,8	-9,9
Vuosikate	178,8	313,3

M€	*Kaupunki*	*Konserni*
Poistot ja arvonalentumiset (sisältää suunnitelman mukaiset poistot, omistuksen eliminointierot ja arvonalentumiset)	-116,1	-194,9
Satunnaiset tulot	1,8	13,5
Varausten lisäys	-	-
Rahastojen lisäys	-	-
Tilinpäätössiirrot	0,3	0,1
Tilikauden verot	-	-7,0
Laskennalliset verot	-	-5,7
Vähemmistöosuudet	-	-15,4
Tilikauden ylijäämä	64,8	103,9

Kaupungin ja koko konsernin keskeisten tunnuslukujen vertailu:

	Kaupunki	Konserni
Vuosikate, % poistoista	154,0	160,7
Investointien tulorahoitus, %	123,0	97,9
Kertynyt ylijäämä, euroa per asukas	1 938	2 502
Lainakanta, euroa per asukas[5]	5 004	9 297
Lainanhoitokate	1,8	1,9
Suhteellinen velkaantuneisuus %	85,2	112,1

Tulorahoitus vuosikatteella mitaten parani sekä kaupungilla että konsernilla ja poistot pystyttiin molemmissa jälleen kattamaan tulorahoituksella. Koko konsernin ylijäämä oli noin 39 miljoonaa euroa suurempi kuin emokaupungin ylijäämä. Investointien tulorahoitusprosentti parani sekä emokaupungissa että konsernissa ja emokaupunki pystyi nyt kattamaan investoinnit kokonaisuudessaan tulorahoituksella.

Sekä emokaupungin että konsernin lainanhoitokate parani vuodesta 2015. Tunnusluvun arvo oli nyt molemmilla tyydyttävä ja tulorahoitus riitti vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun vuonna 2016. Suhteellinen velkaantuneisuus osoittaa koko velkataakan suuruuden ja tämä tunnusluku parani sekä emokaupungissa että konsernissa hieman vuodesta 2016 mutta on vieläkin heikolla tasolla. Velan takaisin maksuun tarvittaisiin konsernissa yli vuoden tulorahoitus ja emokaupungin koko velan takaisinmaksuun kuluisi 85 prosenttia vuoden tulorahoituksesta.

Johtopäätökset:

Sekä emokaupungin että konsernin talouden tunnusluvut paranivat vuodesta 2015. Velkataakka on emokaupungilla ja konsernilla edelleen suuri, mutta nyt lainamäärän kasvu katkesi ja lainakantaa saatiin hieman lyhennettyä.

[5] Asukaskohtaiset luvut on laskettu käyttäen Tilastokeskuksen antamaa virallista Vantaan asukaslukua 31.12.2016 tilanteessa (219 341 asukasta).

2.3 Suurten kaupunkien vertailua

Alla olevassa taulukossa vertaillaan kuuden suurimman kaupungin keskeisiä talouden tunnuslukuja vuodelta 2016. Tunnusluvut on kerätty kaupunkien kaupunginhallituksissa hyväksytyistä vuoden 2016 tilinpäätöksistä. Tunnuslukujen tasoluokittelu perustuu Kuntaliiton määrittelyyn. Tunnusluvuissa on vuoden 2016 tunnusluvun alla suluissa kyseisen tunnusluvun arvo vuonna 2015.

Vuonna 2016 kaupunkien talouden tunnusluvut hieman paranivat. Tunnusluvuista 29 pysyi vuoden 2015 tasolla, yhdeksän tunnuslukua parani ja neljä heikkeni. Heikolla tasolla olevia tunnuslukuja löytyy kaupungeilta nyt 11, kun vuonna 2015 niitä oli 13. Hyvällä tasolla olevia tunnuslukuja löytyy kaupungeilta nyt 14 kun niitä vuonna 2015 oli 10. Eniten hyvällä tasolla olevia tunnuslukuja on Espoolla, Helsingillä ja Vantaalla (kaikilla 3). Eniten paranivat Vantaan tunnusluvut, joista kolme parani. Espoolla ja Helsingillä parani kaksi tunnuslukua ja molemmilla yksi heikkeni. Oulun tunnusluvuista yksi parani, Tampereella yksi parani ja yksi heikkeni ja Turulla yksi tunnusluku heikkeni.

Tunnusluvuista eniten parannuksia tuli vuosikateprosentti poistoista tunnuslukuun, joka parani neljässä kaupungissa. Tämä tunnusluku on nyt kolmessa kaupungissa hyvällä tasolla. Investointien tulorahoitusprosentti tunnusluku parani kolmessa kaupungissa ja on nyt kolmessa kaupungissa hyvällä tasolla. Asukaskohtaista kertynyttä ylijäämää on joka kaupungissa edelleen niin paljon, että tunnusluku säilyi kaikissa kaupungeissa hyvällä tasolla. Asukaskohtaisen lainakannan tunnusluku putosi Espoossa heikolle tasolle ja säilyi muissa kaupungeissa samalla tasolla. Lainanhoitokatteen tunnusluku parani kahdessa kaupungissa ja heikkeni kahdessa. Suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku heikkeni Turussa ja säilyi muissa kaupungeissa vuoden 2015 tasolla. Konsernin asukaskohtainen lainakanta tunnusluku oli kaikissa kaupungeissa edelleen vuoden 2015 tasolla.

	Espoo	Helsinki	Oulu	Tampere	Turku	Vantaa
Vuosikate % poistoista	143 (122)	169 (80)	94 (105)	80 (61)	122 (96)	154 (100)
Investointien tulorahoitus %	78 (49)	88 (47)	61 (74)	34 (30)	98 (93)	123 (67)
Kertynyt ylijäämä, euroa per asukas	1 712 (1 473)	7 779 (7 130)	4 050 (4 162)	2 298 (2 405)	1 271 (1 133)	1 938 (1 691)
Lainakanta, euroa per asukas	3 123 (2 328)	2 157 (2 518)	3 346 (3 300)	2 140 (1 772)	3 600 (3 217)	5 004 (5 312)
Lainanhoitokate	3,1 (2,8)	1,7 (2,1)	2,2 (1,0)	2 (3)	0,9 (0,8)	1,8 (0,7)
Suhteellinen velkaantuneisuus %	60 (49)	53 (53)	70 (69)	46 (40)	65 (59)	85 (95)
Konsernin (sisältää kaupungin) lainakanta, euroa per asukas	11 608 (10 000)	7 772 (7 977)	4 358 (4 416)	5 742 (5 372)	6 975 (6 831)	9 297 (9 738)

2.4 Investointien vertailua

Investointien tulorahoitusprosentti

Oheisessa kaaviossa on Vantaan kaupungin investointien tulorahoitusprosentit vuosilta 2011–2020. Ainoastaan vuonna 2016 tulorahoitus kattaa kaikki investoinnit (tulorahoitusprosentti vähintään 100 prosenttia). Huomattavaa, että vuodesta 2017 eteenpäin tulorahoitusprosentti perustuu taloussuunnitelman 2017–2020 ennusteisiin.

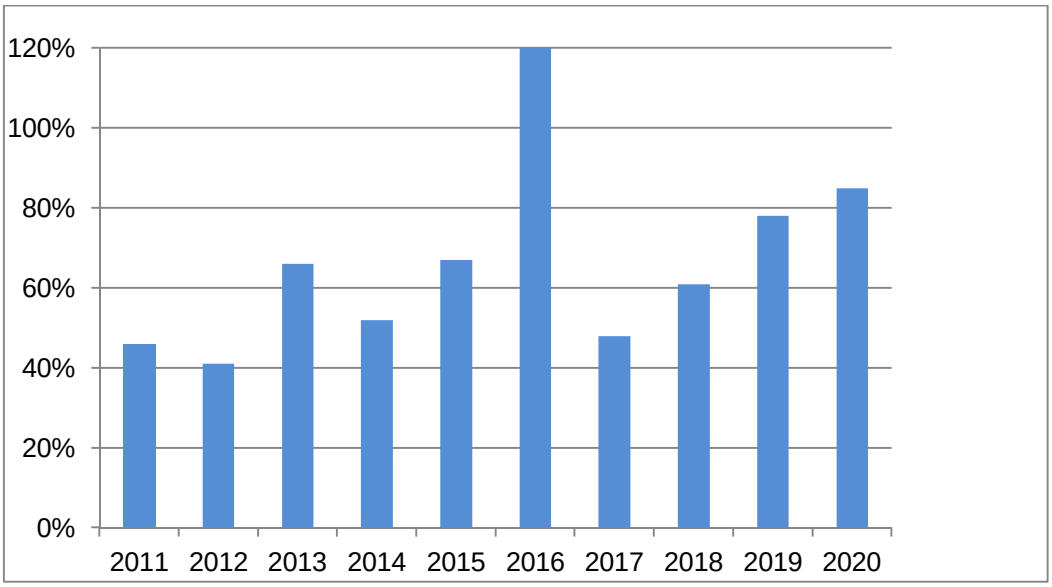

Lainamäärä ja investoinnit

Seuraavassa kuvataan lainamäärän ja investointien kehitystä vuodesta 2011, luvut miljoonaa euroa. Vuodesta 2017 eteenpäin luvut ovat taloussuunnitelmassa 2017–2020 esitettyjä ennusteita.

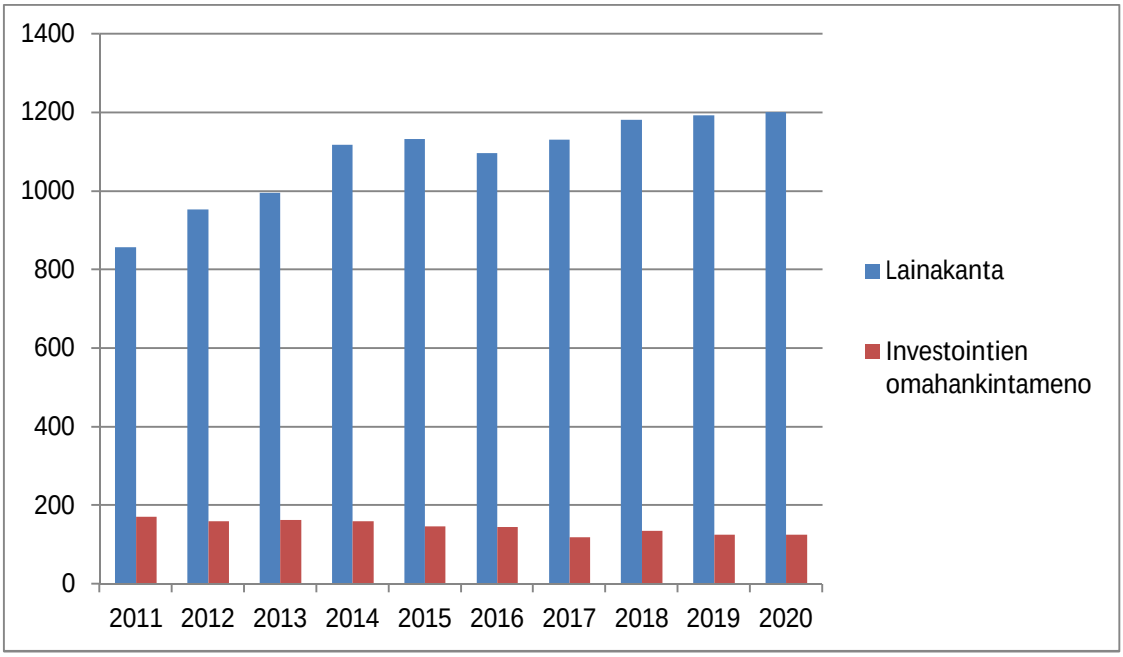

Investointijakauma 2016

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu kaupungin investointien (brutto) toteumarakenne vuodelta 2016, luvut ovat tuhatta euroa. Yhteensä investointeihin käytettiin noin 147 miljoonaa euroa vuonna 2016. Näistä noin 30 miljoonaa euroa muodostui kirjanpidollisesta maankäyttösopimuksen voimaantulon myötä vastaanotetusta maa-alueesta ja noin 10 miljoonaa euroa konsernin sisäisestä omaisuusjärjestelystä ja noin 6 miljoonaa euroa vuodelle 2016 siirtyneistä Kehäradan lopuista maksuosuuksista.

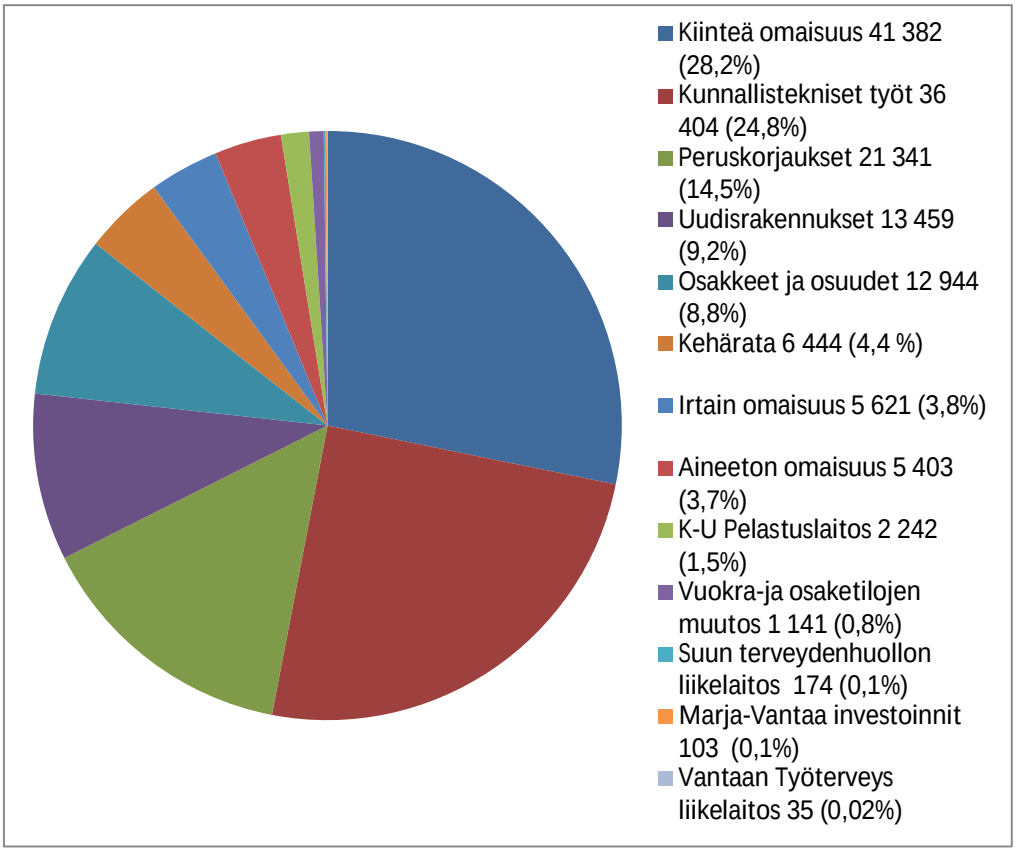

Johtopäätökset:

Investointien tulorahoitusprosentti on viimeisenä 12 vuotena ollut pääsääntöisesti 40–60 prosenttia, mutta vuonna 2016 tulorahoitusprosentti nousi yli 100:n, eli kaikki investoinnit pystyttiin kattamaan tulorahoituksella. Investoinnit ovat vuosina 2010–2016 olleet noin 150 miljoonan euron tasolla. Tosin jos investoinneista lasketaan pois yhdessä valtion kanssa toteutetut isot liikennehankkeet (Kehärata ja Kehä III parannus) investointi-taso on ollut lähellä 100 miljoonaa euroa.

Bruttoinvestoinnit olivat vuonna 2016 yhteensä noin 146,7 miljoonaa euroa, mutta ilman investointeihin liittyneitä erityisasioita (maankäyttösopimuksen perusteella vastaanotetun maa-alueen kirjanpidollinen käsittely, konsernin sisäinen omistusjärjestely ja Kehäradan loppumaksuosuus) investointitaso oli noin 100 miljoonaa.

Suositukset:

Tarkka investointisuunnittelu ja investointitason pysyttäminen suunnitellussa tasossa on tärkeää. Suunnitellulla investointitasollakin kaupungin velkamäärä tulee arvioiden mukaan jatkossa hieman kasvamaan.

3 ENNAKOIVA VAIKUTUSTEN ARVIOINTI TOIMIALOILLA

Arvioinnin tavoitteena oli selvittää missä määrin Vantaalla tehdään vaikutusten ennakkoarviointeja päätöksenteon tueksi ja millainen ohjeistus arviointeja varten on olemassa. Selvitys toteutettiin sähköisellä kyselyllä esittelijöinä toimiville virkamiehille ja tutustumalla kuntaliiton ja kaupungin ohjeistukseen.

Päätösten ennakoivassa vaikutusten arvioinnissa tietyn asian valmisteluvaiheessa arvioidaan, millaisia tulevia vaikutuksia käsillä olevasta asiasta tehtävällä päätöksellä on. Sen tavoitteena on jäsentää ja selventää valmistelu- ja päätöksentekotilannetta sekä tukea moniarvoista ja läpinäkyvää päätöksentekokulttuuria. Joissakin tapauksissa ennakoiva vaikutusten arviointi on lakisääteistä (muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132, laki ympäristövaikutusten arvioinnista 1994/468 ja terveydenhuoltolaki 2010/1326).

Vantaan kaupungin suositus ennakoivasta vaikutusten arvioinnista valmistui keväällä 2016, ja siihen on koottu ja yhdistetty arviointeja huomioiden Vantaan toimintaympäristö. Suositus perustuu pitkälti Kuntaliiton ennakkoarviointeja yhdistävään malliin[6]. Kaupungin suosituksessa ennakkoarviointia suositellaan, jos valmisteltavalla asialla on merkittäviä vaikutuksia tietylle ihmisryhmälle tai alueelle sekä silloin, kun lautakunta päättää palvelua ja alueita koskevasta merkittävästä linjauksesta tai suunnitelmasta. Toimialoille on jätetty vapaus arvioinnin ja suositusmallin käyttöön ottamisen suhteen. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla on jo vuonna 2012 otettu käyttöön toimialan oma ennakkoarviointiohje ja lomakepohja.

Myös erillisiä vaikutusarviointeja voidaan tehdä. Erillisistä vaikutusarvioinneista tunnetuimpia ovat lapsivaikutusten, sukupuolivaikutusten, yhdenvertaisuusvaikutusten, sosiaalisten vaikutusten, ympäristövaikutusten ja yritysvaikutusten arvioinnit.

Ennakkoarviointikyselyn tuloksia

Viranhaltijoille tehtiin kysely arviointien tekemisestä ja sen koetusta merkityksestä. Kyselyyn vastasi 55 prosenttia kohderyhmästä. Kyselyyn vastanneista 64 prosenttia on tehnyt ennakoivaa vaikutusten arviointia. Ennakkoarviointi tehdään tarvittaessa. Arviointia tehneistä suurin osa on jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että arviointien valmisteluun on riittävästi aikaa. Suurin osa myös seuraa jälkikäteen arvioinnin toteutumista. Päätösesitystä arvioidaan yleensä ainakin kuntatalouden, kuntaorganisaation ja henkilöstön sekä kuntalaisten näkökulmista. Ympäristönäkökulma korostui vähemmän, oletettavasti se ei ole aina olennainen. Arvioinnin laajuus vaihtelee tapauskohtaisesti. Kyselyn avointen vastausten perusteella ennakkoarviointi tehdään laajana etenkin laajasti vaikuttavissa ja isoissa päätöksissä. Keskisuurissa asioissa voi riittää myös suppea arviointi. Aina ei myöskään ole käytettävissä todellisia vaihtoehtoja tai vaihtoehtojen vertailu kaikkien näkökulmien osalta on erittäin hankalaa. Arvioinnin aikajänne on vähintään talousarviovuosi, mutta myös valtuustokausi tai valtuustokauden ylittävä aikajänne on mahdollinen.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet pitivät ennakkoarvioinnin käyttöönottamista tarpeellisena. Suurin osa myös niistä vastaajista, joilla ei ollut kokemusta ennakkoarvioinnin tekemisestä, tietää ja tunnistaa millaisissa asioissa ennakkoarviointi tulee tehdä ja tuntee kaupungin ohjeistuksen aiheesta. Kysyttiin myös tärkeimpiä perusteita sille, miksi ennakkoarviointia pitäisi tehdä. Tärkeimpinä nousivat esiin asioiden kokonaisvaltainen tarkastelu ja toiminnan läpinäkyvyys. Myös palvelun muodostuminen tarpeita vastaavaksi, päätösten seurannaisvaikutusten tarkastelu pidemmällä aikavälillä ja laaja-alaisen näkökulman tarjoaminen luottamushenkilöille koettiin tärkeinä.

Ennakkoarvioinnin vahvuutena nähdään, että saadaan monipuolisempi ja tarkempi kuva päätöksen tarkoituksenmukaisuudesta ja menetelmä myös ”pakottaa” arvioimaan asioita, jotka muuten saattaisivat jäädä huomiotta. Se antaa myös mahdollisuuden tarkastella vaihtoehtoja jäsennellysti, kiteytetysti ja informatiivisesti.

[6] Vaikutusten ennakkoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa, Kuntaliitto 2011.

Koska ennakkoarvioinnin vaatima työmäärä ja aika on kuitenkin merkittävä, on syytä harkita milloin sen tekeminen on tarpeellista.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta suosittelee, että toimialoilla jatketaan ennakkoarviointien tekemistä erityisesti laajuudeltaan merkittävien päätösten yhteydessä.

4 KAUPUNGINJOHTAJAN TOIMIALA

4.1 Toimialan tehtävä

Kaupunginjohtajan toimialan tehtävä kaupungin johtamisessa on keskeisin. Tämä toimiala valmistelee kaupungin kokonaisstrategian ja sen toimeenpanon edellyttämät sitovat tavoitteet. Kaupungin kannalta merkittävimmät kaupunkistrategia, talous- ja velkaohjelma sekä strategian toimeenpanemiseksi esitetyt sitovat tavoitteet. Näiden tehtävien tulokset vuoden 2016 osalta on esitetty arviointikertomuksen kappaleissa 1 ja 2. Koko kaupungin näkökulmasta ja strategian ja talouden merkittävyyden sekä arviointikertomuksen tehtävän vuoksi ne on esitetty omina kappaleinaan. Vuoden 2016 arviointisuunnitelman mukaan painopisteinä ovat olleet kertomuksessa esitetyt asiat.

Vuoden 2016 aikana on valmisteltu 1.6.2017 voimaan tulevaksi tarkoitettu uusi hallintosääntö. Hallintosäännön uudistamisen jälkeen ryhdytään valmistelemaan uutta konserniohjeistusta voimassa olevan Vantaan konsernistrategian tilalle. Kaupungin tytäryhteisöjen toiminta ja konserniohje määritellään uuden kuntalain (KuntaL 410/2015 § 47) tasolle.

Kaupunginjohtajan toimialalta on myös aloitettu valmistautuminen sote- ja maakuntahallinnon käynnistymiseen. Kaupunginjohtaja on tehnyt valmistelun organisoimisesta päätöksen 6.2.2017. Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelua johtaa kaupunginjohtajan johdolla kaupungin johtoryhmä. Kaupungin yhteistoimintaryhmä (YTR) toimii muutoksen yhteistoimintaelimenä. Valmistelu on jaettu neljään työryhmään:
talous ja strategia, omaisuusjärjestelyt ja sopimukset, henkilöstö ja ICT (tieto- ja viestintäteknologia).

4.2 Tuottavuuden ja tavoitteiden mittarointi

Vantaalla pyritään kehittämään tavoitteiden mittarointia jatkuvasti. Samoin tuottavuudelle on kehitetty kaupunkitasoisia ja toimialatasoisia mittareita. Työssä on edetty siten, että toimialojen mittareita on selkeytetty ja vähennetty, mutta pyritty muodostamaan indikaattoreita, jotka osoittavat kehityksen suunnan. Mittareita on asetettu sitoville tavoitteille, joiden on tarkoitus osoittaa, kuinka strategian toteuttamisessa edetään. Myös strategialla itsellään on mittarinsa samoin kuin talous- ja velkaohjelmalla. Sitovilla tavoitteilla toteutetaan strategiaa ja sitovat tavoitteet asetetaan kunkin vuoden talousarvion yhteydessä toteuttamaan kaupunkistrategiaa. Määrärahojen on mahdollistettava tavoitteiden toteuttaminen.

Johtopäätökset:

Julkisessa toiminnassa on erityisen vaikeaa tuottavuuden, taloudellisuuden ja tehokkuuden mittaaminen, koska tulos ei näy pelkästään euroissa. Toiminnassa on enemmänkin kyse vaikutuksen aikaan saamisesta.

Kaupunkitason tuottavuusmittarit mittaavat talous- ja velkaohjelman toteutumista ja ovat osoittaneet positiivista etenemistä. Tilatehokkuus ja energiatehokkuusmittarit ovat niin ikään osoittaneet pientä tehokkuuden lisääntymistä.

Ongelmallisia ovat mittarit, jotka esittävät joko että jokin asia lisääntyy, vähenee tai pienenee. On ajateltava tarvetta. Esimerkiksi jos velkaneuvonnan tavoitteena on, että asiakasmäärä kasvaa, onko kyseessä neuvonnan tarve vai että velkaisia on enemmän. Vaikeudet ovat usein sosiaalityön tavoitteiden yhteydessä eteen tulevia ongelmia.

Ristiriitaisuutta voi myös herättää se, että asiakasmäärä esimerkiksi kasvaa, jolloin itse toimenpiteelle jää vähemmän aikaa.

Vaikuttavuutta suhteessa talouteen olisi pystyttävä mittaamaan. Yleensä vaikuttavuutta ei mittaroinnissa ole. Esimerkkinä voidaan mainita, että hyvin harva talousarviossa olevista tavoitteista on varsinaisesti vaikuttavuustavoite. Ongelmana on paljolti se, ettei tilastotasoista tietoa saada taustalle.

Mittaamisessa vertailtavuus on vaikeaa, koska luvut eivät kuntien kesken ole aina vertailukelpoisia sisältämänsä informaation suhteen. Tätä ongelmaa on poistettu suurten kaupunkien kuusikkokuntavertailua suorittamalla. Ensin mittarit on laadittu vertailukelpoisiksi, jotta vertailua voitaisiin suorittaa. Tuottavuusvertailua on mahdollista seurata sivulla www.kunnat.net/tuottavuusvertailu. Tuottavuusvertailu mahdollistaa tuottavuuden ja tuloksellisuuden mittaamisen muun muassa varhaiskasvatuksen, yleissivistävän koulutuksen, ikäihmisten ja maankäytön palveluista. Myös Kuntaliiton sivuille on pyritty saamaan vertailukelpoista tietoa.

Tiedolla johtamisen tunnuslukujen kehittäminen on kaupungissa katsottu tärkeäksi ja tunnuslukuja tullaan esittämään Kompassi-järjestelmässä, jossa tullaan esittämään keskeistä tietoa, kuten talouden ja työttömyyden lukuja johdolle.

Sitovien tavoitteiden mittarointi tapahtuu koko sitovien tavoitteiden muokkaamisen prosessin aikana.

Suositukset:

Mittareiksi tulisi saada enemmän vaikuttavuustavoitteita. Tuottavuuden seurannassa tulee edelleen seurata sitä, etteivät parannukset tapahdu vaikuttavuuden ja laadun kustannuksella.

Pelkkien volyymia kuvaavien tunnuslukujen sijaan olisi pystyttävä kehittämään johonkin suhteutettuja tunnuslukuja.

Mittaroinnilla ja tavoitteilla on suora yhteys tiedolla johtamiseen, joten tunnuslukujen kehittäminen on tärkeää.

Kaupungin tulisi mahdollisimman paljon avata tietokantojaan avoimen datan suuntaan.

4.3 Projektimalli ja projektisalkun hallintamalli

Vuoden 2014 arviointikertomuksessa arvioitiin projektimallin ja projektisalkun hallintamallin käynnistymistä. Projektimalli on laadittu kaupunkitasoisessa työryhmässä ja se perustuu Projekti Instituutin ABC-malliin Kaupungin johtoryhmä hyväksyi mallin 16.6.2014 ja se otettiin käyttöön syyskuun 2014 alusta alkaen Samalla otettiin käyttöön Improlity Project -projektisalkkujärjestelmä (nykyisin Keto-ohjelma), jonne tallennetaan projektien tiedot. Projektisalkussa asetetaan projektille tavoitteet ja mittarit. Projektien tilanne raportoidaan johtoryhmiin säännöllisesti. Järjestelmä on otettu käyttöön kaikilla toimialoilla, mutta käytön laajuus on vaihtelevaa. Projektien vaikuttavuutta arvioidaan hyötytavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi kaksi vuotta projektin päättymisen jälkeen. Jälkiseurannasta vastaa projektin omistaja.

Johtopäätökset:

Vantaalla johdetaan ja toteutetaan projekteja laadittua projektimallia hyväksi käyttäen. Projektisalkun hallintamallin avulla johdetaan organisaation selvitys-, suunnittelu- ja jälkiseurantavaiheissa olevia projekteja. Molemmissa on edistytty edellisen vuonna 2014 suoritetun arvioinnin jälkeen hyvin.

Suositukset:

Projektitietojen ajantasaisuuteen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota.

5 KONSERNI- JA ASUKASPALVELUT

5.1 Konserniyhtiöiden valvonta

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että kaupungin kiinteistövarallisuus on huomattavan suuri ja merkittävä osa päätöksistä tehdään vain muutaman henkilön toimesta ja nämä henkilöt ovat usein samoja eri yhteyksissä. Esimerkiksi valtuutettujen edustajana oleva henkilö oli mukana jo 1990-luvun kiinteistöjärjestelyissä.

Ainakin valtuutettujen edustajan tulisi vaihtua yhtiöiden hallituksissa.

Julkisten tietojen perusteella on voitu todeta, että kaupparekisteritietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta ei ole aina huolehdittu. Konsernitilinpäätöksen tilinpäätöstietoja ei ole aina allekirjoitettu eikä niihin ole hankittu tilintarkastusmerkintää.

Suositukset:

Konsernivalvontaa tulee parantaa. Valtuutettujen edustajan tulisi vaihtua yhtiöiden hallituksissa.

Uuden kuntalain mukaan kaupungin tytäryhteisöjen hallituksen kokoonpanoissa on otettava huomioon yhteisön toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus. Konsernivalvonnan ja omistajaohjauksen parantamistoimenpiteisiin tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota arviointikertomuksen kohdassa 4.1.

Kaupparekisteritietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta tulee huolehtia.

5.2 Rahoitus ja riskien hallinta

Rahoituksen tulosalueen tärkein tehtävä on kaupungin maksuvalmiuden turvaaminen kaikissa olosuhteissa. Tähän liittyen tulosalue vastaa lyhyt- ja pitkäaikaisesta rahoituksesta, rahoitus- ja korkoriskien hallinnasta, sijoitustoiminnasta, kassasuunnittelusta, likviditeetin ja konsernitilin hallinnasta sekä ulkoisista pankki- ja rahoitussuhteista. Tulosalue huolehtii myös kaupunkikonsernin riskienhallinnan koordinoinnista ja kehittämisestä, kattavan ja ajantasaisen vakuutusturvan varmistamisesta, kaupungin vahinkorahaston toiminnasta sekä leasingjärjestelyjen puitesopimuksista.

Rahoituksen turvaaminen

Lyhytaikainen rahoitus turvataan riittävän suurella kassalla ja tarvittaessa lyhytaikaista rahoitusta hankitaan alle vuoden pituisilla kuntatodistuksilla. Kaupungilla on puitesopimukset kaikkien Suomen suurimpien kunta- ja yritystodistuksia välittävien pankkien kanssa. Pitkäaikainen rahoitus hoidetaan pankkien myöntämillä taselainoilla, liikkeeseen laskettavilla jälkimarkkinakelpoisilla joukkovelkakirjalainoilla tai pitkäaikaisilla leasingsopimuksilla silloin kun se on mahdollista ja taloudellisesti perusteltavissa.

Rahoituksen tulosalue kilpailuttaa tai neuvottelee kaupungin omat lainat, rahoitusjärjestelyt ja konsernin lainat aina silloin, kun lainoille on myönnetty kaupungin takaus tai näin on muutoin sovittu.

Rahoitusriskit ja niiden hallinta

Rahoitusriskit liittyvät rahoituksen saatavuuteen tai rahoituksen ehtoihin. Riskeissä on kyse poikkeuksellisesta markkinaolosuhteiden tai kaupungin oman luottokelpoisuuden mahdollisen heikkenemisen luomasta maksukyvyttömyyden uhasta tai lainanhoitomenojen äkillisen kohtuuttoman kasvun uhasta. Rahoitusriskien hallintakeinoina ovat tehokas varainhankinta, lainatarpeen ennakointi ja jällenrahoitusriskien hallinta. Varainhankinnassa on tavoitteena markkinalähtöinen toimintatapa siten, että kilpailutettavat erät ovat riittävän suuria kiinnostaakseen sekä koti- että ulkomaisia rahoituslaitoksia. Lainat otetaan yleensä vaihtuvakorkoisina, joka tekee hinnoittelusta läpinäkyvää. Jälleenrahoitusriskiä hallitaan ottamalla huomioon olemassa olevien lainojen lyhennysprofiili ja ajoittamalla uudet lainat ajallisesti siten, että vuotuiset lyhennykset eivät ole liian suuret. Riskiä pienennetään myös hajauttamalla rahoittajapohjaa ja huomioidaan aina vastapuoliriski.

Maksuvalmiuden turvaamiseksi ylläpidettävä riittävän suuri kassa on myös yksi rahoitusriskien hallintakeino. Näin kaupungilla on aina käytössään maksujen hoitamiseen tarvittava likvidi varallisuus.

Korot, korkoriski ja valuuttariski ja niihin varautuminen

Korot ovat tällä hetkellä lähes nolla-tasolla ja vaikka lähitulevaisuudessa ei merkittävää korkojen nousua ole ennustettu niin pidemmällä aikavälillä korkojen nousu on todennäköistä. Vantaan korkoriskinhallinnan tavoitteena on suojata Vantaan kaupunkikonsernia rahoitusmarkkinoilla tapahtuvilta epäsuotuisilta muutoksilta. Tavoitteena on valita sellainen lainasalkun korkoasema, joka pitkällä aikavälillä tuottaa mahdollisimman alhaisen korkokustannuksen, ilman että korkomenot kasvaisivat kestämättömällä tavalla korkotason odottamattoman nousun takia.

Kaupungin lainat ovat olleet yleensä vaihtuvakorkoisia, mutta korkoriskin pienentämistavoitetta toteutettiin vuonna 2016 myös ottamalla kaksi kiinteäkorkoista lainaa. Vaihtuvakorkoisten lainojen korkoriskiä taas pienennetään johdannaissopimuksilla (koronvaihtosopimukset, korko-optiot ja näiden yhdistelmät). Kaupunginhallituksen hyväksymän korkoriskipolitiikan mukaisesti ”Vantaan kaupunkikonserni käyttää johdannaissopimuksia ainoastaan taseessa olevien rahoitusriskien alentamiseen ja poistamiseen”. Kaupunki myös edellyttää, että vastapuoli on hyvän luottoluokituksen omaava tunnettu rahoituslaitos. Vantaan kaupunkikonsernin lainasalkkuun ei sisälly valuuttariskiä. Varainhankinta voidaan, jos se on kokonaistaloudellisesti edullisinta, toteuttaa myös muissa valuutoissa, tällöin valuuttakurssiriski poistetaan johdannaisten avulla (valuutanvaihtosopimus).

Lainojen marginaalit ovat nousseet rahoituskriisin seurauksena. Lainojen marginaaleihin on tullut keskimäärin 0,2–1 prosentin korotus lainan kestosta riippuen. Marginaalin nousu on rahoitusriski, jolta kaupunki ei voi omilla toimillaan suojautua paitsi lainakantaa vähentämällä.

Kaupungin maksuvalmius ja rahoitusasema

Kaupungin maksuvalmius oli vuonna 2016 hyvällä tasolla ja kassatilanne oli erittäin hyvä. Ennakoitua paremmasta talous- ja kassatilanteesta johtuen kaupungin pitkäaikainen lainakanta pieneni vuonna 2016 noin 17,8 miljoonaa euroa. Pitkäaikainen lainakanta oli vuoden 2016 lopussa noin 1 060 miljoonaa euroa, kun se vuoden 2015 lopussa oli noin 1 078 miljoonaa euroa. Lainakanta on edelleen erittäin suuri ja taloussuunnitelmassa vuosille 2017–2020 kaupungin pitkäaikaisen lainakannan on arvioitu kasvavan noin 100 miljoonaa vuoteen 2020 mennessä. Tosin vuonna 2019 ja 2020 laskelmat on tehty ilman sote- ja maakuntauudistuksen mukanaan tuomia muutoksia, joten näiden vuosien lainakanta-arvioihin sisältyy vielä normaalia enemmän epävarmuutta

Rahoituksen saatavuus ja hinta jatkossa sekä varainhankintaan ja rahoitusasemaan kohdistuvia uhkia

Rahoituksen saatavuus oli vuonna 2016 kohtuullisen hyvällä tasolla. Myös korkotaso on ollut viime vuosina poikkeuksellisen alhainen. Tulevina vuosina saatavuuteen ja etenkin rahoituksen hintaan kohdistuu riskejä sekä jatkuvasti kiristyvästä pankkisääntelystä että myös tulevasta sote- ja maakuntauudistuksesta. Sote- ja maakuntauudistuksen myötä huomattava osa kuntien kunnallisverotuloista ja yhteisöverotuloista siirtyy maakuntien toiminnan rahoitukseen. Näin verotulovolyymin ja rahoituksen selvä lasku kaventaa kuntien taloudellista liikkumavaraa. Lisäksi esimerkiksi nykyisten, uudistuksen yhteydessä purettavien, kuntayhtymien omaisuus (esimerkiksi Vantaan kaupungin osuus HUS:n kiinteistöistä) siirretään lakiesityksen mukaan vastikkeetta maakunnalle, eikä kuntien näille kuntayhtymille maksamia peruspääomia (Vantaan osuus HUS: n peruspääomasta on yli 46 miljoonaa euroa) palauteta kunnille. Tämä on kuntien näkökulmasta selkeä epäkohta, sillä esimerkiksi Helsingin sairaanhoitopiirillä (HUS) on merkittävä kiinteistöomaisuus mutta vähän velkaa, koska jäsenkunnat Vantaa mukaan lukien ovat maksaneet kyseisiä kiinteistöinvestointeja etupainotteisesti osana HUS:n laskutusta.

Riskien hallinnasta yleisesti

Vantaan kaupunginvaltuusto hyväksyi 2.3.2015 ”*Riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestämisen periaatteet Vantaan kaupunkikonsernissa – ohjeen”.* Riskienhallinnan periaatteilla tarkoitetaan yhtenäistä näkökulmaa ja riskienhallinnalle asetettua yhteistä tavoitetilaa, joiden kautta kaupunkikonserni pyrkii varmistamaan asetettujen tavoitteiden täyttymisen ja riskienhallinnan vaikuttavuuden sekä toiminnan kehittämisen. Periaatteita sovelletaan organisaation kaikilla tasoilla toteutettavassa riskienhallinnassa. Kyseinen ohje sisältää riskienhallinnan keskeiset käsitteet, riskienhallinnan ja sisäisien valvonnan organisoinnin ja vastuut, riskienhallinnan prosessikuvauksen ja kaupunkikonsernin valvonnan kuvauksen.

Keskeinen rooli riskienhallinnan käytännön toteuttamisessa on vuonna 2014 kaupunginjohtajan nimittämällä riskienhallinnan ohjausryhmällä, jossa on edustajat jokaiselta toimialalta. Ohjausryhmä toimii kaupungin johtoryhmän valmisteluelimenä riskienhallinnassa, yhteen sovittaa ja kehittää kaupungin riskienhallinnan kokonaisuutta, suunnittelee ja koordinoi sekä kehittää riskienhallintaa kaupunkikonsernin tasolla, valvoo että riskienhallinta toteutuu tehtyjen päätösten mukaisesti. Ryhmä myös tiedottaa jatkuvasti organisaatiolle riskienhallinnasta ja turvallisuudesta sekä valmistelee riskienhallinnan toimintasuunnitelman johtoryhmän käsiteltäväksi ja järjestää tarpeen mukaan organisaatiolle riskienhallintakoulutusta.

Riskienhallintasuunnitelma laaditaan vähintään tulosaluetasolla, lisäksi 12 kaupungin tytäryhtiötä laatii tällä hetkellä riskienhallintasuunnitelman. Tulosalueiden suunnitelmista koostetaan toimialatasoinen riskienhallintasuunnitelma. Vuoden 2016 talousarviossa mainittiin keskeiseksi kehittämiskohteeksi kaupunkikonsernin riskienhallinnan menettelyjen vakiinnuttaminen. Tavoitteen toteuttamista edistettiin riskienhallinnan ohjausryhmän säännöllisillä kokoontumisilla sekä riskienhallintaa ja riskienhallintasuunnitelmaa käsittelevillä koulutuksilla ja työpajoilla. Toimialat, tulosalueet, liikelaitokset ja tytäryhtiöt, joita suunnitelman laatiminen koskee, laativat nyt jo varsin itsenäisesti riskienhallintasuunnitelmansa.

Johtopäätökset:

Kaupungin maksuvalmius oli vuonna 2016 hyvä. Myös kaupungin pitkäaikainen lainakanta hieman pieneni edellisvuodesta. Kaupungin lainakanta on kuitenkin edelleen hyvin suuri ja siihen sisältyvät riskit on tiedostettu ja niihin pyritään mahdollisimman hyvin varautumaan. Kaupungin rahoitusasemaan sisältyy myös riskejä (lainojen marginaalien korotukset), joihin kaupunki ei voi toimillaan vaikuttaa. Tulossa oleva sote- ja maakuntauudistus tulee kaventamaan Vantaan (kuten kaikkien kuntien) taloudellista liikkumavaraa. Lisäksi kuntien kannalta selvä epäkohta on, että maakuntiin sulautuvien kuntayhtymien osalta ei kunnille makseta takaisin näihin kuntayhtymiin maksettua peruspääomaa ja purettavien kuntayhtymien omaisuuden siirto maakunnalle tapahtuu vastikkeetta. Esimerkiksi Vantaa on muiden jäsenkuntien kanssa maksanut HUS:n kiinteistöinvestointeja etupainotteisesti osana sairaanhoitopiirin laskutusta ja sairaanhoitopiirillä on näin merkittävä kiinteistöomaisuus ja vähän velkaa.

Vantaan kaupungin riskienhallintaan on luotu koko kaupunkiorganisaatiota koskeva yhteinen prosessi ja prosessia tukeva ohjeistus. Riskienhallinnan toteuttamisessa on keskeisessä roolissa kaupunginjohtajan päätöksellä vuonna 2014 perustettu riskienhallinnan ohjausryhmä, jossa on edustajat jokaiselta toimialalta. Ohjausryhmä tukee kaupungin eri organisaatiotasoja riskienhallinnan menettelyjen käyttöönotossa ja toiminnan vakiinnuttamisessa. Riskienhallintasuunnitelmat laaditaan vähintään tulosaluetasolla. Riskienhallinnan menettelyjen vakiinnuttamista jatkettiin vuonna 2016 ja esimerkiksi riskienhallintasuunnitelmien laadinta tapahtui jo varsin itsenäisesti eri organisaatiotasolla.

Suositukset:

Tulossa olevat valtakunnalliset kuntakenttää koskevat muutokset heikentävät jatkossa kaupungin rahoitusvolyymia ja tuovat näin mukanaan uusia kaupungin rahoitukseen liittyviä riskejä. Tarkastuslautakunta korostaa kaupungin vakaan rahoitusaseman merkitystä koko kaupungin toiminnalle ja suosittelee rahoituksen tulosaluetta edelleen kiinnittämään erityistä huomiota rahoitusriskien hallintaan ja ennakointiin.

Maksuvalmiuden osalta voidaan harkita, olisiko kaupungilla mahdollisuus hieman supistaa kassaa ja pienentää likviditeettiin laskettavien päivien määrää. Asiantuntijan kannanoton mukaan noin puolet Vantaan kassavarojen päivien määrästä olisi riittävä.

Vantaan riskienhallinnan prosessit ja sitä tukeva ohjeistus antavat hyvät työkalut riskienhallinnan toteuttamiseen. Tarkastuslautakunta suosittelee edelleen jatkamaan alkanutta riskienhallinnan menettelyjen vakiinnuttamista koko kaupunkikonserniin ja tarvittaessa edelleen kehittämään riskienhallinnan kokonaisuutta saatavien kokemusten pohjalta.

6 MAANKÄYTTÖ, RAKENTAMINEN JA YMPÄRISTÖ

6.1 Yrityspalvelut

Yrityspalvelut vastaa kaupungin omistamien maiden kehittämisestä. Lisäksi se osallistuu yleis- ja asemakaavoitukseen sekä palveluverkon suunnitteluun. Yrityspalvelut kehittää ja toteuttaa kaupungin maa- ja asuntopolitiikkaa sekä vastaa tonttien myynnistä. Elinkeinopolitiikan toteuttamisessa maankäytön toimenpiteet ovat suuressa roolissa.

Vantaalla kaupunki omistaa noin kolmasosan kaupungin hallinnollisesta alueesta. Nykyisen asuntorakentamisennusteen mukaan puolet seuraavan kymmenen vuoden asuntorakentamisesta tapahtuu kaupungin omistamalla maalla. Maapoliittisten linjausten tärkein tavoite on luoda kaupungille mahdollisuus rakentamisen ja tonttimarkkinoiden hallintaan. Vahvalla maapoliittisella otteella kaupunki voi tasapainottaa talouttaan ja hallita entistä enemmän rakentamisen suuntaamista ja ajoittamista. Näin saadaan parhaiten hyödynnettyä kaupungin palvelu- ja kunnallistekniset investoinnit. Kaupungin hankkiessa itselleen lisää maaomaisuutta se voi

luovuttaa tontteja rakentamiseen sieltä, missä luovuttaminen palvelee parhaiten kaupungin kulloinkin voimassa olevia strategisia tavoitteita.

Maapolitiikalla on merkittävä rooli riittävän, monipuolisen ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon toteutumisessa. Valtion ja Helsingin seudun kuntien välisessä maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) vuosien 2016 – 2019 sopimuksessa asuntotuotannon tavoite nostetaan 2 400 asuntoon vuosittain ja asuntotuotannon kokonaismäärästä 30 prosenttia tulee toteuttaa valtion tukemana asuntotuotantona siten, että 20 prosenttia kokonaismäärästä on pitkän korkotuen vuokra-asuntoja ja kymmenen prosenttia lyhyen korkotuen vuokra-asuntoja ja asumisoikeusasuntoja.

Läheisesti yrityspalveluiden toimintaan liittyvistä sitovista tavoitteista suurin osa näytti syksyllä olevan toteutumassa. Asuntorakentamisen kerrosalan kaavoitustavoitteesta oli vuoden loppuun mennessä toteutunut 64 prosenttia. Vuodelle 2016 tavoitteena ollut asuntotuotannon määrä (2 400 asuntoa) ylittyi, valmistuneita asuntoja oli lähes 3 000. Ennusteet tuleville 4–5 vuodelle ovat 2 800–3 000 asuntoa vuotta kohden. Kaavavarannon puolesta kasvu voi jatkua. Asiakastyytyväisyystutkimuksen tekeminen nostettiin tulosalueen tuloskorttitavoitteeksi itsearvioinnin perusteella. Systemaattisen palautteen kerääminen ja sen perusteella tehty arviointi, parantaminen ja seuranta on valittu kehittämistoimenpiteiksi. Vantaa on pärjännyt hyvin yrittäjämyönteisyyttä mitanneissa tutkimuksissa ja saanut yrittäjiltä kiitosta joustavuudesta ja turhan byrokratian välttämisestä.

Toiminnan kehittämisessä edetään MATTI-hankkeessa kohti uuden järjestelmän käyttöönottoa. MATTI eli Maankäytön Toimintamalli ja Tietojärjestelmä sisältää maankäytön suunnittelun ja kuntateknisen infran elinkaaren hallinnan sekä kartta- ja paikkatiedon tuotannon ja hallinnan. Järjestelmän käyttöönotto toteutunee vuonna 2018. Myös maaomaisuuden kirjanpito-ohjelmaa ollaan ottamassa käyttöön.

Johtopäätökset:

Asiakastyytyväisyystutkimuksen tulosten hyödyntäminen on tärkeää.

On mahdollista, että työnjako esimerkiksi kaupunginjohtajan toimialan elinkeinopalveluiden sekä maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan yrityspalveluiden välillä tai toimialan sisällä ei ole selvä kuntalaisille tai yrittäjille. Tällöin on tärkeätä varmistaa, että kuntalaisten ja yritysten yhteydenotot ohjataan joustavasti ja sujuvasti oikeaan kohteeseen. Helmikuussa 2017 käyttöönotettu businessvantaa.fi -sivusto kokoaa eri palvelut yhteen hienolla tavalla. Samalla on otettu käyttöön maksuton Businessvantaa Info -neuvontanumero. Myös Vantaa-infoissa saa neuvontaa yritysten palveluista.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta pitää asiakastyytyväisyyden selvittämistä hyvänä asiana. Systemaattinen palautteen hankkiminen on tärkeää toiminnan jatkuvan kehittämisen kannalta.

6.2 Tilakeskus

Tilakeskus on maankäytön- ja ympäristön toimialaan kuuluva tulosalue. Tulosalue vastaa asiakastoimialojen tarvitsemien tilojen tuottamisen kokonaisuudesta. Sen ydintehtäviä ovat kaupungin rakennetun kiinteistöomaisuuden hallintaan liittyvä investointisuunnittelu, kiinteistö- ja hankekehitys sekä toimitilahankkeiden valmistelu, suunnittelu ja rakennuttaminen sekä rakentamisen valvonta. Tilakeskuksen vastuulla on myös kaupunkikonsernin kiinteistöliiketoiminnan strateginen johtaminen, rakennetun kiinteistöomaisuuden arvon säilyminen, ostot, myynnit ja purattamiset sekä niiden hallinnointi ja isännöinti. Asuntojen ja liiketilojen ulosvuokraus sekä kiinteistöjen teknisen ylläpidon järjestäminen kuuluvat myös tilakeskukselle. Tulosalue jakautui vuonna 2016 kolmeen tulosyksikköön: hankevalmistelu, rakennuttaminen ja tilahallinta. Maaliskuun alusta

2017 tilakeskus jaettiin viiteen tulosyksikköön: hankevalmistelu, rakennuttaminen, kunnossapito, tilahallinta ja asuntovuokraus.

Toiminnan keskeisiä tavoitteita

Tilakeskuksen strategisia päätavoitteita ovat kiinteistöomaisuuden ja toimitilainvestointien hallinta sekä kestävää kehitystä edistävä toiminta. Tilakeskuksen strategian kolme keskeistä kulmakiveä ovat: tilatehokkuus, energian säästö ja kustannustehokkuus. Ohessa on näihin liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä.

Tilatehokkuus

Tilatehokkuutta edistetään panostamalla uudella tavalla investointisuunnitteluun ja kiinteistökehitykseen. Investointisuunnittelussa tilakeskus kehittää tilaohjelmia yhdessä toimialojen kanssa. Tilakeskus sovittaa ja ajoittaa investointiohjelman vuosittaisen työohjelman toimitilahankkeita, jotta investointimäärärahat kohdistuisivat mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Samalla pyritään tekemään uusista toimitiloista entistä monikäyttöisempiä ja haetaan tiloille yhteiskäyttömahdollisuuksia. Näin pyritään myös tilamäärän kasvun hillitsemiseen.

Energian säästö

Energiansäästötoimenpiteinä hyödynnetään uusiutuvan energian käyttöönottoa ja investoidaan energiatehokkuuden parantamiseen ja erityisesti uusissa rakennuskohteissa nollaenergiakohteiden rakentamiseen. Lisäksi meneillään on usean kiinteistön energiatehokkuuden parantamiseen tähtäävä ESCO–hanke[7] ja myös uusi ESCO–hanke kilpailutus on valmisteilla. Joissakin rakennuksissa on otettu käyttöön talotekniikkaa hyödyntävä energianhallintapalvelu (e-palvelu), jolla rakennusten energiankäyttöä vähennetään ja tehostetaan. Vantaa liittyi myös vuonna 2016 uuteen kunta-alan energiatehokkuussopimukseen ja energiatehokkuuden parantamiseen liittyvä toimenpideohjelma päivitetään.

Kustannustehokkuus

Investoinnit joihin ei vielä ole sitouduttu käydään tapauskohtaisesti läpi. Tilakeskus selvittää ja vertailee investointivaihtoehtoja (peruskorjaus tai uudisrakentaminen) ja esittää vertailun perusteella parhaan investointivaihtoehdon. Tavoitteena on löytää kustannustehokkain investointivaihtoehto ja välttää turhia investointeja.

Toiminta laajemmasta näkökulmasta

Ohessa on tilakeskuksen toiminnan volyymia, tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavia tunnuslukuja ja niiden kehitystä.

Tilakeskus tunnuslukuja	2014 (tilinpäätös)	2015 (tilinpäätös)	2016 (tilinpäätös)
Toimitilamäärä (m^2)	773 006	814 816	826 304
Käyttökustannukset[8] (tuhatta euroa)	15 330	15 500	16 000
Uudisrakentaminen (brm^2)	5 460	1 842	11 188
Puretut kiinteistöt (m^2)	2 836	1 472	839

[7] ESCO (Energy Service Company). ESCO-hankkeessa investoinnin toteuttaa ESCO-yritys siten, että loppuasiakas maksaa investoinnin (tai osan siitä) sen tuottamilla säästöillä sopimuksessa määritellyllä palvelukaudella. ESCO-palvelu sisältää säästötakuun eli ESCO-yrityksellä on aina taloudellinen riski siitä, että investointi tuottaa riittävästi säästöä.

[8] Lämmitys, sähkö, vesi ja jätevesi.

Tilakeskus tunnuslukuja	2014 (tilinpäätös)	2015 (tilinpäätös)	2016 (tilinpäätös)
Korjausvelka (tuhatta euroa)	68 400	68 616	70 000
Toimitilat/asukasmäärä (m^2)	3,7	3,8	3,9
Asiakastyytyväisyys (asteikko 1–5)	3,34	ei mitattu	3,45

Korjausvelka on vuoden 2016 osalta talousarvion 2016 lukuja (lopullinen luku keväällä 2017), muut vuoden 2016 luvut ovat tilinpäätöslukuja.

Asukasmäärään suhteutetun toimitilamäärän kehitys on ollut Vantaalla varsin maltillista ja pysytellyt alle 4,0 m^2:n. Luku on varsin kohtuullinen, sillä esimerkiksi vuonna 2015 oli suomalaisella kunnalla toimitiloja keskimäärin noin 6,3 m^2 asukasta kohden.[9]

Korjausvelan laskennassa nykykunnon lähtö- ja tavoitetasona käytetään yleensä 75 prosentin kuntoluokkaa. Kun rakennuksen kuntoluokka menee alle määritellyn tavoitetason (75 prosenttia), lasketaan kuinka paljon rahaa tekniseen arvoon ja nykykuntoon tulisi lisätä, jotta määritelty 75 prosentin tavoitetaso saavutetaan. Tämän nykykunnon ja tavoitekunnon erotuksesta voidaan laskea ja määrittää yksittäisten rakennusten ja koko omaisuuden rahamääräinen korjausvelka (Harri Isoniemi, Trellum Oy). Viime vuosien tiukoista investointibudjeteista huolimatta rakennusten korjausvelka on pysynyt Vantaalla lähes samalla tasolla. Korjausvelka pyritään pitämään hallinnassa suunnittelemalla korjausinvestoinnit tarkasti niin, että ne ajoittuvat oikein ja ovat tarkoituksen mukaisia.

Alla on esitetty rakennusten korjausvelan kehitystä hieman pidemmällä aikavälillä. Uusimman korjausvelkaraportin mukaan Vantaan kaupungin rakennusten korjausvelka oli vuoden 2015 lopulla 68,6 miljoonaa euroa. Korjausvelka on kehittynyt vuosina 2011–2015 seuraavasti:

- 31.12.2011: 74,3 milj. euroa
- 31.12.2012: 76,8 milj. euroa
- 31.12.2013: 70,0 milj. euroa
- 31.12.2014: 68,4 milj. euroa
- 31.12.2015: 68,8 milj. euroa.

Sisäilmaongelmat ja toimintamalli sisäympäristöasioissa

Viime vuosien aikana useista Vantaan kaupungin rakennuksista, etenkin kouluista ja päiväkodeista, on tullut sisäilmaongelmiin liittyviä selvityspyyntöjä tai niissä on tehty sisäilmatutkimuksia ja paikallisia korjauksia ilmoituksiin perustuen. Sisäilmaan liittyvät ongelmatilanteet ovat usein hyvin monimuotoisia ja selvitystyö vaatii pitkäjännitteisyyttä ja monialaista yhteistyötä. Vantaalle on vuonna 2007 perustettu kaupunkitasoinen sisäympäristöasioiden ohjausryhmä, jossa on edustus tilakeskuksesta, sosiaali- ja terveystoimesta, sivistystoimesta, henkilöstökeskuksesta, ympäristökeskuksesta, työsuojelusta, työterveyshuollosta, henkilöstökeskuksesta, talous- ja hallintopalveluista, taloussuunnittelusta, Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy:stä sekä Vantaan vanhempainyhdistys Vanvary ry:stä. Ohjausryhmän tehtävänä on edistää sisäympäristöasioiden hoitamista sekä arvioida ja kehittää nykyisiä toimintamalleja sisäympäristöasioiden hoidossa. Ohjausryhmä on laatinut menettelytapaohjeen sisäympäristöasioiden hoitamiseksi Vantaan kaupungissa. Ohjeessa on yleistä tietoa sisäympäristöasioista, kaupungin toimintatavoista sisäilma-asioissa ja eri toimijoiden rooleista ja tehtävistä tilanteissa, joissa havaitaan sisäilmaongelmia. Kaupungin talousarvioon oli varattu sisäilmakorjauksiin vuodelle 2016 noin 2,3 miljoonaa euroa ja korjauksia tehtiin noin 3,5 miljoonan euron arvosta. Vuosille 2017–2019 on uudessa taloussuunnitelmassa sisäilmakorjauksiin budjetoitu vuosittain 2,3 miljoonaa euroa eli yhteensä 6,9 miljoonaa euroa.

[9] http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Julkaisut/Ymparistolehti/2015/Kunnan_talot_kuntoon(32687).

Lisäksi mahdollisia sisäilmaongelmia korjataan aina, kun kaupungin rakennuksia peruskorjataan. Vuoden 2016 aikana Hämeenkylän koulu purettiin sisäilmaongelmien takia. Tarkoituksena on rakentaa tilalle uusi koulu.

Toiminnan kehittäminen

Tilakeskuksen toiminnan ja palvelujen järjestämisen kannalta merkittävä uudistus on uusi kiinteistöhallintajärjestelmä, jota ollaan ottamassa käyttöön. Järjestelmän käyttöönotto ja kehitystyö jatkuu vielä vuonna 2017. Uusi kiinteistönhallintajärjestelmä on neljä ohjelmistokomponenttia käsittävä kokonaisuus, johon siirryttiin jo osittain vuoden 2016 aikana ja vuoden 2017 aikana saadaan kaikki tieto vanhoista järjestelmistä siirrettyä uuteen järjestelmään. Uuden järjestelmän komponentit ovat 1. Tilahallinta, 2. Ylläpito, 3. Hankejohtaminen ja 4. Kustannusohjaus. Kaikki ohjelmistokomponentit löytyvät samasta internet-portaalista, näin helpotetaan tiedon löytämistä.

Kuva: Tilakeskuksen uuden kiinteistönhallintajärjestelmän komponentit.

TILANHALLINTA	YLLÄPITO	HANKEJOHTAMINEN	KUSTANNUSOHJAUS
Tilankäyttö Vuokrasopimukset Tilakustannukset Sisäiset vuokrat Budjetointi (Tilankäytön mittaus)	Johtaminen Energiatehokkuus Huoltotoiminta Kunnossapito	Hankkeiden johtaminen Tilamuutokset Dokumentin hallinta	Hankeosittelut Sopimukset Tilaukset Seuranta Kustannusennuste Kassavirta

Tilanhallintaan ja vuokraukseen tarkoitettu järjestelmäosio mahdollistaa nykyistä tehokkaamman ja informatiivisemman vuokraus- ja tilahallintaprosessin graafisella tilanhallintajärjestelmällä (pohjapiirrokset saadaan järjestelmään). Tilatiedon ylläpito helpottuu, vapaiden tilojen seuraaminen on helpompaa ja vapaat tilat saadaan uudelleen nopeammin käyttöön. Ulkoisten ja sisäisten vuokrien laskennan lisäksi osiossa on myös vuokralaisten valintaprosessiin ja palvelusopimusten hallintaan liittyvät moduulit. Hyväksytyt vuokrahakemukset siirtyvät nyt valmiina luonnossopimuksina sopimustenhallintaosioon, joka tehostaa työskentelyä. Tilanhallintaosioon tuodaan myös kaikki vuokrasopimukset (ulkoiset ja sisäiset). Järjestelmän avulla päästään eroon excel-tiedostoilla toteutetusta seurannasta (esimerkiksi ulosvuokrauksen laskuvarantoluettelon ylläpito).

Ylläpito-osioon saadaan kaikki tiloja koskevat huoltotiedot, tehdyt korjaukset ja sen kautta tilojen käyttäjät voivat jättää palvelupyyntöjä tilojen kiinteistöjen huoltoon ja ylläpitoon liittyen. Tämä tehostaa kiinteistöhuollon työtä. Samalla myös tilojen kuntoseurantaa saadaan tehostettua ja mahdollisesti vähennettyä ennakoimattomia korjaustarpeita.

Hankejohtamisen ja kustannusohjauksen osiot liittyvät toteutettaviin rakennushankkeisiin ja niiden kustannusseurantaan. Uusi järjestelmä mahdollistaa näissä hankkeissa tiedon hallinnan myös kaupungin ulkopuolisten hankeosapuolien (suunnittelijat ja urakoitsijat) välillä. Samalla projektihallinnan kaikki asiakirjat ja suunnitelmat tullaan tallentamaan uuteen järjestelmään ja suunnitelmien välitys tapahtuu järjestelmän kautta.

Järjestelmään tulee myös palvelu, joka mahdollistaa näkymät sidosryhmille ja kuntalaisille. Esimerkiksi tilojen korjaushistoria ja kuntotutkimusraportit tulevat jatkossa näkymään käyttäjille.

Tilakeskuksessa arvioitiin vuonna 2016 yhdessä johdon ja henkilöstön edustajien kanssa johtamisen rakenteita sekä keinoja sääntöjen, ohjeiden ja parhaiden käytäntöjen päivittämiseksi. Tavoitteena on, että organisaatiossa on paremmin tunnistettavissa tilakeskuksen kolme roolia: kiinteistöomaisuuden hallinta ja kehittäminen, tilojen ja niihin liittyvien palveluiden järjestäminen ja palvelutuotannon ohjaus ja hallinta. Käytännössä tämä tarkoittaa tehtävien jakamista kahteen pääryhmään: tilojen järjestäminen ja kiinteistöomaisuuden hallinta ja

molempiin pääryhmiin liittyisi palvelutuotannon hallintatehtävinä joko rakennuttamista tai kunnossapitoa. Tehtävien tarkentuva vastuunjako edellyttää oman henkilöstön osaamisen lisäämistä esimerkiksi prosessiosaamisen, ympäristöosaamisen ja asiakassuhteiden hoitoon liittyvän osaamisen osalta. Tilakeskuksen henkilöstöresursseihin on odotettavissa eläköitymisestä johtuvia vaihdoksia tulevalla taloussuunnitelmakaudella. Henkilöstön vaihtuvuuden yhteydessä syntyvän asiantuntijavajeen paikkaaminen edellyttää onnistuneita rekrytointeja. Rekrytointien yhteydessä on tosin samalla myös mahdollisuus tarkistaa vakanssien tehtäväkuvia entistä paremmin osaamistarpeita vastaaviksi.

Energiatehokkuussopimus ja energiansäästö

Energiansäästö ja uusiutuvien energialähteiden käytön lisääminen on tavoitteena sekä kaupungin talous- ja velkaohjelmassa että kunta-alan energiatehokkuussopimuksissa. Vantaa solmi ensimmäisen energiatehokkuussopimuksen vuosille 2008–2016 kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa, myöhemmin valtion sopijaosapuoleksi vaihtui työ- ja elinkeinoministeriö. Vantaa on liittynyt myös uuteen kunta-alan energiatehokkuussopimukseen. Uudessa sopimuksessa sopijaosapuolet ovat työ- ja elinkeinoministeriö, Energiavirasto ja kunnat. Uusi energiatehokkuussopimus on solmittu vuosille 2017–2025.

Ensimmäisessä sopimuksessa Vantaan energiansäästötavoite sopimusajalla oli 14 452 megawattituntia ja Vantaa ylitti (eli säästöä kertyi tavoiteltua enemmän) jo vuoden 2015 raportoinnin mukaan kyseisen tavoitteen 30 prosentilla. Uudessa sopimuksessa tavoitteeksi on asetettu 7,5 prosentin energiansäästö sopimuskaudella ja Vantaalla tämä tarkoittaa 12 181 megawattitunnin energiansäästöä.

Tilakeskus hakee koko ajan uusia keinoja parantaa tilojen energiatehokkuutta. Vuonna 2012 kilpailutettiin 14 toimitilan energiatehokkuuden parantamiseen tähtäävä hanke ESCO-hankintana. Tavoitteena on saavuttaa yli 30 000 megawattitunnin säästöt lämmön ja sähkön kulutuksessa, joka merkitsee yli 200 000 euron vuosittaisia säästöjä. Hanke jatkuu kesään 2023 saakka. Toinen ESCO-hanke on parhaillaan kilpailutuksessa.

Myös rakennusautomaatiohankintojen yhteydessä kilpailutetussa energianhallintapalvelussa keskitytään energiankäytön vähentämiseen ja tehostamiseen ensisijaisesti olemassa olevaa talotekniikkaa hyödyntäen. Palvelu otettiin käyttöön 15 rakennuksessa vuonna 2012. Ensimmäisenä vuonna saavutettiin noin 300 000 euron säästöt. Palvelusopimus jatkuu vuoden 2016 loppuun ja palvelua suunnitellaan jatkettavaksi ja mahdollisesti myös laajennettavaksi.

Yhtenä energiansäästökeinona on aloitettu katuvalopisteissä nykyisten elohopealamppujen vaihto LED-valoihin. Vantaalla selvitettiin vuonna 2012 LED-valaisimiin siirtymistä Vantaan omistamissa kiinteistöissä mutta tuolloin siirtyminen LED-valaisimiin ei olisi kuitenkaan hyötysuhteeltaan ollut kilpailukykyinen. Nyt kaupungin uusiin kiinteistöihin tulee aina LED-valaistus. LED-tekniikka on viime vuosina parantunut ja hintataso laskenut, joten myös vanhoissa kiinteistöissä LED-tekniikkaan siirtyminen voisi lähitulevaisuudessa olla myös taloudellisesti järkevää.

Johtopäätökset:

Tilakeskus on kehittämässä toimintaansa tarkentamalla tehtävien vastuunjakoa ja selkeyttämällä henkilöstön rooleja. Tarkoitus on, että tilakeskuksessa on entistä paremmin tunnistettavissa tilakeskuksen keskeiset roolit: kiinteistöomaisuuden hallinta ja kehittäminen, tilojen ja niihin liittyvien palvelujen järjestäminen sekä palvelutuotannon ohjaus ja hallinta. Samalla pyritään vahvistamaan henkilöstön osaamista esimerkiksi prosessiosaamiseen, ympäristöosaamiseen ja asiakassuhteiden hoitoon liittyen.

Merkittävä uudistus tilakeskuksen toiminnalle ja palveluille on uuden kiinteistönhallintajärjestelmän käyttöönotto. Osa järjestelmän toiminnoista on jo käytössä ja vuoden 2017 aikana järjestelmän kaikki osiot pitäisi saada käyttöön. Uusi järjestelmä helpottaa erilaisen tilatiedon ylläpitoa, parantaa tiedon seurantaa ja hallintaa tuoden lisää tehokkuutta toimintaan. Järjestelmä mahdollistaa myös ajantasaisemman tilojen kuntoseurannan, jonka avulla voidaan paremmin ennakoida korjaustarpeita. Tilankäyttäjille ja kuntalaisille voidaan järjestelmällä jatkossa tarjota näkymiä eri kiinteistöön liittyvistä tiedoista. Tämä parantaa tiedonkulkua sekä lisää asiakasvaikuttavuutta ja läpinäkyvyyttä.

Vantaan kaupungin asukaslukuun suhteutetussa toimitilamäärässä on viime vuosina tapahtunut vain pieniä muutoksia. Vantaalla on asukaslukuun suhteutettuna toimitiloja vähemmän kuin kunnissa keskimäärin. Myös kaupungin kiinteistöjen korjausvelka on pysynyt viime vuosina lähes samalla tasolla. Vantaa pyrkii jatkossakin pitämään toimitilamäärän kasvun hallinnassa tehokkaalla tilasuunnittelulla ja samalla huolehtimaan nykyisten tilojen kunnosta. Tilakeskuksella on tärkeä rooli tilatehokkuuden ja tilojen kunnossapidon kehittämisessä. Tilatehokkuutta edistetään tilakeskuksen ja toimialojen yhteistyöllä hakemalla aina paras investointivaihtoehto (esimerkiksi uudisrakentaminen vai peruskorjaus) ja suunnittelemalla investointiratkaisut mahdollisimman kustannustehokkaiksi ja pyritään lisäämään myös uusien tilojen monikäyttöisyyttä. Vantaan nopea kasvu asettaa jatkossa entistä enemmän kasvupaineita investointitasolle, joten investointisuunnittelun merkitys korostuu entisestään.

Tiloihin liittyvä energiansäästö on yksi keskeisistä tavoitteista Vantaalla. Vantaa on liittynyt uuteen kunta-alan energiatehokkuussopimukseen, jossa tavoitellaan 7,5 prosentin energiansäästöä vuoteen 2025 mennessä. Energiansäästöjä haetaan uudisrakennusten osalta energiatehokkaalla toimitilarakentamisella ja vanhoissa rakennuksissa parannetaan energiatehokkuutta. Energiatehokkuuden parantamiseen tähtäävät ESCO–hanke ja talotekniikan hyväksikäyttöön perustuva energianhallintapalveluhanke ovat parhaillaan käynnissä ja molemmissa on jo saavutettu energiansäästöä. Lisäksi valaistuksen osalta on energiansäästökeinona aloitettu katuvalopisteissä nykyisten elohopealamppujen vaihto LED-valoihin. Myös Vantaan kaupungin omistamissa vanhoissa rakennuksissa kokonaan LED-valaistukseen siirtymistä on jo aiemmin selvitetty ja nyt uusi tekniikka voi pian tehdä tästä taloudellisesti kannattavaa.

Suositukset:

Tilakeskuksen organisaation kehittämisprosessi ja siihen liittyvä toiminnan selkeyttäminen ja tehtäväroolien kirkastaminen ovat hyviä tavoitteita. Tätä tukee uusi kiinteistönhallintajärjestelmä, joka samalla on tuomassa uusia mahdollisuuksia muun muassa kiinteistöjen kuntoseurannan ja asiakasvaikuttavuuden parantamiseen. Uusi järjestelmä on käyttöönottovaiheessa ja tarkastuslautakunta suosittelee tilakeskusta ottamaan kaikki järjestelmän hyödyt irti ja henkilöstön koulutuksella varmistamaan, että tilakeskuksen työntekijät pystyvät hyödyntämään järjestelmää omissa tehtävissään. Tarkastuslautakunta suosittelee tilakeskusta myös edelleen kiinnittämään erityistä huomiota rakennusten sisäilmaongelmiin ja niiden ratkaisemiseen.

Energiansäästö on yksi koko Vantaan keskeisistä tavoitteista. Tilakeskuksella on käynnissä useita tätä tavoitetta edistäviä hankkeita (muun muassa ESCO-hankkeet ja energianhallintapalvelu), joissa on jo saavutettu myönteisiä tuloksia. Tarkastuslautakunta kannustaa tilakeskusta jatkossakin hakemaan ja esittämään uusia mahdollisuuksia energiansäästöihin. Esimerkiksi yhtenä energiansäästöön liittyvänä asiana voisi selvittää, olisiko LED-valaistukseen siirtyminen Vantaan omistamissa kaikissa rakennuksissa energiataloudellisesti ja kustannuksiltaan kannattava vaihtoehto.

6.3 Asunto- ja maankäyttöpolitiikka ja sen merkitys hyvinvoinnin edistämiselle

Pääkaupunkiseudun kaupunkien ulkoisten tarkastustoimien yhteisarvioinnissa vuonna 2016 arvioitiin, miten hyvinvoinnin edistämisen tavoitteita on pääkaupunkiseudun kaupunkien (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) asunto- ja maankäyttöpolitiikassa pyritty toteuttamaan ja miten ne ovat toteutuneet. Tähän liittyen selvitettiin myös miten kaupungeissa on pyritty estämään eri asuinalueiden segregaatiota. Arvioinnissa selvitettiin laajemmaksi taustaksi miten eri tutkimuksissa ja lainsäädännössä asunto- ja maankäyttöpolitiikan rooli hyvinvoinnin edistämisessä nähdään. Tämän jälkeen koottiin koko Helsingin seutua ja pääkaupunkiseutua koskevia asunto- ja maankäyttöpolitiikan päämääriä, suunnitelmia ja tavoitteita, selvitettiin niiden toteuttamista ja toteutumista pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Tietoa tavoitteista ja niiden toteutumisesta koottiin eri asiakirjoista, kaupunkien asumisen ja maankäytön virkamiesten haastatteluilla ja tilastovertailuilla.

Asunto- ja maankäyttöpolitiikan käsitteet ja rooli hyvinvoinnin edistämisessä

Kunnan asuntopolitiikka on määritelty siten, että sillä tarkoitetaan kunnan toimenpiteitä, joilla pyritään turvaamaan kohtuuhintainen asumistaso ja viihtyisyys kunnassa asuville eri yhteiskuntaryhmille, perheille ja yksilöille.[10]

Kunnan maapolitiikka käsittää kunnan maanhankintaan ja kaavojen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset yhdyskuntien kehittämiselle.[11] Yhdessä maapolitiikka ja kaavoitus muodostavat kunnan maankäyttöpolitiikan.[12]

Asunto- ja maankäyttöpolitiikan roolia hyvinvoinnin edistämisessä on tarkasteltu muun muassa Kuntaliiton julkaisussa Kunta asukkaan hyvinvoinnin turvaajana. Julkaisussa on nostettu esiin kunnan eri toimialojen tehtävät hyvinvoinnin turvaamisessa. Asunto- ja maankäyttöpolitiikan todetaan kuuluvan tekniselle toimialalle, ja tavoitteeksi nähdään *viihtyisän, turvallisen ja terveellisen* elinympäristön luominen kunnissa.[13]

Hyvinvoinnin edistäminen maankäytön suunnittelussa

Maankäyttö- ja rakennuslain alueiden käytön suunnittelun tavoitteita ja kaavojen sisältövaatimuksia koskevissa pykälissä edellytetään otettavaksi huomioon hyvinvoinnin edistäminen. Alueiden käytön suunnittelun tavoitteeksi todetaan riittävän asuntotuotannon edellytysten edistäminen ja turvallisen, terveellisen ja viihtyisän elinympäristön luominen.[14] Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset.[15] Maankäytön osalta terveysnäkökulma liittyy ympäristöterveyteen ja tähän vaikuttamiseen. Viihtyisyydellä tarkoitetaan asukkaiden kokemuksia elinympäristön laadusta, joka on myös yhteydessä yleiseen hyvinvointiin, elämänlaatuun ja terveyteen. Viihtyisyyteen liittyy usein myös turvallisuuden kokemus. Esimerkiksi terveellisyyden ja viihtyisyyden edistämiseen liittyvät erilaisia selvityksiä edellyttävien määräysten lisäksi lain yleis- että asemakaavoja koskevat määräykset, joissa määrätään kyseisiä kaavoja laadittaessa otettavaksi huomioon virkistysalueiksi soveltuvien alueiden riittävyys.[16]

Hyvinvointiin liittyviä tutkimustuloksia pääkaupunkiseudulla

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) aikuisten terveys–hyvinvointi- ja palvelututkimus (ATH) on seurannut hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuvia muutoksia väestössä ja eri väestöryhmissä. Ohessa on ATH-tutkimuksessa asukkaiden turvallisuuteen ja viihtyisyyteen liittyviä tuloksia pääkaupunkiseudun kaupungeista vuosilta 2013–2015, vertailuun on otettu myös koko Suomen tulokset.

[10] Asuntotoimi Suomessa 1993 s.132.
[11] Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999 § 5a (6.3.2015/204).
[12] http//www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/mal (verkko-oppaat/maapolitiikan_opas/Sivut/maapolitiikka.aspx).
[13] Kuntaliitto: Kunta asukkaan hyvinvoinnin turvaajana, Uudistuva kunta–sarja 2012.
[14] Maankäyttö- ja rakennuslaki § 5.
[15] Maankäyttö- ja rakennuslaki 9 §.
[16] Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) §:t 5, 39 ja 54.

Asuinalueensa turvattomaksi kokemien määrä (%)

	2013	*2014*	*2015*
Suomi	2,2	2,6	2,3
Helsinki	3,2	3,9	3,1
Espoo	2,3	3,1	2,2
Vantaa	4	3,9	3,6

Niiden osuus, jotka ovat tyytyväisiä asuinalueensa turvallisuuteen (%)

	2013	*2014*	*2015*
Suomi	91,2	90,7	91,2
Helsinki	88,1	87,7	87,6
Espoo	91,7	90,1	93
Vantaa	86,9	85	87,5

Niiden osuus, jotka ovat tyytyväisiä asuinalueensa olosuhteisiin (%)

	2013	*2014*	*2015*
Suomi	82,8	83,4	83,2
Helsinki	83,5	83,5	82,7
Espoo	85,8	84,6	83,3
Vantaa	79	81,3	79,6

Niiden osuus, joita rakennusten huono kunto tai asuinalueen rumuus haittaa ainakin jonkin verran (%)

	2013	*2014*	*2015*
Suomi	9,2	9,1	9,4
Helsinki	11,1	10,8	12
Espoo	9,3	11	9,1
Vantaa	13,1	12,9	8,2

Asuinalueiden turvallisuuteen liittyen saatiin vuonna 2015 Espoossa ja Vantaalla tarkasteluvälillä parhaat tulokset. Asuinalueensa turvallisuuteen tyytyväisten osuus oli näissä kaupungeissa suurin vuonna 2015, ja turvattomaksi itsensä kokemien määrä taas on pienin vuonna 2015. Helsingissäkin asuinalueensa turvattomaksi kokemien määrä oli tarkastelujaksolla pienin vuonna 2015, mutta asuinalueensa turvallisuuteen tyytyväisten määrä oli hieman pienempi kuin vuosina 2013 ja 2014.

Asuinalueiden olosuhteisiin tyytyväisten määrä on hieman vaihdellut vuosina 2013–2015. Vuonna 2015 tyytyväisiä asuinalueensa olosuhteisiin oli joka kaupungissa hieman vähemmän kuin vuonna 2014. Niiden haastateltavien osuus, joita asuinalueiden huono kunto tai rumuus haittasi väheni selvästi Vantaalla vuonna 2015 (lähes viisi prosenttia verrattuna vuosiin 2013 ja 2014). Myös Espoossa rakennusten huono kunto tai asuinalueiden rumuus haittasi vähiten vuonna 2015. Sen sijaan Helsingissä saatiin vuonna 2015 tässä kohdassa tarkastelujakson huonoin tulos, eli rakennusten huono kunto ja asuinalueiden rumuus haittasi Helsingissä kaikista suurinta osaa haastateltavia vuonna 2015.

Segregaation kehityksestä pääkaupunkiseudulla

Asunto- ja maankäyttöpolitiikan hyvinvointivaikutukset liitettiin erityisesti terveellisen, turvallisen ja viihtyisän elinympäristön luomiseen. Terveellisen, turvallisen ja viihtyisän elinympäristön luominen liittyy vahvasti myös asuinalueiden segregaation ehkäisyyn.

Asuinalueiden segregaatiolla tarkoitetaan alueellista eriytymistä, joka voi olla demografista (ikä, elämänvaihe), sosiaalista (tulo- ja koulutustaso, ammattiasema) ja etnistä. Usein nämä kytkeytyvät toisiinsa tiiviisti.[17] Asuinalueet, joihin on keskittynyt huono-osaisuutta, koetaan myös usein turvattomana. Asuinalueen turvallisuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan asukkaiden kokemusta turvallisuudesta, jolla ei välttämättä ole tekemistä absoluuttisen turvallisuuden kanssa, kuten rikollisuuden määrän. Turvallisuuden kokemus liittyy myös viihtyisyyteen. Viihtyisyydellä tarkoitetaan asukkaiden kokemuksia elinympäristön laadusta, joka on myös yhteydessä yleiseen hyvinvointiin, elämänlaatuun ja terveyteen. Terveellisyys kytkeytyy elinympäristön laadun, viheralueiden ja luonnon läheisyyden kautta myös ympäristöterveyteen (muun muassa ilman laatu).[18]

Pääkaupunkiseudun kaupungit ovat pyrkineet ehkäisemään ja torjumaan asuinalueiden liiallista sosiaalista eriytymistä. Maankäyttö- ja asuntopolitiikan keinoja alueellisen ja sosiaalisen eriytymisen torjuntaan ovat muun muassa asunto- ja tonttipolitiikka, kaavoitus sekä erilaiset aluekehitysprojektit. Käytännön toimenpiteet ovat voineet olla hyvinkin erityyppisiä, kuten täydennysrakentamista, kaupunginosatapahtumien järjestämistä, lähipalvelujen kehittämistä, yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa tai maahanmuuttajien ohjaamista.[19]

Ohessa on esimerkkinä Helsingin aluesarjat tilastokannasta[20] Vantaasta koostettu vertailu, jossa on vertailtu erilaisia huono-osaisuuden osatekijöitä (työttömyys ja pienituloisuus) sekä etnistä eriytymistä (vieraskielisten määrä) ja miten nämä osatekijät ovat jakaantuneet alueittain (viisi aluetta, joilla suurin osuus kyseisissä tekijöissä, mukana alueet, joilla vähintään 1 000 asuntokuntaa). Vertailuvuosiksi on valittu vuodet 2000 ja 2013, jolloin nähdään tilanteen kehitystä 2000-luvulla.

Työttömyysaste vuonna 2000	Työttömyysaste vuonna 2013		Pienituloisten asuntokuntien osuus 2000	Pientuloisten asuntokuntien osuus 2013		Muunkielisten prosentti osuus 2000	Muunkielisten prosentti osuus 2013
Koko Vantaa (7,2%)	Koko Vantaa (10,3%)		Koko Vantaa (7,6%)	Koko Vantaa (11,0%)		Koko Vantaa (3,9%)	Koko Vantaa (11,9%)
Mikkola (13,4%)	Länsimäki (18,5%)		Havukoski (13,5%)	Havukoski (21,1%)		Mikkola (9,8%)	Länsimäki (30,2%)
Hakunila (11,1%)	Mikkola (18,2%)		Mikkola (11,9%)	Jokiniemi (18,7%)		Länsimäki (9,0%)	Havukoski (26,1%)
Havukoski 11,0%)	Hakunila (16,6%)		Jokiniemi (11,6%)	Länsimäki (18,4%)		Hakunila (8,5%)	Mikkola (26,1%)

[17] Vilkama, 2011.
[18] Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus ATH, www.thl.fi/ath.
[19] Yleiskaavan ihmisiin kohdistuvat sosiaaliset ja viihtyisyyteen liittyvät vaikutukset, 2014.
[20] Tietolähde mukaillen Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta ja Tilastokeskus.

Työttömyysaste vuonna 2000	Työttömyysaste vuonna 2013		Pienituloisten asuntokuntien osuus 2000	Pientuloisten asuntokuntien osuus 2013		Muunkielisten prosentti osuus 2000	Muunkielisten prosentti osuus 2013
Länsimäki (10,6%)	Havukoski 16,3%)		Asola (11,1%)	Mikkola (18,0%)		Asola (7,5%)	Hakunila (24,7%)
Asola (10,0%)	Asola (14,9%)		Korso (10,4%)	Hakunila (16,6%)		Havukoski (7,1%)	Asola (16,5%)

Taulukosta nähdään, että sekä työttömyysaste, pienituloisten määrä ja vieraskielisten osuus kasvoivat Vantaalla vuodesta 2000 vuoteen 2013. Myös että tietyt kaupungin alueet esiintyvät lähes joka taulukossa eli vertailuun otetut huono-osaisuuden osatekijät ja etninen eriytyminen näyttäisivät ainakin jossain määrin keskittyvän tietyille alueille. Samansuuntainen tulos saatiin myös Espoosta ja Helsingistä tehdyissä vastaavassa vertailuissa.

Seudullisia asunto- ja maankäyttöpolitiikan hyvinvoinnin edistämistavoitteita

Pääkaupunkiseudulle tai laajemmin Helsingin seudulle on laadittu useita asunto- ja maankäyttöpolitiikkaan liittyviä suunnitelmia ja asetettu tavoitteita, joilla on yhteys hyvinvoinnin edistämiseen. Oheisissa taulukoissa esitetään seudullisia asunto- ja maankäyttöpolitiikan päämääriä, suunnitelmia ja tavoitteita ja niistä koottuja hyvinvoinnin edistämiseen (viihtyisä, turvallinen ja terveellinen elinympäristö) ja segregaation ehkäisemiseen liittyviä tavoitteita. Suluissa on kyseisen ohjelman tai tavoitteen hyväksymisvuosi.

Asuntopolitiikkaan liittyvät seudulliset tavoitteet:

Ohjelma/tavoite/päämäärä	Tavoite
MAL-2017 ja MAL-2020 toteutusohjelmat (2008 ja 2012)	Yhteisvastuullinen asuntopolitiikka - monipuolisen asuntotarjonnan lisääminen yhdyskuntarakennetta eheyttämällä - erilaisten väestöryhmien huomioonottamien asuntotuotannossa, rahoitus–ja hallintamuodon mukaisista tavoitteista päätettäessä ja rahoitusmallien sekä asumisen tukijärjestelmien kehittämisessä - olemassa olevan asuntokannan ja asuinympäristöjen ylläpito ja kehittäminen
Pääkaupunkiseudun strategiset päämäärät (2009)	Asuntotuotannon laadun ja määrän varmistaminen, segregaation ehkäisy
MAL-tavoitteet (2013)	Huolehditaan uusien asuinalueiden sosiaalisesta kestävyydestä
ASTRA 2025 (2015)	Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuus

Maankäyttöpolitiikkaan liittyvät seudulliset tavoitteet:

Ohjelma/tavoite/päämäärä	Tavoite
Pääkaupunkiseudun strategiset päämäärät (2009)	Hyvän elämänlaadun sekä viihtyisän ja turvallisen elinympäristön rakentaminen.
MAL-tavoitteet (2013)	Huolehditaan asuinalueiden viihtyisyydestä ja luonnonläheisyydestä seudun vetovoimatekijänä.
MASU 2050 (2015)	Maankäytön avulla tuetaan kaupunkirakenteen kehittymistä sosiaalisesti kestäväksi
ASTRA 2025 (2015)	Asuinalueet ovat hallintamuotorakenteeltaan sekä huoneistotyypeiltään monipuolisia sekä elinympäristöltään viihtyisiä ja sosiaalisesti kestäviä.

Yhteistyö valtion kanssa

MAL-sopimukset

Helsingin seudun kunnat ovat solmineet vuodesta 2008 valtion kanssa kolme nelivuotiskauden kestävää sopimusta (2008–2011, 2012–2015 ja 2016–2019). Sopimukset koskevat seudullista maankäytön asumisen ja liikenteen yhteensovittamista. Sopimusten tarkoituksena on luoda edellytyksiä asuntotuotannon ja tonttitarjonnan lisäämiselle. Sopimuksissa kunnille asetettiin määrällisiä tavoitteita sekä asuntotuotannolle että asemakaavoitettavalle kerrosalalle. Lisäksi sopimusten asuntotuotantotavoitteista osa (20 prosenttia) edellytettiin osoitettavan valtion tukemana vuokra-asuntotuotantona (30 prosenttia vuosina 2016–2019).

Pääkaupunkiseudun kaupungeille asetettu asuntotuotantoon vaadittava kaavoitustavoite 3 824 000 kem^2(kerrosalaneliömetriä) ei toteutunut (toteuma: 3 002 233 kem^2) ensimmäisellä nelivuotiskaudella. Mutta toiselle kaudelle asetettu kaavoitustavoite (3 627 000 kem^2) toteutui (toteuma 3 630 237 kem^2). Kokonaisasuntotuotannon tavoite jäi pääkaupunkiseudun kaupungeissa molemmilla kausilla toteutumatta. Ensimmäisellä kaudella tavoite toteutui vain noin 66 prosenttisesti (tavoite 38 240 asuntoa, toteuma 25 128 asuntoa). Toisella kaudella tavoite toteutui kuitenkin jo noin 94 prosenttisesti (tavoite 38 240 asuntoa, toteuma 35 949 asuntoa). Tuetun asuntotuotannon tavoitteet jäivät myös saavuttamatta mutta jälkimmäisellä kaudella tavoite toteutui jo selvästi paremmin (ensimmäinen kausi toteuma noin 66 prosenttia ja toinen kausi toteuma noin 83 prosenttia).

Asunnottomuusohjelmat

Pääkaupunkiseudun kaupungeista Helsinki, Espoo ja Vantaa ovat olleet mukana kahdessa pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmassa PAAVO I, vuosina 2008–2011 ja PAAVO II, vuosina 2012–2015. Kymmenen kaupunkia (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku, Lahti, Kuopio, Joensuu, Oulu ja Jyväskylä) solmi valtion kanssa molemmiksi ohjelmakausiksi aiesopimuksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi. Tavoitteena oli ensimmäisellä ohjelmakaudella puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus kaikissa kaupungeissa. Toisen ohjelmakauden tavoitteena oli poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä. Lisäksi tavoitteena oli osoittaa molempina ohjelmakausina pitkäaikaisasunnottomille yhteensä 1 250 asuntoa, tukiasuntoa tai hoitopaikkaa, joista 1 000 paikkaa piti tulla pääkaupunkiseudun kaupunkeihin.

Pitkäaikaisasunnottomuuden puolittamiseen tai poistamiseen ei ohjelmakausilla ylletty. Vuodesta 2008 vuoteen 2015 pitkäaikaisasunnottomuus on vähentynyt kuitenkin hieman yli 25 prosenttia pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Asunto-, tukiasunto- tai hoitopaikkoja pystyttiin kuitenkin molempina ohjelmakausina osoittamaan pääkaupunkiseudun kaupungeissa yli aiesopimuksen tavoitteena olleiden määrien.

Lähiöohjelmat

Pääkaupunkiseudun kaupungin ovat myös osallistuneet erilaisiin valtion koordinoimiin lähiöiden kehittämiseen ja asuinalueiden elinvoiman lisäämiseen tähtääviin hankkeisiin. Näitä ovat olleet muun muassa Lähiöohjelma 2008–2011 ja Asuinalueiden kehittämisohjelma 2013–2015.

Asunto- ja maankäyttöpolitiikan hyvinvoinnin edistäminen pääkaupunkiseudun kaupungeissa

Helsinki

Helsinki on sisällyttänyt kaikki seudulliset asunto- ja maankäyttöpolitiikan hyvinvoinnin edistämistavoitteet omiin ohjelmiinsa. Keskeisiä ohjelmia ovat: strategiaohjelma 2013–2016, Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelma (AM-ohjelma), asuntostrategia 2015. Lisäksi vuonna 2016 hyväksytyn uuden yleiskaavassa on otettu huomioon erilaisia terveellisen, turvallisen ja viihtyisän elinympäristön vaatimuksia. Terveellisyyden, turvallisuuden ja viihtyisyyden lisäämiseen ja sitä kautta segregaation vähentämiseen pyritään Helsingissä muun muassa alueiden monipuolisella hallintamuotojakaumalla, täydennysrakentamisella, asemien, ostoskeskusten ja julkisten tilojen kehittämisellä sekä alueiden saavutettavuutta parantamalla. Näiden toimien vaikutukset näkyvät kuitenkin hyvin hitaasti. Elämänlaadulle, viihtyisyydelle ja houkuttelevuudelle asetettuja tavoitteita on hankala mitata, mutta näiden voidaan arvioida toteutuneen osittain.

Espoo

Espoossa Espoo- tarina (Espoon strategia 2013–2017), Espoon asunto-ohjelma 2014–2016 ja Maanhankinnan ja -luovutuksen periaatteet 2015 ovat keskeisimmät asunto- ja maankäyttöpoliittisia hyvinvoinnin edistämistavoitteita sisältäviä ohjelmia. Lisäksi kyseisiä tavoitteita on myös seuraavissa poikkihallinnollisissa ohjelmissa: Ikääntymispoliittinen ohjelma vuosille 2009–2015, Vammaisten kuntalaisten asumispalveluohjelma vuosille 2011–2015, Esteetön Espoo 2020 - Espoon kaupungin esteettömyysohjelma ja Ilmasto-ohjelma 2016–2020. Kaikki seudulliset tavoitteet on sisällytetty kyseisiin ohjelmiin. Tavoitteita toteutetaan jo kaavoitusvaiheessa, jolloin laki vaatii ottamaan huomioon terveellisyyden, turvallisuuden ja viihtyisyyden näkökulmat. Asuinalueiden monipuolistamiseksi, muun muassa asuinalueiden asuntojen hallintamuodot on dokumentoitu suunnittelun taustatiedoksi kortteli-/talokohtaisesti. Segregaationäkökulma ja tonttien hallintamuodot huomioidaan tontinluovutuksissa ja puolloissa. Ohjelmien sisältämien tavoitteiden toteutumiselle on asetettu mittareita. Kuitenkin Espoon tarkastuslautakunta on todennut arvioinneissaan, että kaikilla tavoitteilla ei ole mittareita tai mittarit ovat puutteelliset. Lisäksi seudulliset tavoitteet ovat aikajänteiltään varsin pitkiä ja ovat arvioitavissa vasta vuosien kuluttua.

Vantaa

Vantaalla seuraaviin ohjelmiin on sisällytetty kaikki seudulliset asunto ja maankäyttöpoliittiset hyvinvointitavoitteet: Strategia 2013–2017, Vantaan asunto-ohjelma 2009–2017, Maapoliittiset linjaukset (2012) ja Vantaan arkkitehtuuriohjelma 2015. Näiden ohjelmien lisäksi myös seuraaviin valtuustokauden 2013–2017 ohjelmiin sisältyy asunto- tai maapolitiikkaan liittyviä hyvinvointitavoitteita, ohjelmat esitetty hyväksymisjärjestyksessä: VIKSU (ikääntymispoliittinen ohjelma) 2010–2015 (2010), Vantaan viheralueohjelma 2011–2020 (2011), WAMPO-tilaa kaikille, Vantaan vammaispoliittinen ohjelma 2012–2016, (2012), AHVO, Työikäisten hyvinvointiohjelma 2013–2016 (2013), Vantaan monikulttuurisuusohjelma 2014–2017 (2014).

Vantaa seuraa asuinalueidensa asuntotyyppien ja hallintamuotojen jakautumista koko ajan ja pyrkii tämän seurantatiedon pohjalta kehittämään alueita entistä monipuolisimmiksi. Vanhoilla ja paljon vanhaa asuntokantaa käsittävillä alueilla asuntokannan monipuolistamisen keinoina ovat lähinnä alueiden täydennyskaavoitus ja täydennysrakentaminen, kun taas uusilla alueilla voidaan monipuolisuus ottaa huomioon uutta kaavaa valmisteltaessa. Ympäristön terveyden, turvallisuuden ja viihtyisyyden seurantaan liittyvät myös vuosittain tehtävät ympäristöraportit, joissa kuvataan muun muassa kaupungin ekologista, taloudellista ja sosiaalista kehitystä eri

indikaattoreilla. Valtion kanssa tehtävällä yhteistyöllä katsotaan olevan suuri merkitys, jotta tuetun asuntotuotannon ja asunnottomuuden vähentämistavoitteissa onnistuttaisiin.

Kauniainen

Kauniaisissa kaikki asunto- ja maankäyttöpolitiikan hyvinvointitavoitteet on sisällytetty seuraaviin suunnitelmiin tai strategioihin: Kauniaisten kehittämisstrategia, Kauniaisten asunto-ohjelma ja Maankäytön ja asumisen kehityskuva (kaavoitusta täydentävä alueiden käytön ja kehittämisen tueksi laadittu strateginen asiakirja).

Tavoitteiden toteuttamiseksi maankäytön suunnittelussa ja toteuttamisessa panostetaan viihtyisyyttä ja turvallisuutta parantaviin ratkaisuihin. Kaupunkirakenne perustuu vanhaan jo ennestään tiiviiseen rakenteeseen, jolloin myös sosiaalista kestävyyttä on helpompi hallita. Asuntojakauma painottuu suuriin omistusasuntoihin ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuus on heikko. Uusille ARA-asuntokohteille etsitään myös jatkuvasti sijoituspaikkoja tiivistämis- ja täydennysrakentamiskohteista, mutta Kauniaisten rakentuminen on jo edennyt varsin pitkälle ja uusien sijoituspaikkojen löytämien on haasteellista.

Muutoksia kaupunkien asuinalueiden hallintamuoto- ja tuetun asuntotuotannon jakaumissa, esimerkkinä Vantaa

Arvioinnissa tarkasteltiin Helsingin aluesarjat tietokannan tietojen pohjalta millaisia muutoksia Helsingin, Espoon ja Vantaan eri alueiden asuntojen hallintamuodoissa ja ARA- ja korkotuetun asuntojen asuntokannassa on tapahtunut 2000-luvulla. Vertailussa olivat muun muassa kaupunkien vuokra- ja asumisoikeusasuntojen ja omistusasuntojen osuudet asuntokannasta koko kaupungissa ja kaupunkien suuralueilla vuosina 2002 ja 2015. Samoilta vuosilta verrattiin miten ARA- ja korkotukiasuntojen osuus asuntokannasta on muuttunut kaupungeissa ja niiden suuralueilla vuosina 2002 ja 2015. Lisäksi vertailtiin myös miten kaupunkien tuettu asuntotuotanto (ARA-asuntotuotanto) jakaantui kaupungin eri suuralueille kahtena ajanjaksona 2000 luvulla (2000–2007 ja 2008–2015).

Asuntojen hallintamuotojakaumista ja ARA- ja korkotukiasunto-osuuksista eri asuinalueilla tehtiin lisäksi myös pienempään aluetasoon pohjautuva vertailu (Helsingin osalta peruspiiritaso, Espoon osalta tilastoaluetaso ja Vantaan osalta kaupunginosataso). Tässä vertailussa poimittiin vuodelta 2002 viisi aluetta, joilla vuokra- ja asumisoikeusasuntojen ja ARA- ja muiden korkotukiasuntojen osuus oli asuntokannasta suurin vuonna 2002 ja vertailtiin mikä tilanne oli samoilla alueilla vuonna 2015.

Seuraavassa on esimerkkinä Vantaalta tehtyjä vertailuja.

Vuokra- ja asumisoikeusasuntojen sekä omistusasuntojen prosenttiosuudet asuntokannasta koko kaupungissa ja suuralueilla 2002 ja 2015[21]

	Vuokra ja as.oikeusasuntojen osuus asuntokannasta 2002	*Vuokra ja as.oikeusasuntojen osuus asuntokannasta 2015*	*Omistusasuntojen osuus asuntokannasta 2002*	*Omistusasuntojen osuus asuntokannasta 2015*
Vantaa	*41*	*41*	*53*	*54*
Myyrmäen suuralue	*38*	*38*	*56*	*57*
Kivistön suuralue	*12*	*23*	*78*	*71*

[21] Tietolähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta ja Tilastokeskus.

	Vuokra ja as.oikeusasuntojen osuus asuntokannasta 2002	*Vuokra ja as.oikeusasuntojen osuus asuntokannasta 2015*	*Omistusasuntojen osuus asuntokannasta 2002*	*Omistusasuntojen osuus asuntokannasta 2015*
Aviapoliksen suuralue	*51*	*51*	*38*	*45*
Tikkurilan suuralue	*43*	*46*	*51*	*49*
Koivukylän suuralue	*47*	*46*	*49*	*50*
Korson suuralue	*38*	*34*	*57*	*62*
Hakunilan suuralue	*44*	*41*	*51*	*55*

Viiden vuokra/asumisoikeusasuntovaltaisimman kaupunginosan vuokra/asumisoikeusasuntokannan ja omistusasuntokannan prosenttiosuudet, vertailu 2002 ja 2015[22]

	Vuokra ja as. oikeus-asuntojen osuus asuntokannasta 2002	*Vuokra ja as. oikeus-asuntojen osuus asuntokannasta 2015*	*Omistusasuntojen osuus asuntokannasta 2002*	*Omistusasuntojen osuus asuntokannasta 2015*
Asola	*79*	*78*	*15*	*21*
Jokiniemi	*78*	*77*	*17*	*21*
Pakkala	*73*	*62*	*14*	*34*
Hakunila	*60*	*59*	*36*	*38*
Vallinoja	*59*	*58*	*32*	*40*

Viisi kaupunginosaa, joilla suurin Arava- ja korkotuki asuntokanta (prosenttisosuus) vuonna 2002 ja samojen alueiden ARA- ja korkotukiasuntokanta vuonna 2015[23]

	2002	*2015*
Jokiniemi	*62*	*47*
Vallinoja	*46*	*39*
Länsimäki	*43*	*33*
Varisto	*42*	*22*
Asola	*42*	*47*

[22] Tietolähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta ja Tilastokeskus.
[23] Tietolähde Helsingin aluesarjat tilastokanta ja Tilastokeskus.

ARA-asuntotuotanto prosenttiosuuksina suuralueittain 2000–2007 ja 2008–2015[24]

	2000–2007	*2008–2015*
Myyrmäen suuralue	*7*	*24*
Kivistön suuralue	*1*	*6*
Aviapoliksen suuralue	*41*	*22*
Tikkurilan suuralue	*6*	*26*
Koivukylän suuralue	*17*	*18*
Korson suuralue	*19*	*1*
Hakunilan suuralue	*9*	*2*

Hallintamuotojakaumat

Suuraluetasolla oli Vantaalla asuntojen hallintamuotorakenteessa vuonna 2015 tapahtunut vuodesta 2002 muutosta molempiin suuntiin. Suurin muutos asuntojen hallintamuoto-osuusvertailussa tapahtui Kivistön alueella, jossa vuokra- ja asumisoikeusasuntokannan osuus oli 12 prosenttia vuonna 2002 ja 23 prosenttia vuonna 2015. Korson ja Hakunilan alueilla vuokra- ja asumisoikeusasuntokannan osuudet taas laskivat vuonna 2015 verrattaessa vuoteen 2015.

Kaikkien viiden vuonna 2002 Vantaan vuokra- ja asumisoikeusvaltaisimman kaupunginosan vuokra- ja asumisoikeuskannan osuus oli vuonna 2015 pienempi kuin vuonna 2002. Vuokra- ja asumisoikeusasuntojen osuudet putosivat alueilla noin prosentin lukuun ottamatta Pakkalaa, jossa vuokra- ja asumisoikeusasuntojen osuus putosi yhdeksän prosenttia verrattuna vuoteen 2002. Näiden alueiden omistusasuntokannan osuudet nousivat vuoden 2002 osuuksista kahdesta kymmeneen prosenttia.

ARA-asunnot jakaumat ja ARA-tuotanto

Suuraluetasolla ARA-asuntojen osuus asuntokannasta oli Kivistön aluetta lukuun ottamatta kaikilla suuralueilla laskenut 2-8 prosenttia vuosien 2002 ja 2015 vertailussa. Vertailtaessa viittä ARA-valtaisinta Vantaan kaupunginosaa nähdään, että vuonna 2015 neljällä alueella ARA-asuntokannan osuus oli pienempi kuin vuonna 2002. Erot ovat varsin suuria, sillä Varistossa ARA-asuntokannan osuus oli 20 prosenttia ja Jokiniemessä 15 prosenttia pienempi kuin vuonna 2002.

ARA-asuntojen tuotantovertailussa ilmenee myös selkeitä eroja vertailujaksoilla 2000–2007 ja 2008–2015. Suurimmat ARA-tuotanto-osuudet olivat 2008–2015 Tikkurilan (26 prosenttia) ja Myyrmäen (24 prosenttia) alueilla. Näiden alueiden ARA-tuotanto-osuudet olivat alle kymmenen prosenttia vertailujaksolla 2000–2007. Vertailujaksolla 2000–2007 suurimpien ARA-tuotannon osuuksien alueilla Aviapolis ja Korso ARA-tuotannon osuudet olivat selvästi laskeneet 2008–2015.

Sekä Espoon että Helsingin vertailuissa oli nähtävissä samansuuntaisia tuloksia kuin Vantaalla. Vertailun tuloksien perusteella voidaan todeta kaupunkien 2000-luvulla ainakin jonkin verran edistyneen asuinalueidensa asuntojen hallintarakenteen monipuolistamisessa sekä edistäneen kohtuuhintaista asuntotuotantoa entistä

[24] Tietolähde Helsingin aluesarjat tilastokanta ja Vantaan kuntarekisteri Primas.

useammalla alueellaan. Nämä kaksi kehityskulkua edistävät myös asuinalueiden sosiaalista kestävyyttä ja estävät segregaatiota.

Johtopäätökset:

Arvioinnin pääkysymys oli, ovatko pääkaupunkiseudun kaupungit toteuttaneet seudun yhteisten suunnitelmien sekä omien strategioidensa mukaista hyvinvointia edistävää asunto- ja maankäyttöpolitiikkaa. Kysymykseen voidaan vastata kyllä. Seudulla on oltu aktiivisia maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisessa ja yhteisvastuullisen asuntopolitiikan tavoitteiden asettamisessa.

Koska kyse on kuitenkin varsin pitkällä aikavälillä toteutuvista tavoitteista eikä syy-seuraus -suhteiden osoittaminen ole aina helppoa, toimenpiteiden toteutumisesta ei voi voida sanoa mitään varmaa muiden kuin määrällisten tavoitteiden osalta. Tällaisia ovat asuntotuotannolle ja kaavoitukselle asetetut tavoitteet, joiden toteutumiseen vaikuttaa myös taloudellinen tilanne. Voidaan todeta, että vaikka kaikkia asuntotuotannolle ja kaavoitukselle asetettuja määrällisiä tavoitteita ei ole kaupungeissa saavutettu, niin niiden toteuttamisessa on selvästi edistytty.

Kaupungit ovat myös tehtyjen vertailujen perusteella ainakin jonkin verran onnistuneet monipuolistamaan alueidensa asuntojen hallintarakennetta ja myös kohtuuhintaisten asuntojen saatavuutta on lisätty uusille alueille 2000-luvulla. Nämä toimenpiteet tukevat myös seudullisen asunto- ja maankäyttöpolitiikan alueiden sosiaalisen kestävyyden lisäämistä ja ehkäisevät alueiden segregaatiota.

Tärkeää seudullisten asunto- ja maankäyttöpoliittisten tavoitteiden toteuttamisessa on ollut yhteistyö valtion kanssa. Valtio on ollut mukana rahoittamassa ohjelmia ja sopimuksia (MAL-sopimukset, asunnottomuusohjelmat ja lähiöohjelmat), joilla on tuettu seudullisten asunto- ja maankäyttöpoliittisten hyvinvointitavoitteiden toteuttamista.

Yhtenä arviointikohteena olivat myös kaupunkien toimenpiteet alueidensa segregaation estämiseksi. Vaikka pääkaupunkiseudulla koetaan segregaatiokehityksen olevan vielä hallittua, pienemmällä aluetasolla tarkasteltuna eriarvoistuminen on lisääntynyt. Pääkaupunkiseudun kaupungit kyllä seuraavat eri alueidensa kehitystä ja asunto- ja maapolitiikan keinoilla pyritään mahdollisuuksien mukaan estämään alueiden segregaatiota. Alueiden asuntojen hallintamuotorakenteesta ja tuetun asuntotuotannon jakautumisesta tehtyjen vertailujen tuloksista on nähtävissä ainakin jonkin verran segregaatiota ehkäisevää kehitystä.

6.4 Tilapäisten käyttöjen hyödyntäminen strategisessa maankäytön suunnittelussa - tapaustutkimus Vantaan Aviapoliksen tilapäiskäyttöpotentiaalista

Tiivistelmä Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan geotieteiden ja maantieteiden laitoksen aluetieteen opiskelijan Jaakko Huttusen suunnittelumaantieteen tutkimuksesta:
Tutkielma käsittelee tilapäisten käyttöjen hyödyntämistä osana strategista aluesuunnittelua. Tutkimuksen pääasiallinen tarkoitus on tarkastella Vantaan aluesuunnittelun käytäntöjä suhteessa tilapäisiin käyttöihin. Toisena kiinnostuksen kohteena on Vantaan Aviapoliksen tilapäiskäyttöpotentiaali. Tutkielman tapaustutkimuskohde käsittää Vantaan Aviapoliksen Veromiehen kaupunginosan, joka on nykyisellään työssäkäyntialue. Tulevaisuuden visioissa alueella tulee yhdistymään asuminen, työssäkäynti ja vapaa-aika.

Perinteisesti tilapäisillä käytöillä on viitattu sellaiseen omaehtoiseen toimintaan, jolla pyritään ratkaisemaan jokin urbaanin ympäristön ongelma tai puute. Tilapäiset käytöt toteutetaan yleensä pienimuotoisina, nopeina ja edullisina kokeiluina. Tilapäiset käytöt on nähty aiemmin epävirallisena ja marginaalisena kaupunkiaktivismina, mutta nykyään tilapäiset käytöt sisällytetään yhä voimakkaammin osaksi kaupunkien virallista maankäyttöä ja aluesuunnittelua. Aluesuunnittelukontekstissa tilapäisiä käyttöjä hyödynnetään erityisesti osallistavassa yhteissuunnittelussa. Tutkielmassa tilapäiset käytöt rinnastetaan niin sanottuun epäviralliseen maankäytön strategiseen suunnitteluun. Epävirallisella maankäytön strategisella suunnittelulla pyritään paikkaamaan perinteiseksi katsottujen aluesuunnittelujärjestelmien menetelmällisiä puutteita.

Tutkielma toteutettiin kvalitatiivisena tapaustutkimuksena. Tutkimuksen primääriaineisto kerättiin yhdeksän asiantuntijahaastattelun avulla. Tutkielmaa varten haastateltiin muun muassa Vantaan kaupungin aluesuunnittelun virkamiehiä, yksityisiä maa- ja kiinteistökehittämisen ammattilaisia ja tilapäisten käyttöjen asiantuntijoita. Tutkielman teoreettinen tausta pohjautuu tilapäisten käyttöjen aiempaan tutkimukseen ja aluesuunnittelun teoreettisiin viitekehyksiin.

Johtopäätökset:

Tutkimuskysymyksissä selvitettiin Vantaan aluesuunnittelukäytäntöjen suhdetta tilapäisiin käyttöihin. Tutkimuskysymyksen tarkastelussa hyödynnettiin Vantaan aluesuunnittelun virkamiesten haastatteluja. Haastatteluissa kävi ilmi, että Vantaan aluesuunnittelun käytännöt perustuvat enimmäkseen aggregatiiviseen demokratiakäsitykseen. Tilapäisten käyttöjen hyödyntäminen osana aluesuunnittelua puolestaan perustuu työtapoihin, joissa korostuu molemminpuolinen ja tiivis vuorovaikutussuhde. Tässä tutkielmassa ja aihepiirin aiemmassa tutkimuksessa on osoitettu, että tilapäisyyttä voidaan hyödyntää yhteissuunnittelussa, osallistamisessa ja päätöksenteossa. Täten tilapäiset käytöt tulee nähdä mahdollisuutena kehittää Vantaan aluesuunnittelun toimintaa. Tutkielman tulosten perusteella Vantaan kaupungin aluesuunnittelussa suositellaan käytettäväksi mahdollisimman paljon yhteissuunnittelua ja osallistavia työtapoja. Edellä mainittujen lisäksi erityisen suositeltavaa on virallisten ja epävirallisten toimintamuotojen rinnakkainen hyödyntäminen. Tämä suositus koskee niin aluesuunnittelua, kuin muitakin hallinnon sektoreita. Virallista ja epävirallista toimintaa ei tule täten erottaa toisistaan, vaan toiminnan tulee perustua vahvaan ja synergiseen yhteistyöhön ja -kehittämiseen.

Tutkimuskysymyksissä tarkasteltiin myös Vantaan Aviapoliksen tilapäiskäyttöpotentiaalia. Aviapoliksen tilapäiskäyttöpotentiaali näyttäytyi heikkona, johtuen muun muassa nykyisestä aluerakenteesta, sen keskeneräisyydestä ja alueen luonteesta. Tilapäisyydelle nähtiin kuitenkin tietynlaisia mahdollisuuksia, jotka liittyivät erityisesti alueen vahvaan tulevaisuusorientaatioon. Alue tuleekin muuttumaan seuraavien vuosien ja vuosikymmenien aikana hyvin dramaattisesti. Nykyisen keskeneräisen alueen ja tulevan rakentuvan alueen välissä on suunnitelmien mukaan noin viisitoista vuotta. Tänä aikana tilapäisyys tulisi nähdä mahdollisuutena kokeilla, testata ja pilotoida sellaisia asioita, joilla voidaan saada lisätietoa alueesta ja sen toimijoista. Jos tilapäisiä käyttöjä joskus hyödynnetään alueella, niin suosituksena pidettäköön sitä, että ensimmäinen tilapäinen käyttö toteutettaisiin mahdollisimman pienimuotoisena ja päinvastaisena kokonaisvaltaiselle toimintatavalle. Tilapäisten käyttöjen toteutuksessa olisi suositeltavaa palkata niitä koordinoiva taho. Vantaan kaupungin tulisi hyödyntää niin sanottua yhden luukun periaatetta, jonka kautta kaikki tilapäisiä käyttöjä toteuttavat tahot toimisivat. Haastatelluista henkilöistä yksi ohjeisti kaupungin viranomaisia toimimaan tilapäisissä käytöissä proaktiivisesti, jolloin kaupunki taholtansa selvittäisi jo etukäteen erilaisiin tilapäisyyksiin tarvittavat viranomaisluvat ja -selvitykset.

Tällä hetkellä Aviapolis mielletään puhtaasti yritysalueeksi. Alueella työskenteleekin noin 10 000 henkilöä, kun asukkaita on noin 500. Alueesta on kuitenkin tarkoitus kehittää urbaani ja monipuolinen alue, jossa työ, asuminen ja vapaa-aika sekoittuvat. Tulevaisuuden visioissa alueella tulee olemaan jopa 60 000 työpaikkaa ja 20 000 asukasta. Tästä syystä alueen miellettyä luonnetta ja imagoa tulisi uudelleen arvioida. Osa haastatelta-vistani mainitsi alueen luonteen olevan nykyisellään liian bisnesmäinen ja kylmä. Alueen fyysisen rakentamisen ja suunnittelun ohella oleellista olisi myös kehittää alueen mielikuva- ja paikkamarkkinointia sellaiseen suuntaan, joka tukisi aidosti kaavarungossa mainittua monimuotoista ja urbaania luonnetta. Oleellista on siis luoda sellaisia matalan kynnyksen toimintoja, joista paikalliset asukkaat voivat nauttia yhdessä. Tällä edesautetaan luomaan asukasmyönteisiä mielikuvia. Tilapäiset käytöt, osallistuminen ja yhteissuunnittelu tulee nähdä mahdollisuutena tässä prosessissa. Tilapäisille käytöille on haastateltavien mukaan ominaista se, että niihin ei erikseen saavuta - niissä piipahdetaan, tai niihin törmätään kaupungilla. Tätä tilapäisten käyttöjen luonteenomaista piirrettä tulisi soveltaa myös Aviapoliksen alueen kehittämisessä, sillä tällä hetkellä alue näyttäytyy kohteena, jota varten saavutaan aina jotakin tarkoitusta varten - alueelle ei siis saavuta vahingossa.

Tutkielma on luettavissa kokonaisuudessaan osoitteessa www.vantaa.fi/arviointikertomus

Siinä esitellään runsaasti sivulta 12 lukien suosituksia kaupungin viranomaisille, kiinteistöjen ja maa-alueiden omistajille, tilapäisille käyttäjille ja lainsäätäjille.

Seuraavassa kuviossa esitetään malli tilapäisten käyttöjen hyödyntämiseen osana aluekehityshankkeita. Kyseisiä suosituksia voidaan soveltaa kehittyville, tai hiipuville urbaaneille alueille.

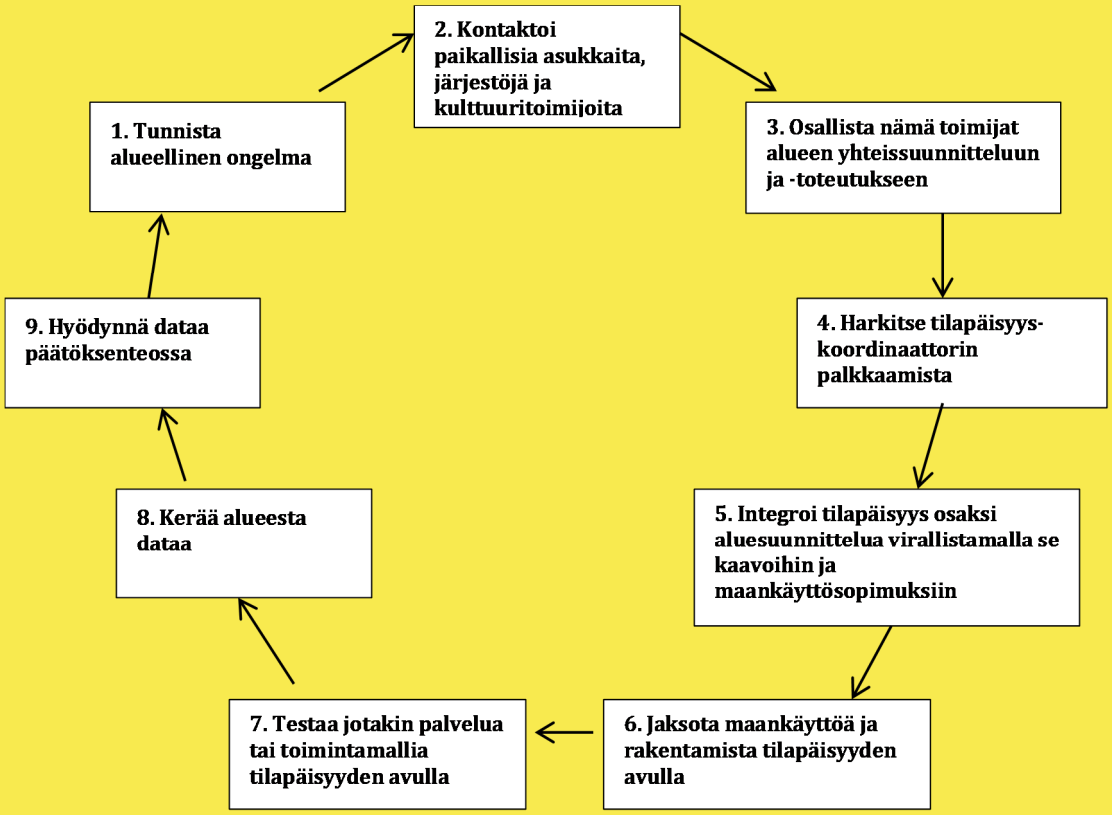

Kaupungin viranomaisille suositellaan tutkielman 2.7 luvun sivulla 14 heidän omistamiensa kiinteistöjen ja maa-alojen saattamista avoimiksi tilapäisille käytöille. Aviapoliksen kohdalla suositellaan erityisesti hyödyntämään tilapäisyyttä kaavamuutosalueiden kohdalla. Vantaalla kaupungin omistamia kiinteistöjä ja maa-aloja on kuitenkin suhteellisen vähän, joten kaupungin tulisikin luoda kannusteita kiinteistöjen ja maa-alojen omistajille, jotka tukevat tilapäisiä käyttöjä. Luvun 2.7 suosituksista nostettakoon esiin tyhjien tai vajaakäytettyjen tilojen "pankin" perustaminen. Tähän pankkiin tulisi kerätä alueen tyhjät ja vajaakäytetyt kiinteistöt, joita voitaisiin hyötykäyttää kohtuullisin hinnoin. Kiinteistöjen omistajien tulisi käyttää realistista harkintaa kiinteistöjensä arvosta ja käytöstä. Omistajien tulisi myös ottaa ennakkoluuloton asenne tilapäisiin käyttöihin, sillä kuten useasti aiemmin on todettu, tilapäiset käytöt voivat synnyttää pitkäaikaisia ja mitattavissa olevia hyötyjä omistajalle. Näitä kiinteistönomistajan hyötyjä esitellään tarkemmin tutkielman luvussa 2.7 ja taulukossa 1.

7 SIVISTYSTOIMI

7.1 Sivistystoimen toimiala

Talous ja kustannusvertailua

Sivistystoimen toimialan talouden toteuma oli hieman talousarviossa arvioitua parempi. Toimiala on pystynyt toteuttamaan talous- ja velkaohjelmaa suunnitellusti.

Sivistystoimen eri palvelujen yksikkökustannuksista tehdyt vertailut kuudessa suurimmassa kaupungissa (Espoo, Helsinki, Oulu, Tampere, Turku ja Vantaa) osoittavat Vantaan kyseisten palvelujen olevan hyvin kustan-

nustehokkaita. Näissä vertailuissa nimittäin perusopetuksen ja lukiokoulutuksen oppilaskohtaiset kustannukset olivat Vantaalla alhaisimmat ja varhaiskasvatuksen palvelujen lapsikohtaiset kustannukset olivat toiseksi alhaisimmat.[25]

Oppimistulokset ja koulutustakuu

Tarkastuslautakunta sai suullista informaatiota peruskoulujen oppimistuloksia mittaavista tutkimuksista ja testeistä. Koulutuksen tuloksia mittaavan PISA-tutkimuksen[26] arviointeihin on kolmella viimeisellä arviointikerralla osunut noin kymmenen vantaalaista peruskoulua. Vantaan koulujen oppilaitten tulokset myötäilevät yleisiä tuloksia ja ovat olleet hieman valtakunnan keskiarvon yläpuolella. Muissa valtakunnallisissa oppimistesteissä ei vantaalaisissa kouluissa ole valtakunnallisesti ajatellen noussut esiin mitään erityispiirteitä kaupunkitasoisesti, alueellisesti eikä koulukohtaisesti.

Nuorten koulutuspaikan tai työpaikan saanti haluttiin varmistaa nuorisotakuulla, jota on Suomessa toteutettu vuoden 2013 alusta lukien. Nuorisotakuun yhtenä osana on koulutustakuu. Koulutustakuu takaa jokaiselle peruskoulun päättäneelle jatkomahdollisuuden lukioissa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Tavoitteena on, että kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä 20–24-vuotiaista yli 90 prosentilla on perusasteen jälkeinen tutkinto. Lähes kaikki peruskoulunsa päättäneet sijoittuivat Vantaalla vuonna 2016 jatko-opintoihin, joko toisen asteen koulutukseen tai valmistaviin opintoihin.

Koulutustakuun toteuttaminen on erittäin tärkeätä, sillä erityisen suuressa syrjäytymisvaarassa ovat nuoret, jotka eivät saa suoritettua peruskoulua tai eivät jatka peruskoulun opintojaan. Näitä nuoria Vantaa tukee järjestämällä eri ammattialoihin tutustuttavaa työpajatoimintaa, jossa on myös mahdollista korottaa peruskoulun arvosanoja, suorittaa erilaisia kursseja ja saada myös ja ohjausta elämänhallintaan, koulutukseen ja työelämään. Menolippu-työpajalla voi myös suorittaa peruskouluopinnot loppuun. Tukimahdollisuuksien tarjoamisen lisäksi yritetään myös etsivän nuorisotyön kautta löytää niitä peruskoulun suorittaneita tai keskeyttäneitä nuoria, jotka elävät nuoriso-, työvoima- tai muiden palvelujen tavoittamattomissa.

Lakiuudistukset ja toimialaa koskevia uudistuksia

Uuden varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe tuli voimaan 1.8.2015 ja toinen vaihe 1.8.2016. Muutosten jälkeen kuntien on ollut muun muassa mahdollista rajata subjektiivista päiväoikeutta enintään 20 tuntiin, koskien perheitä joissa toinen tai molemmat vanhemmista ovat kotona työttömyyden tai perhevapaiden takia. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki astui voimaan 1.3.2017. Se tulee vähentämään varhaiskasvatuksen asiakasmaksutuottoja vuonna 2017.

Hallitus on tehnyt eduskunnalle esityksen perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta. Laissa ehdotetaan muutettavaksi oppivelvollisuusiän ylittäneille tarkoitetun perusopetuksen (aikuisten perusopetus) rakennetta. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2018. Aikuisten perusopetuksen rahoituksen myöntöperusteet esitetään muutettavaksi jo vuonna 2017 kurssimääriin perustuvaksi.

Ammatillisen koulutuksen reformissa uudistetaan kaikki ammatillisen koulutuksen osat: rahoitus, ohjaus, säätely sekä tutkintoja, järjestäjärakennetta ja koulutuksen toteuttamismuotoja. Nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen raja-aidat poistetaan.

---

[25] Kuusikkokuntavertailu 2015 ja Kouluikkunavertailu 2015.

[26] PISA (Programme for International Student Assessment) on OECD:n jäsenmaiden yhteinen tutkimusohjelma. PISA tuottaa tietoa koulutuksen tilasta ja tuloksista kansainvälisessä vertailukehyksessä, mutta myös tietoa koulun ulkopuolella tapahtuvaan oppimiseen vaikuttavista tekijöistä. PISA-ohjelma koostuu muutaman vuoden välein (2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018) toteutettavista PISA-tutkimuksista (https://ktl.jyu.fi/pisa/pisa-lyhyesti).

Johtopäätökset:

Sivistystoimen toimialan talouden toteuma oli hieman ennustettua parempi vuonna 2016. Talous- ja velkaohjelmaa on toteutettu suunnitellusti. Kuuden suurimman kaupungin sivistystoimen eri palvelujen kustannustehokkuusvertailuissa Vantaan palvelujen kustannustehokkuus on ollut kärkitasoa.

Suurin osa Vantaan peruskouluista valmistuneista sijoittui vuonna 2016 jatko-opintoihin tai valmistavaan koulutukseen. Vantaa on järjestänyt peruskoulun kesken jättäneille tai peruskoulun jälkeen ilman opiskelupaikkaa jääville nuorille useita eri tukivaihtoehtoja, joilla näitä nuoria autetaan pääsemään jatko-opintoihin tai työelämään. Samoin pyritään etsivän nuorisotyön avulla löytämään myös niitä nuoria, jotka ovat palveluverkon tavoittamattomissa ja joilla on erityisen suuri syrjäytymisvaara.

Useita sivistystoimen toimialaa koskevia lakiuudistuksia on tullut tai tulossa lähivuosina voimaan. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe astui voimaan jo kesällä 2015 ja toinen vaihe kesällä 2016. Lisäksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki uudistuu vuonna 2017, perusopetuslaki on muuttumassa vuoden 2018 alusta, myös ammatillisen koulutuksen reformi tulee uudistamaan kaikki ammatillisen koulutuksen osat.

Suositukset:

Erityisessä syrjäytymisvaarassa ovat nuoret, jotka lopettavat peruskoulun kesken tai eivät peruskoulun jälkeen jatka opintojaan. Tarkastuslautakunta pitääkin tärkeänä näiden nuorten tukemista ja suosittaa kokeilemaan mahdollisuuksien mukaan myös uusia keinoja näiden nuorten auttamiseksi. Yksi keino voisi olla informaation lisääminen erityisesti näiden nuorten vanhemmille. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi järjestämällä vanhemmille julkinen tilaisuus, jossa kerrotaan Vantaan tukivaihtoehdoista peruskoulun keskeyttäneille tai vain peruskoulun suorittaneille. Nuorten vanhemmilla olisi samalla mahdollisuus kysyä neuvoja oman nuoren tilanteeseen ja näin myös vanhempien mahdollisuudet tukea nuorta paranisivat.

7.2 Tikkurilan lukio

Tikkurilan lukio on opiskelijamäärältään yksi Suomen suurimmista lukioista. Vuoden 2016 alusta myös Vantaan aikuislukio liittyi osaksi Tikkurilan lukiota. Lukion opiskelijamäärä elokuussa 2016 oli 1 640, joista päivälukiossa oli 1 190 ja aikuislukiossa 450 opiskelijaa. Tikkurilan lukio painottaa opetuksessaan viestintää ja elokuvaa mutta viestintälinjan lisäksi opiskelijat voivat hakea opiskelijapaikkaa vastaanottaessaan liikuntalinjalle, musiikkilinjalle sekä matematiikkapainotukseen. Tikkurilan lukiossa on myös IB-linja[27], jolla opiskelee maksimissaan 90 opiskelijaa (sisään otetaan 30 opiskelijaa/lukuvuosi).

Toiminnasta

Seuraavassa on koottuna Tikkurilan lukion toimintaan liittyviä tunnuslukuja.

Opiskelijamäärät 20.9. tilastointipäivän mukaan:

2013	2014	2015
1 154	1 169	1 185

Aloituspaikkoja 2013–2015 oli vuosittain 388, joista 358 yleislinjalle + 30 IB-linjalle. Aloituspaikat ovat vuosittain täyttyneet.

Keskeyttämisprosentti:

2013–2014	2014–2015	2015–2016
3,9 prosenttia	3,4 prosenttia	1,6 prosenttia

[27] IB= International Baccalaureate eli kansainvälinen ylioppilastutkinto, opetus englanninkielistä.

Kolmessa vuodessa päättötodistuksen saaneet:

2013–2014	2014–2015	2015–2016
97 prosenttia	93,5 prosenttia	95 prosenttia

Koulutuksen valtakunnallisia vertailuja

Lukioiden valtakunnallisissa vertailuissa Tikkurilan lukio on sijoittunut yli valtakunnallisen keskitason. Yleisradion internet sivujen lukiovertailussa, jossa vertailu perustuu ylioppilastutkinnon neljän pakollisen aineen pistemäärien keskiarvoon, Tikkurilan lukion tulos vuonna 2016 oli 4,47 ja sijoitus 106/417.[28] Myös Tikkurilan lukion IB-linja oli vuonna 2013 tehdyssä kokonaispisteiden vertailussa Suomen IB-lukioiden keskiarvon yläpuolella. Tikkurilan lukion IB-linjan kokonaispisteiden keskiarvo oli kyseisessä vertailussa 35 pistettä, kun Suomen IB-lukioiden keskiarvo oli 30,5 pistettä.[29]

Opiskelijan ohjauksen korostaminen

Tikkurilan lukiossa kiinnitetään erityisesti huomiota opiskelijan opintojen ohjaukseen ja laaja-alaiseen tukemiseen. Opinto-ohjaajia lukiossa on neljä ja he keskittyvät pelkästään oppilaiden opintojen ohjaukseen. Lisäksi opintojen ohjauksessa ovat tärkeässä asemassa myös ryhmien ohjaajat, jotka seuraavat opiskelijoiden edistymistä. Tikkurilan lukiossa koko koulun henkilöstö ja erilaiset tukiryhmät muodostavat laajan tukiverkoston, joka antaa opiskelijalle tukea myös muissa kuin opintoihin liittyvissä asioissa. Oppilaisiin pyritään luomaan luottamuksellinen suhde, jotta tuen pyytäminen olisi helpompaa. Myös vuoden 2016 alussa Tikkurilan lukioon hallinnollisesti yhdistyneessä Vantaan aikuislukiossa on tehostettu opiskelijan ohjausta.

Uusi opetussuunnitelma

Vantaan lukioissa laadittiin lukioiden yhteinen opetussuunnitelma lukuvuodelle 2015–2016 ja lukuvuonna 2016–2017 laaditaan lukiokohtaiset opetussuunnitelmat. Opetussuunnitelmaprosessissa olivat mukana opettajat, opiskelijat ja huoltajat. Olennaista uudessa opetussuunnitelmassa on tiettyjen taitojen (esimerkiksi kriittisen ajattelun taidot ja itsearviointi) nostaminen selvästi osaksi oppiainekohtaisia opetussuunnitelmia. Yhteisissä opetussuunnitelmissa painottuu myös tieto- ja viestintäteknologian asianmukainen hyödyntäminen. Opiskelijoiden osallisuus on lisäksi tärkeässä osassa. Esimerkiksi ennen jokaista kurssia opettaja keskustelee ja sopii yhdessä opiskelijoiden kanssa kurssiarvioinnin periaatteista.

Sähköiset ylioppilaskokeet ja lukiokoulutuksen rahoituksen uudistaminen

Uutena asiana lukuvuonna 2016–2017 ovat sähköiset ylioppilaskokeet, joihin on valmistauduttu jo lukuvuonna 2015–2016 lisäämällä sähköisten kokeiden määrää. Ennen ylioppilaskokeita tullaan varmistamaan, että jokaisella opiskelijalla on riittävä tekninen osaaminen kokeen tekemiseen.

Lukiokoulutuksen rahoitusmallia ollaan uudistamassa seuraavien vuosien kuluessa[30]. Lukiokoulutuksessa valtion rahoitus määräytyy tällä hetkellä pääsääntöisesti laskennallisesti opiskelijamäärän ja opiskelijaa kohden määrätyn yksikköhinnan pohjalta. Tulevaisuudessa vain osa rahoituksesta tulisi laskennallisen opiskelijamäärän ja yksikköhinnan mukaan ja osa taas suoritus- ja vaikuttavuusrahoitusosuuksina. Suoritusrahoitusosuuteen vaikuttaa muun muassa lukiosta kolmessa vuodessa valmistuneiden osuus. Uutta rahoitusmallia on suunniteltu otettavaksi asteittain käyttöön vuoden 2017 alusta niin, että lopullisesti rahoitus tulisi lukiokoulutuksessa kokonaan uuden mallin mukaan vuoden 2020 alusta. Tikkurilan lukio tullee hyötymään uudesta mallista, sillä Tikkurilan lukiossa kolmessa vuodessa valmistuneiden osuus on hyvällä tasolla (yli 90 prosenttia).

[28] http/:yle.fi/uutiset/3-8904907.
[29] http://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/254164-tikkurilan-ib-opetus-on-maan-karkea.
[30] http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/Toisen_asteen_rakenneuudistus/tapahtumat/liitteet/Toisen_asteen_koulutuksen_rakenne-_ja_rahoitusuudistus_Oulu_Tre_AL2.pdf.

Johtopäätökset:

Tikkurilan lukion opiskelijapaikat ovat täyttyneet vuosittain hyvin. Aloituspaikkoihin on viime vuosina ollut selvästi paikkamäärää enemmän hakijoita. Valtakunnallisissa oppimistulosvertailuissa Tikkurilan lukio on sijoittunut ylempään kolmannekseen.

Opiskelijoiden opintojen ohjaukseen on Tikkurilan lukiossa kiinnitetty erityisesti huomiota ja koko henkilöstö ja erilaiset tukiryhmät muodostavat laajan tukiverkoston, joka tukee opiskelijoita myös opintojen ulkopuolisissa asioissa. Pyrkimys on, että opiskelija saa koko ajan tarvittavaa ohjausta ja tukea ja näin edesautetaan sitä, että opiskelija saa lukio-opinnot suoritettua kolmessa vuodessa. Tässä on myös onnistuttu varsin hyvin sillä lukion kolmessa vuodessa suorittaneiden määrät ovat Tikkurilan lukioissa olleet viime vuosina yli 90 prosenttia eli Vantaan lukioista selvästi korkeimmat.

Lukio kehittää koko ajan toimintaansa ja uusissa opetussuunnitelmissa painottuu tieto- ja viestintäteknologian asianmukainen hyödyntäminen. Tähän liittyen valmistaudutaan myös sähköisiin ylioppilaskokeisiin.

Lukiokoulutuksen rahoitusmalli on uudistumassa ja jatkossa vain osa rahoituksesta tulisi laskennallisen opiskelijamäärän ja yksikköhinnan mukaan ja osa taas suoritus- ja vaikuttavuusrahoitusosuuksina. Suoritusrahoitusosuuteen vaikuttaa muun muassa lukiosta kolmessa vuodessa valmistuneiden osuus, joka Tikkurilan lukiossa on ollut yli 90 prosenttia. Lukio tulleekin hyötymään uudesta rahoitusmallista.

Suositukset:

Oppilashakijamäärien perusteella Tikkurilan lukio on vetovoimainen oppilaitos. Myös oppimistulokset ovat lukiossa olleet hyvällä tasolla ja yli 90 prosenttia opiskelijoista valmistuu lukiosta kolmessa vuodessa. Tarkastuslautakunta kannustaa lukiota jatkamaan hyviä tuloksia tuottanutta työtä ja edelleen hakemaan uusia toiminnan kehittämiskeinoja.

8 SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMI

8.1 Lastensuojelun tilanne

Tavoitteena oli arvioida lastensuojelun tilannetta Vantaalla, erityisesti avopalveluissa ja Tikkurilan ja Koivukylän alueilla. Arvioinnin taustalla olivat henkilökunnan julkisuuteen nostamat asiat. Samalla tarkennettiin ja päivitettiin toimintavuoden 2014 aikana saatua selvitystä.

Vantaan kaupunginhallitus sai lastensuojelusta pyytämänsä selvityksen 2.3.2015. Selvityksessä kuvattiin lastensuojelun tulosyksikön tilannetta Vantaalla sekä henkilöstön näkemyksiä Vantaan lastensuojelutyöstä suhteessa lastensuojelun laatusuosituksiin[31]. Selvityksen pohjalta nostettiin tiettyjä asioita toimenpide-esityksiksi. Toimenpide-esitykset liittyivät asiakasmäärän hallintaan, verkostoyhteistyöhön, henkilöstöön, perehdyttäminen, kehittäminen ja työhyvinvointi -teemaan sekä sosiaaliseen raportointiin ja suuri osa niistä on toteutettu. Vuosien 2014–2015 aikana perhepalveluihin on saatu vakansseja, joilla tuetaan erityisesti ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista. Kannettavien tietokoneiden tai tablettien käyttöönoton ansiosta on päästy tekemään reaaliaikaista kirjaamista, mikä tehostaa toimintaa.

Lastensuojelun tilanne nousi uudelleen julkisuuteen keväällä 2016 eräiden Tikkurilan lastensuojelun avopalveluiden työntekijöiden Etelä-Suomen aluehallintovirastoon (jatkossa AVI) tekemän kantelun johdosta. Kantelu koski erityisesti suunnitelmallista lastensuojelutyötä. Kantelussa merkittävimmäksi ongelmaksi nimettiin alimitoitetut henkilöresurssit.

[31] Lastensuojelun laatusuositus, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4.

Alkuvuonna 2016 myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies teki tarkastuksen Vantaan lastensuojelutoimeen. Tarkastuksen perusteella pyydettiin selvitystä tietyistä sosiaalipäivystykseen, turvakotipalveluihin ja henkilöstöresursseihin liittyvistä havainnoista. Henkilöstöresursseista erityisesti pyydettiin selvitystä siitä, miten resurssit saadaan työntekijöiden määrän ja pätevyyden osalta kohdalleen sekä siitä, miten lastensuojelulain 30 §:n edellyttämät asiakassuunnitelmat ja työskentely vanhempien kanssa saadaan toteutettua.

Tarkastuslautakunta kuuli kokouksissaan syksyllä 2016 lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, lastensuojelun esimiehiä ja johtoa, pääluottamusmiehiä sekä apulaiskaupunginjohtajaa. Työntekijöiden pääsanoma oli se, että sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärä on edelleen liian suuri. Asiakkaina olevia lapsia ei ehditä tavata riittävästi ja myös asiakassuunnitelmia puuttuu tai niitä ei ole päivitetty. Esimiesten ja lastensuojelun johdon kanssa käydyssä keskustelussa painottuivat toisaalta tilastoinnin puutteet ja ongelmat, esimiehen ja henkilöstön vaihtuminen ja rekrytointiongelmat, jotka johtavat siihen, että vakansseja on pitkään tyhjillään.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto antoi joulukuussa 2016 päätöksen kahdessa valvonta-asiassa, jotka koskivat Vantaan lastensuojelua. Edellä mainittu työntekijöiden tekemä kantelu johti huomautukseen lastensuojelusta vastaaville viranhaltijoille. Huomautus koski lastensuojelulain edellyttämän vastuusosiaalityöntekijän nimeämisen sekä sosiaalityöntekijän riittävän lasten tapaamismahdollisuuden takaamisen laiminlyömistä. Aluehallintoviraston ratkaisujen jälkeen perhepalveluissa valmisteltiin toimenpiteitä, joista sosiaali- ja terveyslautakunta päätti 16.1.2017 (§ 6). Toimenpiteet käynnistettiin välittömästi ja ne piti toteuttaa viimeistään 1.4.2017 mennessä.

Toimenpiteisiin kuului se, että täyttämättä jääneitä sosiaalityöntekijöiden virkoja muutetaan tarpeen mukaan määräaikaisesti erityissosiaaliohjaajan viroiksi. Erityissosiaaliohjaaja voi tehdä tiettyjä asiakaspäätöksiä, valmistella päätöksiä sosiaalityöntekijän päätettäväksi ja toimia sosiaalityöntekijän työparina huostaanoton valmistelussa. Tällä toimenpiteellä vastataan siihen, että pätevien tai sijaispätevien sosiaalityöntekijöiden rekrytointi on ollut vaikeaa.

Lisäksi asiakkuuksien siirtoja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin jatketaan niiden asiakkaiden osalta, jotka eivät lakiuudistusten jälkeen kuulu lastensuojelun asiakkaiksi. Palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelun selvitysprosessi yhdistetään. Esimiesten vastuulla olevaa asiakasohjausta tehostetaan ohjausjärjestelmällä ottamalla käyttöön muun muassa kalenterijärjestelmän ominaisuudet. Lähiesimiesten vastuulla on, että kaikille asiakkaille nimitetään vastuusosiaalityöntekijä ja riittävät lasten tapaamiset turvataan sekä varmistetaan asiakasprosessien johtaminen. Näiden ohella käynnistetään toimenpiteet, joilla lastensuojelun johtaminen organisoidaan ja keskitetään niin, että se mahdollistaa resurssien jakamisen tasaisemmin toimintayksiköiden kesken ja turvaa henkilöstön työhyvinvoinnin työn tasaisemman jakautumisen avulla. Tämä toteutetaan organisaatiomuutoksella, jossa alueellisista yksiköistä luovutaan ja tilalle muodostetaan yksi kokonaisuus. Muutoksessa myös lastensuojelun vastaanottotyöstä siirretään resurssia suunnitelmalliseen lastensuojelutyöhön. Muutos on suuri ja edellyttää yhteistoimintaneuvotteluiden käymistä.

Johtavat sosiaalityöntekijät ja esimiehet seuraavat kuukausittain sitä, miten paljon työntekijät tapaavat lapsia. Maaliskuun 2017 tilanteessa Tikkurilan lastensuojelun avopalveluissa oli 45 asiakaslasta sosiaalityöntekijää kohti, kun suositus on 30–40.

Maaliskuussa 2017 lastensuojelusta tehtiin taas nimetön kantelu AVI:lle Tikkurilan alueen työntekijäksi esittäytyvän henkilön toimesta.

Johtopäätökset:

Lastensuojelun rakennemuutos on ollut koko maassa käynnissä jo jonkin aikaa ja työ jatkuu edelleen. Vantaalla perhepalveluiden tulosyksikössä tehdään muutoksia, joilla pyritään vastaamaan palveluiden tarpeeseen. Aikuissosiaalityön ja lastensuojelun yhteistyö korostuu ja asiakkaita ohjataan ja myös siirretään ennalta ehkäisevien palveluiden piiriin. Pyrkimys on siihen, että lastensuojelun asiakkuuteen päädytään vasta hyvin vakavissa tilanteissa.

Toimiala on vakuuttanut, että Vantaan lastensuojelun tilanne kokonaisuudessaan ei ole huolestuttava. Julkiseen keskusteluun on noussut erityisesti Tikkurilan yksikön työtilanne ja työpaine. Vaihtuvuutta on ollut sekä henkilökunnassa että lähiesimiehissä.

Lastensuojelun toimintatapojen yhtenäistäminen on kesken. Esimerkiksi kiireellisyys on määritelty hyvin eri tavoin kolmessa eri aluetoimistossa sekä virka-ajan ulkopuolella toimivassa sosiaali- ja kriisipäivystyksessä. Kiireellisyyden käsitettä sekä muita yhteistyöhön liittyviä rajapinta- ja määrittelyasioita työstetään yhdessä henkilöstön kanssa. Myös alueorganisaatiosta luopumisen pitäisi edistää toimintatapojen yhtenäistämistä ja helpottaa henkilöresurssien suuntaamista.

On ollut pitkään tiedossa, että asiakastietojärjestelmä on vanha ja erityisesti tilastointiominaisuuksiltaan puutteellinen ja että muutosten tekeminen siihen on hyvin kallista. Uusi järjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön marraskuussa 2018. Koska asiakastietojärjestelmästä ei saada tarvittavia tilastoja, lastensuojelun johto on työntekijöiltä saatavien tietojen varassa. Koska niin sanotut käsikirjanpidot ovat tällä hetkellä käytännössä ainoa mahdollisuus, niiden luotettavuus, saatavuus oikeille henkilöille, tietojen siirtyminen uusille työntekijöille ynnä muu on syytä varmistaa.

Lautakunta katsoo, että toimenpiteet lastensuojelun tilanteen parantamiseksi ja sosiaalihuoltolain täytäntöön panemiseksi ovat oikean suuntaisia.

Suositukset:

Asiakastietojen hallintaan ja tilastointiin selvitetään varmistusta esimerkiksi mobiiliratkaisuista. Lautakunnan päähuomio on siinä, että johdon sekä työntekijöiden tulee saada työssään tarvittavia tilastoja ja tietoja luotettavasti ja turvallisesti.

Asiakasmäärän hallintaan tähtääviä toimia tulee jatkaa.

On panostettava siihen, että lastensuojelulaki toteutuu asiakkaiden tapaamisten ja asiakassuunnitelmien laatimisen osalta. Asiakassuunnitelmat tulee saada lain mukaiselle tasolle.

8.2 Sovittelutoiminta

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu tarjoaa lakisääteisen mahdollisuuden rikosten ja riitojen selvittämiseen. Se on puolueeton, vapaaehtoinen ja maksuton palvelu. Siinä rikoksen tai riidan osapuolet voivat käsitellä uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä sopia niiden hyvittämisestä puolueettoman sovittelijan välityksellä. Sovittelu täydentää rikosoikeusprosessia tai voi olla sen vaihtoehto. Sovittelussa ei ratkaista mahdollista rikosoikeudellista syyllisyyttä eikä siihen oteta kantaa, mutta sovittelussa saavutetulla sovinnolla voi olla vaikutusta asian käsittelyyn aloitteen tehneessä viranomaisessa. Tieto sovittelun kulusta ja lopputuloksesta lähetetään aloitteen tehneelle poliisille tai syyttäjälle. Sovittelun seurauksena viranomaisilla on mahdollisuus luopua enemmistä toimenpiteistä. Syyttäjä voi ottaa sovittelun huomioon myös syyteharkinnassaan.

Sovittelu käynnistyi Suomen akatemian projektina Vantaalla 1983 ja levisi kuntien vapaaehtoisesti järjestämänä toimintana 145 kuntaan. Lakisääteiseksi valtakunnalliseksi toiminnaksi se muuttui 2006, jolloin palvelun tuottaminen jatkui Aluehallintoviraston ohjauksessa ja valvonnassa. Sovittelulain muutoksen myötä 1.1.2016 alkaen sovittelupalveluiden järjestämisvastuu siirtyi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL).

Valtion sovittelutoiminnan järjestämiseen myöntämä korvaus on pysynyt vuodesta 2006 lähtien samana ja on ollut 6,3 miljoonaa euroa vuosittain. Summa on jaettu palveluntuottajille toimialueen pinta-alan, asukasmää-

rän ja rikollisuustilanteen suhdeluvuilla. Suomessa oli vuoden 2015 lopussa kaikkiaan 20 rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelun toimialuetta ja 94 sovittelutoiminnan johdosta ja ohjauksesta vastaavaa sovittelun ammattihenkilöä. Osalla palveluntuottajista on myös aluetoimistoja tai sivutoimipisteitä.

Valtakunnallisesti rikos- ja riita-asioiden sovitteluun ohjattiin vuonna 2015 yhteensä 12 523 rikos- ja riita-asiaa, joista rikosasioita oli 11 941. Sovitteluun ohjattujen rikos- ja riita-asioiden määrä kasvoi 9,5 prosenttia vuodesta 2014. Kaikista sovitteluun ohjatuista rikos- ja riita-asioista runsas puolet oli väkivaltarikoksia. Väkivaltarikosten osuus sovitteluun tulleista tapauksista kasvoi edellisestä vuodesta kahden prosenttiyksikön verran. Sovitteluun ohjatuissa aloitteissa oli noin 2 200 lähisuhteessa tapahtunutta henkeen ja terveyteen kohdistunutta rikosta vuonna 2015. Sovitteluun ohjattujen lähisuhteessa tapahtuneiden rikosten osuus kaikista sovitteluun tuoduista rikos- ja riita-asioista oli 18 prosenttia. Sovitteluprosessi käynnistyi 68 prosentissa sovitteluun ohjatuista rikosasioista. Sopimus syntyi 80 prosentissa käynnistyneistä sovitteluprosesseista. Vuonna 2015 rikos- ja riita-asioita sovitteli 1 172 vapaaehtoista tehtävään koulutettua sovittelijaa, joista yli puolet oli 50 vuotta täyttäneitä. Tekijöiksi epäillyistä 36 prosenttia oli alle 21-vuotiaita. Alle 15-vuotiaiden osuus tekijöiksi epäillyistä oli 11 prosenttia. [32]

Yhden sovitteluun ohjatun rikos- ja riita-asian käsittelyn yhteiskunnalle aiheuttamien kustannusten keskiarvohinta oli 522,40 euroa vuonna 2015. Keskiarvohinta on laskettu jakamalla sovittelun valtionkorvauksen kokonaismäärä 6,3 miljoonaa euroa sovitteluun ohjattujen asioiden lukumäärällä. Se ei siis sisällä asiassa jo tehtyä esitutkintaa tai syyteharkintaa. Rikollisuuden torjuntajärjestelmän kustannukset nousevat helposti korkeiksi, esimerkiksi yhden vakavan väkivaltarikoksen esitutkinta maksaa keskimäärin 3 000 euroa ja yhden rikosjutun käsittely käräjä- ja hovioikeudessa noin 5 000 euroa[33]. Näin ollen sovitteluun ohjaaminen prosessin aikaisessa vaiheessa on taloudellista.

Sovittelutoiminta Vantaalla

Vantaan sovittelutoimisto on kaupungin organisaatiossa sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla perhepalvelujen tulosalueen alaisessa aikuissosiaalityön yksikössä. Valtiolta saatava korvaus kattaa toiminnan kulut. Vantaan sovittelutoimisto on vuoden 2013 alusta lähtien tuottanut sovittelupalvelut Vantaan lisäksi 11 kuntaan Keski- ja Itä-Uudellamaalla ja vuoden 2017 alussa toimialueeseen liitettiin vielä kolme kuntaa, jolloin se on identtinen Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen toimialueen kanssa.

Vantaan sovittelutoimiston rikos- ja riita-asioiden sovitteluun tuli vuonna 2016 yhteensä 1 141 sovittelualoitetta, kun vuonna 2015 vastaava luku oli 683. Voimakas kasvu on tulos tiivistetystä yhteistyöstä Itä-Uudenmaan poliisin kanssa ja poliisin uusista käytännöistä sovitteluun ohjaamisessa.

Sovitteluohjaajien pääasiallinen tehtävä on käsitellä aloitteet ja varmistaa, että sovittelun yleiset edellytykset täyttyvät. Ohjaaja myös ohjaa ja valvoo sovittelijoiden toimintaa. Sovittelualoitteita tulee vuosittain käsiteltäväksi noin 175 aloitetta/ohjaaja. Ohjaajat myös kirjaavat aloitteet. Kaikki työntekijät osallistuvat toiminnan kehittämiseen sekä koulutussuunnitteluun ja koulutusten toteuttamiseen.

Vantaan sovittelutoimiston alueella aktiivisia sovittelijoita oli 129 vuonna 2015. Vapaaehtoiset sovittelijat tekevät vaativaa ja yhteiskunnallisesti merkittävää työtä.

[32] Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2015, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti 12/2016.
[33] Ville Hinkkanen, Haaste 3/2013.

Johtopäätökset:

Kokonaisuutena riita- ja rikosasian sovittelu säästää valtiolta tuomioistuimien, syyttäjälaitoksen ja poliisitutkintaan liittyviä kuluja ja myös hillitsee tuomioistuinten ruuhkautumista. Yhden sovitteluun ohjatun rikos- ja riita-asian käsittelyn yhteiskunnalle aiheuttamien kustannusten keskiarvohinta oli 522,40 euroa vuonna 2015, yhteensä 6,3 miljoonaa euroa koko maassa vuositasolla. Sovittelun edut eivät jää vain taloudelliseen puoleen. Sovittelua pidetään erityisen tehokkaana keinona nuorten ja alaikäisten kohdalla. Mahdollisuus korjata virheensä ja aiheutuneen harmin/vahingon ynnä muun ymmärtäminen voi ohjata tekijän jatkossa viisaampiin toimintamalleihin. Myös aikuisten kesken keskusteluyhteyden saaminen voi auttaa molempia osapuolia enemmän kuin asian käsittely oikeusasteissa.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta pitää sovittelutoiminnan jatkumista tärkeänä, koska se on etenkin nuorten ja alaikäisten kohdalla tehokas uusintarikollisuuden ehkäisyn keino.

8.3 Perusterveydenhuolto

Terveyspalvelujen tulosalueeseen kuuluvat Keski-Vantaan, Länsi-Vantaan ja Pohjois-Vantaan terveysasemapalvelut, ennaltaehkäisevä terveydenhuolto ja kuntoutustoiminta. Myös Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) yhteispäivystyksenä hoitama terveyskeskuspäivystys ja suun terveydenhuollon järjestäminen kuuluvat tulosalueen alaisuuteen. Tulosalueen henkilöstön määrä on 584.

Vantaalla on käytössä listautumismalli, jonka mukaan omalääkäri nimetään potilaille, joiden tila edellyttää pitkäaikaista lääkärisuhdetta. Koko Vantaalla 47 prosenttia asukkaista käytti terveysasemien palveluita vuonna 2015. Terveysasemien palvelupiirit käyvät ilmi alla olevasta kuvasta.

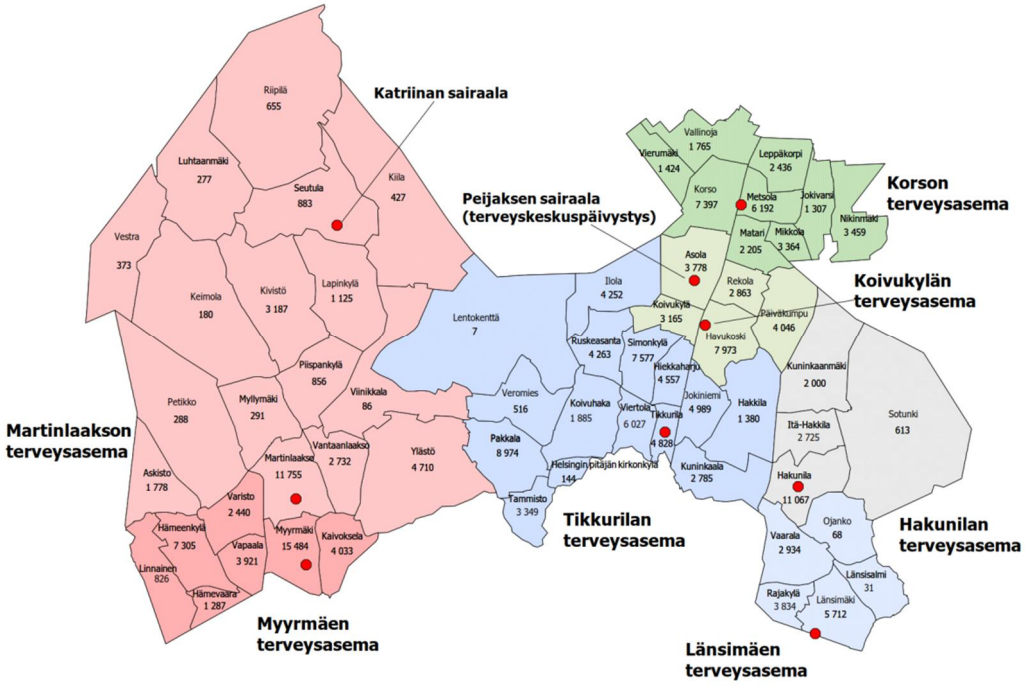

Taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet

Tulosalueen tavoitteet on johdettu toimialan tavoitteista ja niistä suurin osa on johdettu sitovista tavoitteista.

Talousarvio alittui. Terveyspalvelujen toimintakuluihin oli toimialan vuoden 2016 käyttösuunnitelmassa varattu 83,4 miljoonaa euroa. Toteutuneet toimintakulut olivat 80,2 miljoonaa euroa. Toimintakulut olivat 0,9 prosenttia pienemmät kuin vuoden 2015 toteutuneet toimintakulut. Säästöstä noin puolet johtui siitä, että virka-ajan ulkopuolisen terveyskeskuspäivystyksen kulut toteutuivat edellisvuotta pienempinä. Vuonna 2016 Peijaksen terveyskeskuspäivystyksen palveluntuottajana oli HUS. Toiminnalliset tavoitteet koskivat erityisesti palveluiden kehittämistä yhdessä asiakkaiden kanssa, hoitoonpääsyn nopeuttamista ja sähköisen asioinnin ja itsepalvelun lisäämistä. Asiakastyytyväisyyskyselyssä tulosalue sai edelleen erinomaiset arvosanat.

Toiminnan kehittäminen

Sähköisen asioinnin ja itsepalvelun lisäämistä tavoitellaan. Sähköinen palvelusetelijärjestelmä on saatu käyttöön ja palvelusetelin käyttöä on lisätty. Ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa sähköisen asioinnin laajentaminen on tavoitteena neuvolassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

Sote-ratkaisuun on valmistauduttu seuraamalla valmistelua ja osallistumalla kokouksiin. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen toiminnallinen integraatio on käynnistetty. Myyrmäessä ja Tikkurilassa alkoi syksyllä 2016 matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveysvastaanotto, johon voi tulla ilman ajanvarausta. Palvelu jatkuu maaliskuun 2017 loppuun asti, sen jälkeen se jatkuu Martinlaakson terveysaseman uusissa tiloissa. Myös Peijaksen päivystyksessä päihdetyöntekijä liitetään tiiviimmin päivystykseen.

Henkilöstön hyvinvointia tuetaan ja tuunattu työ on otettu käyttöön. Tulosalueen terveysperusteiset poissaolot olivat 4,7 prosenttia vuonna 2016 (koko kaupungissa 4,6 prosenttia, toimialalla 5,22 prosenttia). Osaamisen kehittämistä on jatkettu ja lean-koulutuksia toteutettu.

Lean-ajattelun[34] soveltamista on jatkettu ja toiminta- ja asiakasprosesseja sujuvoitettu. Kaikki neuvolat saatiin varustettua ultraäänilaittein alkuvuoden 2016 aikana. Tämän myötä lähetteet erikoissairaanhoitoon vähenivät 4,9 prosenttia, konsultaatiot 6,1 prosenttia ja kiireelliset lähetteet 11 prosenttia. Tulkkikustannusten kasvun hillitsemiseksi on kehitetty etätulkkausta. Ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa uudistetaan monitoimijaista perhevalmennusta ja kehitetään neuvolan perheohjauksen varhaisen tuen toimintamalleja.

Hoitoonpääsy

Asiakkaiden terveys ja hyvinvointi paranevat -tavoitteessa mittareina ovat, että palveluohjaus- ja vastuutyöntekijätoimintamalli on käytössä kaikissa toiminnoissa, listautuneiden potilaiden kiireetön hoitoonpääsy 21 päivässä ja uudet varhaisen tuen toimintamallit käytössä. Kiireettömään hoitoon pääsy oli myös koko toimialan tuloskorttitavoitteena. Tavoitteena on, että potilaat, joilla on omalääkäri, pääsisivät kiireettömälle ajalle 21 päivän sisällä. Vuoden 2016 keskiarvo oli 24 päivää. Listautumattomien potilaiden hoitoonpääsy on hitaampaa kuin listautuneiden. Huhtikuussa 2017 keväällä otetaan kokeiluluontoisesti käyttöön palveluseteli nopeuttamaan erityisesti listautumattomien potilaiden pääsyä kiireettömään hoitoon. Samoihin aikoihin alkaa vapaa hakeutuminen päiväpoliklinikoille kiireellisissä asioissa. Suunnitteilla on myös ottaa käyttöön sähköinen hoidon tarpeen arvio, tämän myötä myös sähköistä ajanvarausta on mahdollista laajentaa.

Perumattomat ajanvaraukset

Peruuttamattomia ajanvarauksia on paljon. Lääkäriaikoja jäi vuonna 2016 terveysasemilla käyttämättä noin 3 300 ja tulosalueella yhteensä lähes 5 200. Hoitajille varattuja aikoja jäi käyttämättä terveysasemilla, ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa ja kuntoutuksessa yhteensä noin 7 700. Varatun ajan voi perua puhelimitse,

[34] Lean-ajattelu on pääosin Toyota Production Systemsin periaatteiden pohjalta muodostettu johtamisfilosofia, joka keskittyy seitsemän erilaisen turhuuden (tuottamattoman toiminnon) poistamiseen, minkä avulla pyritään parantamaan asiakastyytyväisyyttä, parantamaan laatua ja pienentämään toiminnan kustannuksia ja lyhentämään tuotannon läpimenoaikoja. Terveydenhuollon Lean -sovellutuksissa tavoitteena on linjatuotanto tuotteistamalla hoitopolkuja määrätyille sairaus- tai potilastyypeille.

tai jos aika on varattu sähköisesti, sen voi perua sähköisesti. Tekstiviestiperuutukset eivät toimi ainakaan kaikilla alueilla.

Hoitotakuu

Hoitotakuu on tulosalueen mukaan toteutunut lain mukaisesti. Lääkärivakanssit ovat täynnä ja aikoja on saanut hyvin. Potilaiden hoito on alkanut heti hoidon tarpeen arviolla. Puhelinpalvelujärjestelmän kokonaisvastausprosentti oli vuoden 2016 aikana 90–95 prosenttia.

Kiireetön hoitoon pääsy on toteutunut laissa säädetyn kolmen kuukauden sisällä. Odotusajoissa eri terveysasemille on suuria eroja. Hoitotakuun toteutumisraportin mukaan pisimpään omalääkärin aikaa pitää kiireettömässä asiassa odottaa Myyrmäessä ja Koivukylässä. Myyrmäkeen ollaan lisäämässä vakansseja ja toimintoja leanataan, jotta palveluun pääseminen olisi alueellisesti tasa-arvoisempaa.

Puhelinjärjestelmä on ruuhkainen. Terveyspalvelujen näkökulmasta terveysneuvontanumeron siirtyminen omaan toimintaan ei ole ruuhkauttanut terveysasemien puhelinliikennettä tavallista enempää. Kokemukset neuvonnan hoitamisesta omana toimintana ovat hyvät. Puhelinyhteyden jonotusaika oli vuonna 2016 keskimäärin pisin Korson terveysasemalle, mutta myös Tikkurilan ja Myyrmäen terveysasemien puhelimet olivat ruuhkaisia. Korson puhelinyhteyksien parantamiseksi on jo tehty toimenpiteitä alkuvuonna 2017.

Asiakastyytyväisyys

Asiakkaiden tarpeet selvitetään toimintaympäristöanalyyseillä. Asiakastyytyväisyyttä mitataan toimialan omalla asiakaskyselyllä joka toinen vuosi ja THL:n suurten kaupunkien asiakastyytyväisyyskyselyllä myös kahden vuoden välein. THL:n kyselyn tuloksia vuodelta 2016 ei ollut vielä käytettävissä. Toimialan omassa asiakastyytyväisyyskyselyssä vuonna 2016 terveyspalveluiden yleisarvosana oli 9,0 (9,02 vuonna 2014). Tulosalueen sisällä terveysasemapalvelujen arvosana oli 8,68 ja se oli pudonnut kahden vuoden takaisesta hieman (8,78). Selvempi pudotus oli tapahtunut terveyskeskuspäivystyksen (Peijaksen sairaalan päivystys) kohdalla. Vuonna 2016 arvosana oli 8,0, kun se kaksi vuotta aiemmin oli 9,05. Terveysasemien väliset erot näyttävät hieman kasvaneen, vaikka tulokset ovat edelleen hyviä. Vuoden 2014 kyselyssä kaikkien terveysasemien arvosanat olivat välillä 8,48–8,94 (Myyrmäki, Länsimäki). Vuoden 2016 kyselyssä arvosanat vaihtelivat välillä 7,54–9,02 (Myyrmäki, Martinlaakso).

Johtopäätökset:

Tulosalueen tavoitteet on johdettu toimialan tavoitteista ja ne pääsääntöisesti edelleen kaupungin sitovista tavoitteista. Tulosalueelle asetetut toiminnalliset tavoitteet toteutuivat varsin hyvin ja talousarvio alittui.

Kaupunki raportoi hoitotakuun toteutumisesta internetsivuillaan. Kaupungin raportoinnin mukaan puhelinpalvelujärjestelmän kokonaisvastausprosentti on ollut 90,5–95,1 prosenttia tammi-elokuussa 2016 ja hoitotarpeen arvioinnit on tehty määräajassa. Kiireetön hoito tulee aloittaa kolmen kuukauden sisällä ensimmäisestä yhteydenotosta. Saatujen listausten perusteella tämä toteutuu.

Terveysasemapalveluissa on vuonna 2016 ollut alueellisia eroja toisaalta puhelinyhteyden saamisessa ja toisaalta kiireettömän lääkäriajan odotusajassa. Hyvänä asiana voidaan todeta, että molempien osalta on jo päätetty tehdä korjaavia toimenpiteitä.

Varattuja vastaanottoaikoja jää vuosittain paljon käyttämättä. On tilanteita, joissa ajanvarauksen peruminen onnistuu vain puhelimitse ja toisaalta tiedetään, että puhelinpalvelut ovat välillä hyvin ruuhkaisia. Jos ajan peruminen on kovin aikaa vievää, se saattaa jäädä tekemättä.

Suositukset:

Palveluihin pääsyn tulisi olla alueellisesti tasa-arvoista. Vastaanottoajan perumisen pitäisi olla riittävän nopeaa ja yksinkertaista.

8.4 Tikkurilan terveysasema

Perusterveydenhuollon kokonaisuuden lisäksi tarkastuslautakunta perehtyi yhden terveysaseman toimintaan. Tikkurilan terveysasema on niin sanottu laajan palvelun terveysasema, jossa on kiireellinen ja kiireetön sairasvastaanotto. Toiminnan painopisteenä tulisi olla pitkäaikaissairauksien hoito. Terveysasemalla annetaan myös muun muassa ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa ja hoidetaan pitkäaikaisia sairauksia. Tikkurilan terveysaseman väestöpohja oli vuoden 2016 alussa noin 60 000 asukasta ja se on asukaspohjalla mitattuna yksi Suomen suurimmista terveysasemista.

Potilaskontaktien määrää ja aikojen saatavuutta seurataan

Lääkärien vastaanottokäyntien osalta tavoitteena oli vuonna 2016 kolmen prosentin kasvu, joka on myös määritelty terveysaseman tuottavuusmittariksi. Vastaanottokäyntien määrä nousi 1,5 prosenttia.

Ei-listautuneet potilaat joutuvat odottamaan kiireetöntä aikaa välillä pitkään. Vuoden aikana mittarina käytetty keskimääräinen odotusaika vastaanotolle vaihteli listautuneilla potilailla kuukausittain 17–29 päivän välillä. Listautumattomilla potilailla keskimääräinen odotusaika oli kuukausittain 35–61 päivän välillä.

Peruuttamattomia ajanvarauksia on paljon. Tikkurilan terveysasemalla perumattomia lääkärivastaanottoaikoja oli 914 ja perumattomia hoitajien vastaanottoaikoja 552 vuonna 2016.

Hoitajien vastaanottokäyntien lukumäärää seurataan myös, samoin puhelinkontaktien määrää, vastausprosenttia ja takaisinsoittojen määriä. Puhelumäärä on suuri, noin 10 000 puhelua kuukaudessa. Tikkurilan terveysaseman puhelinkontaktitilaston mukaan noin puoleen puheluista ehditään vastata. Vastaamattomista vajaa puolet jättää takaisinsoittopyynnön. Puhelinkontaktien suurta määrää ajatellen vastaus ei ole siinä, että lisättäisiin vastaajien määrää, vaan toimiminen toisin, esimerkiksi ohjaamalla potilaita nettipalveluun ja omakannan käyttöön.

Johtopäätökset:

Terveysaseman tuottavuusmittarina oli lääkärien vastaanottokäyntien määrän kasvu jossa tavoitetaso oli kolmen prosentin kasvu. Toteutunut vastaanottokäyntien määrän kasvu oli 1,5 prosenttia, joten tavoitetta ei saavutettu. Vastaanottokäyntien määrä on helposti mitattavissa, mutta pelkkä määrän kasvattaminen ei välttämättä palvele toimintaa parhaiten. Arvioinnin yhteydessä nousikin esiin ajatus, että tavoitteena tulisi olla hoidon tarkoituksenmukaisen toteutuksen parantaminen. Tällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi toiminnan järkeistämistä niin, että hoitajille siirretään lääkäreiltä tehtäviä, jotka he pystyvät hoitamaan joko itsenäisesti tai tarvittaessa lääkäriä konsultoiden.

Sähköisten palvelujen ja itsepalvelujen lisäämisessä on mahdollisuus ohjata osa asiakkaista hoitamaan asiansa joustavasti heille sopivana ajankohtana. Esimerkiksi koetulosten ja lääkärin kommenttien katsominen Omakantapalvelusta vapauttaa puhelinaikoja. Kaikille asiakkaille tämä ei sovellu.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta pitää sähköisten palvelu- ja itsepalvelumuotojen kehittämistä tärkeänä niin terveysaseman kuin koko toimialankin tasolla.

9 LIIKELAITOKSET

9.1 Keski-Uudenmaan pelastuslaitos

Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitos vastaa Keski-Uudenmaan pelastustoimen alueen turvallisuudesta pelastustoimen keinoin ja huolehtii ensihoitopalveluista voimassa olevien sopimusten mukaisesti. Pelastuslaitoksen alueeseen kuuluu kahdeksan kuntaa Hyvinkää, Järvenpää, Nurmijärvi Kerava, Mäntsälä, Pornainen, Tuusula sekä Vantaa. Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitoksen hallinto on järjestetty Vantaan kaupungin johtosääntöjen ja hallintosäännön sekä liikelaitoksen johtosäännön määräyksin. Liikelaitos kuuluu Vantaan kaupungin organisaatiossa konsernihallinnon ja asukaspalveluiden toimialaan.

Vuodelle 2016 pelastuslaitoksen tavoitteita olivat uuden pelastustoimen palvelutasopäätöksen valmistelu, valtakunnallisten tietojärjestelmien toteutus ja valvontatoiminnan asiakaslähtöisyyden ja vaikuttavuuden kehittäminen.

Pelastustoimen palvelutasopäätös

Pelastustoimen palvelutasosta ja palvelutasopäätöksestä on säädetty pelastuslaissa (§28 ja § 29). Pelastustoimen palvelutason tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Palvelutasopäätöksessä on selvitettävä alueella esiintyvät uhat, arvioitava niistä aiheutuvat riskit, määriteltävä toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso. Nykyisen pelastustoimen palvelutasopäätöksen voimassaoloaika oli 2013–2016. Koska kunnallisvaalit siirtyivät järjestettäväksi vasta keväällä 2017, siirrettiin uuden pelastustoimen palvelutasopäätöksen valmistelu ja siitä päättäminen keväälle 2017. Samalla hyväksyttiin 2013–2016 pelastustoimen palvelutasopäätös toistaiseksi voimassaolevaksi.

Tietoverkkohankkeet

Valtakunnallisista tietojärjestelmistä suunnitteluvaiheessa ovat Hätäkeskusjärjestelmä ERICA ja siihen liittyvä pelastustoimen yhteisen keskitetyn tietovarannon ja järjestelmien määrittelyhanke VARANTO. Turvallisuusviranomaisten tietoverkkohanke eli TUVE-hanke on toteutusvaiheessa. Hankkeessa rakennetaan koko maan kattava viestintäverkko, jolla turvataan viranomaisten yhteydenpito kaikissa oloissa.

Valvontatoimen asiakaslähtöisyys

Pelastuslaitos on lisännyt ja kehittänyt valvontamenetelmiä, joissa asiakas on kiinteästi mukana valvonnan suorittamisessa. Yritysten ja laitosten palotarkastuksiin käytetään TUTOR–palotarkastusohjelmaa. TUTOR–palotarkastus perustuu sekä palotarkastuskohteen itsearviointiin että viranomaisen tekemään arvioon. TUTOR–arviointimenetelmää on laajennettu koskemaan kaikkia valvontasuunnitelman mukaisia kohteita ja menetelmässä käytettäviä arviointikriteerejä on muokattu niin, että ne soveltuvat paremmin kohteen riskitason määrittämiseen. Myös osa asuinkiinteistöjen palotarkastuksia toteutetaan omavalvonnalla. Tällöin asiakas arvioi itse kiinteistönsä paloturvallisuutta pelastuslaitoksen lomakkeen ja ohjeistuksen pohjalta. Omavalvonnassa annettujen vastausten perusteella pelastusviranomainen arvioi mahdollisten jatkotoimenpiteiden tarpeen. Saatujen vastausten todentamiseksi suoritetaan pistokoeluontoista jälkivalvontaa. Sekä TUTOR–arviointi että omavalvonta ohjaavat asiakasta havainnoimaan itse paloturvallisuuspuutteita.

Talous ja toiminta

Pelastuslaitos on toiminut tiukalla budjetilla ja esimerkiksi kuntien maksuosuutta pelastustoimeen ei ole nostettu vuoden 2015 jälkeen. Pelastuslaitos on vuosittain saavuttanut sille asetetut liikeylijäämää ja investointitasoa koskevat taloudelliset tavoitteet.

Pelastuslaitoksen palvelut on jaettu turvallisuuspalveluihin ja operatiivisiin palveluihin. Operatiiviset palvelut jakaantuvat pelastustoiminnan palveluihin ja ensihoidon palveluihin.

Turvallisuuspalvelut

Turvallisuuspalveluihin kuuluu turvallisuuteen liittyvien valistus- ja koulutustilaisuuksien pitäminen ja valvontatoiminta (kiinteistöjen ja tilojen palotarkastukset). Myös kuntien valmiussuunnitelmien laatimisen ohjaus ja erilaisten valmiuden ja varautumisen harjoitusten pitäminen kuuluu turvallisuuspalveluihin. Valistustoimintaa suunnataan sekä alueen kuntien viranomaisille että myös muille kohderyhmille, kuten senioreille, oppilaille ja maahanmuuttajille. Ennaltaehkäisevien turvallisuuspalvelujen merkitys kasvaakin jatkuvasti. Esimerkiksi kotona ja palvelutaloissa asuvien ikäihmisten määrä kasvaa ja tähän kohderyhmään liittyvissä paloturvallisuuden arvioinneissa pelastuslaitoksen ja kotihoidon viranomaiset tekevät jo nyt yhteistyötä. Vuosittain erilaisissa turvallisuusviestintätilaisuuksissa on saavutettu yli 100 000 ihmistä.

Ensihoito

Uusi terveydenhuoltolaki (1326/2010), joka tuli voimaan 1.5.2011, siirsi ensihoitopalvelun järjestämisvastuun kunnilta sairaanhoitopiireille viimeistään 1.1.2013 alkaen. Ensihoitopalvelujen tuottamisesta Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitoksella on yhteistyösopimukset, jotka koskevat Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän HYKS–Peijas sairaanhoitoaluetta ja Hyvinkään sairaanhoitoaluetta. Ensihoidon kokonaistehtävämäärä on ollut noin 30 000 tehtävää ja vuonna 2016 tehtävämäärä oli 32 522 tehtävää.

Pelastustoimi

Pelastustoimen tehtävämäärä on vaihdellut viime vuosina noin 6 500–7 000 tehtävän välillä. Vuonna 2016 pelastustoimella oli 7 120 pelastustehtävää, jossa kasvua edelliseen vuoteen oli noin yhdeksän prosenttia. Huomattavaa on, että alueen väkiluku on koko ajan selvästi noussut. Näin onnettomuusriskejä lisäävät tekijät, esimerkiksi liikennetiheys ja rakennetut kerrosneliömetrit, ovat alueella kasvaneet.

Maakuntauudistus

Pelastustoimi on siirtymässä osana maakuntauudistusta maakunnan järjestettäväksi vuoden 2019 alusta. Uudistuksen tavoitteena on toiminnan tehostaminen. Muita tavoitteita ovat muun muassa ohjausjärjestelmän ja johtamisen kehittämien valtakunnallisesti yhdenmukaisesti ja varautumisen valtakunnallisen koordinoinnin varmistaminen. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos seuraa aktiivisesti muutoksen etenemistä ja valmistautuu muutokseen.

Johtopäätökset:

Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitoksen tehtävämäärät ovat hieman vaihdelleet viime vuosina. On huomattavaa että alueen väestömäärä ja erilaiset muut onnettomuusriskiä lisäävät tekijät ovat alueella viime vuosina selvästi kasvaneet.

Valvontatoiminnassaan pelastuslaitos on lisännyt sekä yritysten ja laitosten että asuinkiinteistöjen omavalvontaa paloturvallisuusasioissa. Asiakkaat oppivat näin myös itse kiinnittämään huomiota paloturvallisuusasioihin. Valvontatoimintaan liittyvän ennaltaehkäisevän työn merkitys kasvaa koko ajan. Esimerkiksi kotihoidossa ja palveluasumisen piirissä olevien vanhusten määrä on noussut jatkuvasti ja pelastustoimi ja kotihoidon viran-omaiset tekevät yhteistyötä paloturvallisuusarvioinnissa.

Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitos on viime vuosina saavuttanut sille asetetut taloudelliset tavoitteet. Myöskään jäsenkuntien maksuosuuksia pelastustoimeen ei ole vuoden 2015 jälkeen korotettu, joten pelastuslaitos on pystynyt toimimaan taloudellisesti.

Vuoden 2019 alusta pelastustoimi siirtynee osana maakuntauudistusta maakunnan järjestettäväksi. Pelastuslaitos seuraa aktiivisesti muutoksen etenemistä ja valmistautuu tuleviin muutoksiin.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta kannustaa pelastuslaitosta jatkossakin kehittämään asiakaslähtöistä valvontatyötä. Näin lisätään toiminnan asiakasvaikuttavuutta ja samalla nostetaan asiakkaiden tietoisuutta paloturvallisuusasioista.

10 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TEHTÄVÄ, KOKOONPANO JA TOIMINTA

Tehtävä

Vuonna 2016 tarkastuslautakunnan tehtäviä sääteli 1.5.2015 voimaan astunut kuntalaki numero 410/2015.

Uuden kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan asettaa valtuusto hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on

- valmistella valtuuston päätettäväksi hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat,
- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla,
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää,
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta,
- valvoa kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi,
- valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kuntalain 124 §:stä ilmenevät tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tietojensaantioikeudet tarkastustehtävänsä hoitamiseksi.

Tarkastuslautakunnan tehtävän voidaan yleisesti todeta liittyvän demokraattiseen järjestelmään, sillä tarkastuslautakunta toimii politiikan ohjauksen asiantuntijaelimenä ja tarkastuslautakunnan jäsenet toimivat kunta-

laisten edustajina. Se on valtuuston asemaa strategisena johtajana korostava ja poliittisten tavoitteiden saavuttamisen arviointia suorittava instituutio.

Tarkastuslautakunta laatii vuosittain kaupunginvaltuustolle tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä luovutettavan arviointikertomuksen. Arviointikertomus on yhteenveto arviointimuistioista ja tilinpäätöksen johdosta tehtävistä havainnoista ja arvioista kyseistä toiminta- ja varainhoitovuotta koskien. Tarkastuslautakunta voi esittää tarvittaessa arvionsa myös erilliskertomuksessa.

Ulkoinen tarkastus valvoo kuntalaisten näkökulmasta, miten palvelut toteutetaan ja miten saadaan vastinetta maksetuille verorahoille. Samalla se valvoo sekä laillisuus- että tuloksellisuusnäkökulmasta valtuuston tahdon toteutumista. Tarkastuslautakunnalla on selkeästi kuntalaisnäkökulma arvioidessaan toimintaa, kun taas tilintarkastajalla laillisuusnäkökulma.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös tarkastuksen järjestäminen kunnassa. Se valmistelee tilintarkastajan valintaa koskevan esityksen kaupunginvaltuustolle. Tilintarkastus on laillisuustarkastusta. Laillisuustarkastus puolestaan on vastaavuustarkastusta. Tilintarkastajan tehtävät luetellaan kuntalain 123 pykälässä. Tarkastuslautakunnan työ on toiminnan arvioinnissa eli tuloksellisuusarvioinnissa. Tavoitteet on asetettu talousarviossa. Tarkastuslautakunta käyttää pitkittäistietoja, poikittaistietoja, standardeja sekä tarkoituksenmukaisuutta arvioidessaan valtuuston päätösten ja tavoitteiden toteutumista. Arviointi kohdistuu esimerkiksi toimintoihin, ohjelmiin, projekteihin, ja sen näkökulma voi olla eettinen, taloudellinen, oikeudenmukainen ja niin edelleen. Tarkastuslautakunnan arvottaminen tulee esiin lisäkysymyksissä. Tavoitteen toteutumisen toteaminen olisi yksinään vastaavuustarkastusta, mutta lisäkysymykset ja selvitykset ovat toiminnan arvioimista.

Kokoonpano

Kaupunginvaltuusto on 28.1.2013 asettanut tarkastuslautakunnan valtuustokaudelle 2013–2016. Tarkastuslautakunnan kokoonpano on toimintakautena ollut seuraava:

Jäsen	Varajäsen
Malmi Juha, puheenjohtaja	Kyyrö Marja
Huhta Jaana, varapuheenjohtaja	Kauppinen Sirpa
Abdi Faysal	Sodhi Ranbir
Eklund Tarja	Kassila Christina
Hako Jukka	Kiljunen Kimmo
Hurri Maija	Wallenius Arja
Kaukola Ulla	Päivinen Tiina-Maria
Koivuniemi Petri	Härmälä Göran
Kortesalmi Marilla	Porthén Jari
Norrena Vaula	Kostilainen Anniina
Sillanpää Minttu	Tyystjärvi Kati
Tenhunen Juha	Karén Timo
Vahtera Pauli	Simonen Juha
Virta Raija	Leppänen Janne

Kuvassa valtuustokauden 2013–2016 tarkastuslautakunta ja valmisteleva henkilöstö vasemmalta oikealle: jäsen Marilla Kortesalmi, kaupunkitarkastaja Reima Pietilä, varajäsen Kati Tyystjärvi, jäsen Ulla Kaukola, varajäsen Timo Karén, jäsen Maija Hurri, jäsen Vaula Norrena, jäsen Tarja Eklund, puheenjohtaja Juha Malmi, jäsen Faysal Abdi, jäsen Raija Virta, esittelijä, kaupunginreviisori Helena Hyvönen, kaupunkitarkastaja Sari Hännikäinen. Kuvasta puuttuvat varapuheenjohtaja Jaana Huhta, jäsenet Jukka Hako, Petri Koivuniemi, Minttu Sillanpää, Juha Tenhunen ja Pauli Vahtera sekä sihteeri Marja Mäkinen. Kuvaaja Sakari Manninen.

Vantaan tarkastuslautakunnan jäsenet ovat kaikki valtuutettuja, joten se toimii niin sanotulla valiokuntamallilla. Valiokuntamalli toimii Vantaalla hyvin. Valiokuntamalli vahvistaa lautakuntaa demokratian toimielimenä. Valtuutetut toimivat valiokuntamallissa kuntalaisten edustajina. Yhteydenpito valtuustoon on turvattu, samoin muihin luottamuselimiin. Asema on itsenäinen eduskunnan tarkastusvaliokunnan tapaan.

Toiminta

Ulkoisen tarkastuksen johtosääntö on tarkastussääntö. Uuden kuntalain voimaantultua tarkastussääntö uusittiin kaupunginvaltuustossa 24.8.2015 § 7 ja tuli voimaan 1.9.2015. Tarkastussäännön mukaan ulkoisen tarkastuksen tulosalueen muodostavat tarkastuslautakunta, tilintarkastaja ja tarkastuslautakunnan alainen ulkoisen tarkastuksen henkilöstö. Ulkoisen tarkastuksen henkilöstöön kuuluvat kaupunginreviisori, kaksi kaupunkitarkastajaa sekä tarkastussihteeri.

Tilintarkastajana on toiminut tilintarkastusyhteisö BDO Audiator Oy, vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, KHT Ulla-Maija Tuomela ja tarkastusvastuullisena tilintarkastajana JHT, HT Tove Lindström-Koli. Vantaan kaupunki on ostanut tilintarkastusyhteisöltä 170 tilintarkastuspäivää vuodessa. Tarkastussäännön mukaan kaupunginreviisori avustaa tilintarkastusyhteisöä tarkastuksen suorittamisessa. Sopimuksen mukaan JHTT-tasoista avustamista on tehty 50 päivää.

Lautakunta on 17.8.2016 käsitellyt tilintarkastajan työohjelman tilintarkastusvuodelle 2016. Vastuullinen tilintarkastaja on määräajoin osallistunut lautakunnan kokouksiin ja raportoinut työohjelman toteutumisesta sekä tarkastushavainnoista.

Koko konsernin tilintarkastuspalvelut on kilpailutettu vuonna 2016 tilivuosille 2017–2021 (sisältää option vuosille 2021 ja 2022). Kaupunginvaltuusto on 23.1.2017 § 20 valinnut tilintarkastuspalvelujen tuottajaksi BDO Audiator Oy:n.

Tarkastuslautakunta on hankkinut Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan geotieteiden ja maantieteiden laitoksen aluetieteen opiskelijan Jaakko Huttusen suunnittelumaantieteen tutkimuksen. Tutkielma käsittelee tilapäisten käyttöjen hyödyntämistä osana strategisessa maankäytön suunnittelussa. Tiivistelmä tutkimuksesta esitetään tämän arviointikertomuksen kohdassa 6.4.

Vuoden 2016 arviointia varten tarkastuslautakunta on toimintavuonna kokoontunut yhteensä kolmetoista kertaa. Tämän lisäksi lautakunnan työryhmät ovat kokoontuneet yhteensä kuusi kertaa.

Tarkastuslautakunta antaa erillisen toimintakertomuksen sekä laatii toimintasuunnitelman.

Arvioinnin suunnittelu ja toteuttaminen

Tarkastuslautakunta on hyväksynyt arviointisuunnitelman vuodelle 2016 arviointivuoden kesäkuussa. Tarkastuslautakunnan toimintavuosi oli 1.6.2016–31.5.2017. Tehtävänsä toteuttamiseksi tarkastuslautakunta kuulee eri tulosalueita ja yksikköjä sekä tehtäviä ja teemoja suorittavia virkamiehiä. Tällä pyritään selvittämään yksikön kyseisen vuoden sitovien tavoitteiden toteuttaminen ja kuinka yksikkö pyrkii toteuttamaan valtuustokauden strategisia päämääriä ja kuinka se noudattaa arvoja ja visiota. Samalla se kiinnittää huomiota toiminnan tuloksellisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Yleisesti ottaen tarkastuslautakunta perehtyy arviointityössään kaupungin eri toimialojen toimintaan ja palvelutuotantoon hankkimiensa asiakirjojen avulla, kuulemalla vastuuhenkilöitä sekä käymällä tutustumiskäynneillä toimialoilla. Vuotuinen arviointisuunnitelma on osa valtuustokauden arviointisuunnitelmaa. Valiokuntamallilla toimiva tarkastuslautakunta pystyy jo suunnitteluvaiheessa käymään keskustelua valtuuston ja eri ryhmiensä kanssa ja turvaamaan siten vuoropuhelun valtuuston ja lautakunnan välillä.

Vantaalla tarkastuslautakunnan arviointityö korostaa valtuuston asemaa strategisena johtajana ja poliittisten tavoitteiden asettajana. Arviointinäkökulma on lähtenyt strategisista päämääristä ja tavoitteista edeten sitoviin tavoitteisiin, joiden saavuttamista verrataan toimialojen, tulosalueiden ja tulosyksiköiden esittämiin tulosraportteihin. Arvioinnin kohteena ovat olleet keinot, joilla tavoitteisiin pyritään sekä se, onko eteneminen strategian mukaista. Arviointia suoritetaan tuloksellisuus- ja tarkoituksenmukaisuus näkökulmista, eli arvioiden sitä, onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Arvioinnin suunnittelu asettaa vaatimuksia tietohuollolle ja tietojen keräämisen suunnittelulle. Arvioinnissa käytetään tietoa, joka on peräisin kaupungin toimialojen toiminnasta ja raportoinnista, kaupungin oman tilasto- ja tutkimusyksikön tuotannosta, yleisestä tilastoinnista sekä eri tutkimuksista ja arvioinneista. Tietolähteitä ovat myös Kuntaliitto ja sen tuottamat kuntatalous- ja kustannustiedot. Eri ministeriöt ja eri tutkimuslaitokset sekä tutkijat ovat hyviä tietolähteitä. Tietoa käytetään vertailutarkoituksessa. Rajoittava tekijä on tilastojen ja tutkimusten valmistuminen. Arviointikertomus annetaan vuosittain keväällä, jolloin tieto edelliseltä vuodelta on vielä rajoittunutta.

Vantaan kaupunkitasoisen strategian päämäärät ja tavoitteet ovat suurelta osaltaan poikkihallinnollisia, mikä asettaa haasteita arviointityölle. Valtuustokaudella käydään lävitse myös tulosalueet osana kaupunkitasoista strategiaa ja sen jalkauttamista. Tällöin suoritetaan myös yksittäisten toimintojen arviointia. Näistä esitetään yhteenvedot toiminnan näkökulmaa koskevassa osiossa. Arviointi on osa toiminnan ohjausta ja kehittämistä. Vantaalla arviointituloksia hyödynnetään osana taloussuunnittelu- ja strategiaprosessia. Tarkastuslautakunta on strategisen ohjauksen, demokratian sekä tilivelvollisuuden toteutumisen väline.

Kunkin aiheen arviot tarkastuslautakunta esittää pääasiassa tekstiä havainnollistaakseen johtopäätösten ja suositusten muodossa, vaikka kyseessä on normaali arviointitoiminnan perusteella annettu toteamus.

Tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelma on toteutunut suunnittelukaudella. Samoin on toteutunut tilintarkastajan työohjelma vuodelta 2016 annettavaa tilintarkastuskertomusta varten.

Muu toiminta

Vantaan tarkastuslautakunta on yhdessä PKS-kaupunkien eli Helsingin, Espoon ja Kauniaisten kanssa suorittanut asunto- ja maankäyttöpolitiikkaa ja sen merkitystä hyvinvoinnin edistäjänä koskevan arvioinnin.

Tarkastuslautakunta on mallintanut itse arviointitoimintaansa, kuvannut johtamisjärjestelmäänsä sekä perustanut kehittämistyöryhmänsä muiden työryhmien joukkoon. Työryhmiä on neljä mukaan lukien kolme arviointityöryhmää ja kehittämistyöryhmä. Ulkoisen tarkastuksen riskienhallintasuunnitelma on hyväksytty tarkastuslautakunnassa.

Tiedotus

Vantaan kaupungin nettisivuilla osoitteessa www.vantaa.fi/arviointikertomus esitellään kaupungin tarkastuslautakunta ja ulkoinen tarkastus ja sen vuosittaiset arviointikertomukset toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tarkastuslautakunnan sivuille päästään myös osoitteessa http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/hallinto/ulkoinen_tarkastus. Tarkastuslautakunnan esityslistat ja pöytäkirjat on asetettu verkkoon kaupunkilaisten luettavaksi osoitteessa http://paatokset.vantaa.fi/, johon on linkit myös edellä mainituilla sivuilla. Luottamushenkilöille tarkoitettua tietoa löytyy lisäksi osoitteesta http://extranet.vantaa.fi. Tarkastuslautakunta raportoi ja tiedottaa tehtäviinsä liittyvistä asioista ensisijaisesti kaupunginvaltuustolle. Tiedotuksessa noudatetaan soveltuvin osin kaupunginhallituksen hyväksymiä yleisiä ohjeita kaupungin tiedottamisen periaatteista. Vuoden 2016 arviointikertomuksen johdosta laaditaan muiden suurten kaupunkien tapaan lehdistötiedote.

11 ARVIOINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN SEURANTA

Arviointikertomus vuodelta 2015 valmistui käsiteltäväksi kaupunginvaltuuston 12.–13.5.2016 pitämään strategiaseminaariin, jonka pohjalta kaupunginvaltuusto kävi kokouksessaan 23.5.2016 vuoden 2017 budjetin lähetekeskustelun. Kaupunginvaltuusto merkitsi samassa kokouksessaan 23.5.2016 arviointikertomuksen vuodelta 2015 tiedoksi ja lähetti sen kaupunginhallitukselle toimenpiteitä varten. Kaupunginhallitus kokouksessaan 6.6.2016 lähetti valtuuston päätöksen asianomaisille toimialoille toimenpiteitä varten.
Kaupunginhallitus hyväksyi 24.10.2016 kokouksessaan selvityksen vuoden 2015 arviointikertomuksesta aiheutuneista toimenpiteistä ja esitti sen kaupunginhallituksen esityksenä tiedoksi kaupunginvaltuustolle. Kaupunginvaltuusto merkitsi kaupunginhallituksen selvityksen tiedoksi 7.11.2016 kokouksessaan. Arviointikertomuksen havainnoilla voi olla paitsi välitöntä vaikutusta ja konkreettista hyötyä, myös välillisiä vaikutuksia. Kunnan toiminta on usein hidasta ja pitkäjänteistä johtuen toiminnan ja käsittelyn luonteesta ja tarkoituksesta. Havainto voi toimia muutoksen käynnistäjänä, jonka tulokset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä. Arviointiprosessi nähdään usein oppimisen välineenä. Se kehittää argumentointia ja lisää vuorovaikutteisuutta organisaation ja päätöksentekoelinten välillä. Seuraavassa seurataan kaupunginhallituksen selvityksen perusteella vuoden 2015 arviointikertomuksen havaintojen ja suositusten vaikutuksia sekä todetaan tarkastuslautakunnan kommentit vastausten johdosta.

Vastaukset vuoden 2015 arviointikertomuksen johdosta

Arviointikertomuksen käsittelyaikataulun avulla on varmistettu, että vuoden 2015 arviointikertomus on voinut vaikuttaa vuoden 2017 talousarvion ja vuosien 2017–2020 taloussuunnitelman laadintaan. Tarkastuslautakunta voi todeta, että kaupunginhallituksen hyväksymät ja lautakuntien ja toimialojen antamat vastaukset arviointikertomukseen ovat asialliset. Toimialat ovat suunnanneet kehittämistyötään arviointikertomuksen suositus-

ten suuntaan. Vastaukset olivat selkeitä. Vastauksissa toimialat ja lautakunnat ovat antaneet valtuustolle ja muille luottamushenkilöille tietoa toiminnastaan. Tieto on myös kansalaisten luettavissa kaupunginvaltuuston pöytäkirjan liitteenä. Vastausmenettelyllä edistetään siten läpinäkyvyyttä ja vuoropuhelua.

Erikoissairaanhoito

Toimiala toteaa, että olisi perusteltua, että Vantaan ja HUS:n talousarvioissa olevat erikoissairaanhoidon määrärahat olisivat samat, ja tähän kyllä pyritään kuntaneuvotteluissa. Ongelmaksi muodostuu HUS:n ja Vantaan erilainen tapa budjetoida sekä päätöksenteon aikataulujen yhteensovittaminen. HUS määrittelee Vantaan osuuden laskennallisesti koko HUS:n tasolla, mikä johtaa usein pienempään osuuteen kuin mitä Vantaan todellinen toteutuma tulee olemaan. Vantaalla budjetoidaan ottaen huomioon myös Vantaan oma erikoissairaanhoidon toteutumatieto. Vantaan sosiaali- ja terveystoimi on pyrkinyt esittämään ja budjetoimaan erikoissairaanhoitoon realistisesti ennakoidun toteutuman mukaan. Sosiaali- ja terveystoimi pyrkii yhdessä HUS:n kanssa kehittämään kuntaneuvottelumenettelyä vastaamaan paremmin esiintyviin haasteisiin. Lisäksi sosiaali- ja terveystoimen johto pitää HUS:n vantaalaisten luottamushenkilöiden kanssa kokouksia, joissa keskustellaan Vantaan ja HUS:n yhteistyöstä. Lautakunnan varsinaisissa kokouksissa HUS:n asiat ovat usein esillä selostuksina ja keskusteluina.

Erikoissairaanhoidon lähetteitä vähennetään lisäämällä erikoislääkärivastaanottoja terveysasemilla. Lisäksi neuvoloissa on osaamista parannettu ja hankittu muun muassa ultraäänilaitteita, jotka vähentävät lähetteiden määrää erikoissairaanhoitoon. Kaikkein sairaimpia potilaita hoidetaan listamallilla, jossa taataan potilaalle omalääkäri ja omahoitaja. Näin hoidon jatkuvuus paranee ja tämä vähentää erikoissairaanhoidon päivystykseen ja poliklinikoille lähettämistä. Iltavastaanottotoiminta on jo aloitettu neuvolapalveluissa ja kunhan vaikutukset kartoitetaan, voidaan arvioida toiminnan laajentamisen hyötyjä.

Suun terveydenhuollon liikelaitos

Suun terveydenhuollossa on otettu käyttöön 2016 alkuvuodesta aikakattojärjestelmä yhtenäistämään eri hoitokokonaisuuksiin käytettävää aikaa. Jonojärjestelmästä on luovuttu huhtikuun 2016 lopussa, millä on pyritty vaikuttamaan läpinäkyvyyteen sekä helpottamaan ajanvarauskäytäntöjä. Syksyllä 2016 suun terveydenhuollon liikelaitoksessa pilotoidaan monihuonetoimintaa, jonka on tarkoitus laajentua kattamaan koko Vantaan alue 2017 vuoden aikana suurimmissa hoitoloissa. Vantaan kaupunki on irtisanonut SEHYK- sopimuksen 6/2016 suun terveydenhuollon liikelaitoksen linjauksen mukaisesti. Tällä on pyritty suoriin kustannussäästöihin ja oman erityisosaamisen kasvattamiseen sekä turvaamaan täyden palvelun suun terveydenhuolto vantaalaisille. Suun terveydenhuolto on ottamassa uusia sähköisiä asiointipalveluita käyttöön syksyn 2016 aikana, joilla edelleen helpotetaan yhteydenottoa sekä mahdollistetaan lähitulevaisuudessa etäasiointi myös suun terveydenhuollon ammattilaisille suoraan. Vuoden 2017 toimenpidetilaus tulee kasvamaan 1,5 prosenttia. Lisäksi nykyisestä palvelusopimuksesta puuttuva liikkumavara otetaan uudestaan käyttöön. Ennusteen mukaan suun terveydenhuollon alijäämä tulee vähenemään huomattavasti ja liikelaitoksen tuottavuus on noussut koko vuoden tasolla yli 6 prosenttia ja huhtikuusta alkaen 10 prosenttia.

Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy

Ammatillisen koulutuksen rahoitusta uudistetaan edelleen jatkossa, mutta vielä ei ole tarkkaa tietoa miten uudistus tapahtuu. On todennäköistä, että ammatillisen koulutuksen valtiolta saama rahoitus tulee jatkossa edelleen vähenemään. Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy pyrkii koko ajan tehostamaan toimintaansa ja varautuu valtionrahoituksessa odotettavissa oleviin muutoksiin. Oppilaitos kehittää muun muassa koko ajan uusia koulutustuotteita asiakaspinnan laajentamiseksi ja samalla on myös toteutettu hillittyjä kustannussäästöjä. Vuonna 2017 toteutetaan ammatillisen peruskoulutuksen säästöohjelman suurin leikkaus. Kesän aikana on leikkauksen määrää vielä lisätty. Leikkauksen seurauksena valtionosuusrahoitus pienenee noin 12 prosenttia. Koulutuksen järjestäjä saa päättää, toteuttaako se säästöt pienemmällä yksikköhinnalla vai opiskelijamäärää vähen-

tämällä. Mercuria toteuttaa koulutustakuuta ja pitää opiskelijamäärän (710) ennallaan. Tämän lisäksi Mercuriassa on jatkettu maltillista säästöohjelmaa.

Varhaiskasvatus

Kuusikkoraportissa 2015 todetaan seuraavaa: Kuusikkoraporttien tarkoituksena on palvella ensisijaisesti kuntien päättäjiä ja ne ovat yksi väline toiminnan ohjaamiseen. Kuusikko-raportit nostavat esiin eroavaisuuksia, jotka vaativat tarkempaa analyysia. Tavoitteena ei ole vertailla esimerkiksi omien ja ostopalvelujen kustannuksia. Omien ja ostopalvelujen tiedonkeruu poikkeaa merkittävästi esimerkiksi asiakasmaksujen, vuokrien, tilaamiseen liittyvien kustannusten ja hallinnon vyörytysten osalta. Kunnan omaa tuotantoa voi verrata toisen kunnan omaan tuotantoon, mutta omien ja ostopalvelujen tiedot eivät ole vertailukelpoisia, koska ne sisältävät eri kustannuseriä.

Yksityisen hoidon tuella ja palvelusetelillä järjestetyssä päivähoidossa sekä osin myös ostopalvelupäivähoidossa asiakkaat maksavat oman osuutensa palvelusta (asiakasmaksu) suoraan palvelun tuottajalle. Siten näiden palvelujen kustannukset ovat kunnalle netto-kustannuksia eikä niitä voi suoraan verrata raportissa esitettyihin kunnallisen päivähoidon kustannuksiin, joihin sisältyy asiakasmaksun osuus.

Tämän lisäksi kunnallisen ja palvelusetelipäivähoidon kustannuksiin vaikuttaa olennaisesti se, että suurin osa tukea tarvitsevista lapsista ohjautuu kunnalliseen päivähoitoon. Erilaisiin tukitoimiin käytetään vuositasolla Vantaalla noin 7,9 miljoonaa euroa.

Muita huomioita

- Taloussuunnittelu toteaa tyytyväisyytensä siihen, että sitovien tavoitteiden mittarointi on tarkastuslautakunnan arvion mukaan parantunut aiemmasta. Seuraavilla talousarvion valmistelukierroksilla tullaan kiinnittämään yhdessä toimialojen kanssa erityistä huomiota siihen, että kaikki asetettavat sitovat tavoitteet ovat selkeitä ja niiden toteutuminen arvioitavissa. Raportoinnin selkeyttämiseksi toteuma-arvioiden asteikko tullaan muuttamaan kolmiportaiseksi.
- Henkilöstökeskus toteaa, että tilinpäätökseen oli laitettu, että tavoite on saavutettu osittain siksi, että sairauspoissaolot olivat vähentyneet hieman (0,06 prosenttiyksikköä). Tarkastuslautakunnan yksiselitteisen näkemyksen mukaan tavoite ei toteutunut. Jatkossa siis pitää olla kategorisempi tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa, suunta ei riitä vaan vasta tavoitteen saavuttaminen.
- Elinkeinopalvelut toteaa, että se on käynyt sisäisten tavoitteiden terävöittämisestä sisäistä keskustelua kehittämistilaisuuksissaan ja huomioi tarkastuslautakunnan painotukset seuraavilla kierroksilla tarkemmin.
- Sivistystoimen toimiala toteaa, että sivistystoimessa monien tavoitteiden mittarointia ja raportointia hankaloittaa toimintakauden poikkeaminen kalenterivuodesta ja kaupunkitasoisesta strategiatyön syklistä. Tästä syystä mittarin lähtötaso saattaa jäädä tuloskortin laadintavaiheessa löyhäksi. Sivistystoimessa tavoitteiden mittarointia on kehitetty vuoden 2015 aikana.

12 TARKASTUSLAUTAKUNNAN KANNANOTTO TILINTARKASTAJAN HAVAINTOIHIN

Tilintarkastushavainnot perustuvat tilintarkastussuunnitelman mukaisiin tarkastuksiin, jotka JHT, KHT Ulla-Maija Tuomela, avustajanaan Vantaan tarkastusvastuullisena toiminut JHT, HT Tove Lindström-Koli, on raportoinut tarkastuslautakunnalle.

Tarkastuslautakunta yhtyy tilintarkastajan tarkastuskertomuksessa antamaan esitykseen vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille.

13 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2016 kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että kaupunginvaltuusto pyytää arviointikertomuksessa esitetyistä suosituksista kaupunginhallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä vuoden 2017 aikana.

14 ALLEKIRJOITUKSET

Vantaalla 27. huhtikuuta 2017

Tarkastuslautakunta

Juha Malmi
puheenjohtaja

Jaana Huhta
varapuheenjohtaja

Faysal Abdi

Tarja Eklund

Jukka Hako

Maija Hurri

Ulla Kaukola

Petri Koivuniemi

Marilla Kortesalmi

Vaula Norrena

Minttu Sillanpää

Timo Karén
Juha Tenhusen varajäsen

Pauli Vahtera

Raija Virta

LYHENTEET

ARA	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
ATH	Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus
ESCO	Energy Service Company
EU	Euroopan unioni
HSY	Helsingin seudun ympäristöpalvelut
HT	Tilintarkastajan perustutkinto
HUS	Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
HYKS	Helsingin seudun yliopistollinen keskussairaala
IB	International Baccalaureate, kansainvälinen ylioppilastutkinto
ICT	Tieto- ja viestintäteknologia
JHT ja JHTT	Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastaja
KHT	Yritysten tilintarkastuksen erikoistumistutkinto
LED	Puolijohdekomponentti, joka säteilee valoa, kun sen läpi johdetaan sähkövirta
MAL-sopimus	Valtion ja Helsingin seudun kuntien välisessä maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimus
PISA-tutkimus	OECD:n jäsenmaiden yhteinen tutkimusohjelma
PKS	Pääkaupunkiseutu
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
3D	Kolmiulotteinen

Kannen kuva Tikkurilan terveysasema. Pekka Turtiainen.
Yhteystiedot Vantaan kaupungin ulkoinen tarkastus
kaupunginreviisori, JHTT Helena Hyvönen
Puhelin 09 8392 8072

Vantaan kaupunki
Asematie 7, 01300 Vantaa
Puhelin 09 83911

Vantaa
Vanda